

RP 83/2016 rd

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om konkurrensrättsligt skadestånd och ändring av konkurrenslagen

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att det stiftas en lag om konkurrensrättsligt skadestånd. Genom lagen genomförs Europaparlamentets och rådets direktiv om konkurrensrättsligt skadestånd. Lagen ska tillämpas på ersättande av skador orsakade genom överträdelse av konkurrensrätten oavsett om det s.k. handelskriteriet, som kräver prövning från fall till fall, är uppfyllt. Lagen ska sålunda tillämpas på ersättande av skador som orsakats genom överträdelse av konkurrensreglerna i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt samt av konkurrenslagens bestämmelser om missbruk av dominerande marknadsställning och förbjudna konkurrensbegränsningar mellan näringsidkare. Alla som har lidit skada ska ha rätt till full ersättning, oavsett om de är fysiska eller juridiska personer eller var de befinner sig i distributionskedjan.

I propositionen föreslås bestämmelser bl.a. om skadepresumtion i kartellfall, om bevisbördan för övervältring av överpris samt om begränsning av företags solidariska ansvar och regressansvar då företagen befriats från påföljdsavgift. Dessutom föreslås bestämmelser om inverkan av överträdelsebeslut skadeståndsdomen, om ränta, om utlämnande av bevis, om preskription samt om konsekvenser av medlingsförfarande och förlikning.

I detta sammanhang föreslås att vissa paragrafer i konkurrenslagen ändras så att begreppen som används i den stämmer överens med direktivet.

Lagarna avses träda i kraft den 26 december 2016.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLL	2
ALLMÄN MOTIVERING	5
1 INLEDNING	5
2 NULÄGE	5
2.1 Lagstiftning och rättspraxis	5
Konkurrenslagen och direktivet	5
Rättspraxis	6
2.2 Direktivets huvudsakliga innehåll	8
Tillämpningsområde	8
Skada som ersätts	10
Ersättningsberättigade	10
Skadebelopp	10
Verkan av överträdelsebeslut	11
Solidariskt ansvar och regressrätt	12
Övervärling av kostnaderna för överprissättning	14
Utlämnande av bevis	16
Proportionalitet	18
Preskription	18
Tvistlösning i godo	18
2.3 Lagstiftningen i övriga medlemsländer	19
2.4 Bedömning av nuläget	21
Skadepresumtion	22

RP 83/2016 rd

Ränta	22
Övervältring av kostnaderna för överprissättning	23
Utlämnande av bevis.....	23
Preskription	24
Twistlösning i godo.....	25
3 MÅLSÄTTNING OCH DE VIKTIGASTE FÖRSLAGEN.....	25
3.1 Målsättning	26
3.2 Alternativ och de viktigaste förslagen	26
De viktigaste förslagen	26
Genomförandalternativ.....	27
Tillämpningsområde.....	28
Ränta	30
Ekonomisk uppföljning.....	30
Preskription	31
Ikraftträdande	31
4 PROPOSITIONENS KONSEKVENSER.....	32
5 BEREDNINGEN AV PROPOSITIONEN	35
Remissyttranden och hur de beaktats	36
DETALJMOTIVERING	39
1 LAGFÖRSLAG	39
1.1 Lag om konkurrensrättslig skadestånd	39
1.2 Konkurrenslagen	69
2 IKRAFTTRÄDANDE	72
2.1 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning	72

RP 83/2016 rd

LAGFÖRSLAG	73
1. Lag om konkurrensrättsligt skadestånd	73
2. Lag om ändring av konkurrenslagen	78
BILAGA	80
PARALLELTEXT	80
2. Lag om ändring av konkurrenslagen	80

ALLMÄN MOTIVERING

1 Inledning

Kommissionen lade i juni 2013 fram ett förslag till direktiv om vissa regler som ska styra skadeståndstalan enligt nationell rätt för överträdelse av konkurrensrättsliga bestämmelser. I juni 2013 offentliggjorde kommissionen också en rapport och ett sammandrag om konsekvensbedömning samt ett meddelande och ett arbetsdokument om fastställande av skadans storlek. Genom den föreslagna lagen genomförs Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/104/EU om vissa regler som styr skadeståndstalan enligt nationell rätt för överträdelse av medlemsstaternas och Europeiska unionens konkurrensrättsliga bestämmelser (nedan *direktivet*). Före direktivet har det inte funnits någon EU-lagstiftning om konkurrensrättsligt skadestånd.

Enligt EU-domstolens rättspraxis och direktivet kan alla som lidit skada som orsakats av överträdelse av unionens eller nationell konkurrensrätt kräva full ersättning för faktisk skada. Med överträdelse av konkurrensrätten avses överträdelse av artikel 101 eller 102 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (nedan *EUF-fördraget*) eller den nationella konkurrensrätten.

Syftet med direktivet är att effektivt sätta i kraft EU:s konkurrensrättsliga bestämmelser. Avsikten är vidare att samordna konkurrensmyndigheternas åtgärder för att verkställa de konkurrensrättsliga bestämmelserna och behandlingen av skadeståndstalan i allmänna domstolar. Avsikten är också att säkerställa att de som lidit skada till följd av överträdelse av konkurrensrättsliga bestämmelser kan få full ersättning för den faktiska skadan. En målsättning är ytterligare att göra det enklare och mindre kostnadskrävande att bevisa skadan. Samtidigt förenhetligas rättsskyddsnivån för företag som bedriver verksamhet i medlemsländerna.

Rätten till skadestånd för överträdelse av konkurrensrättsliga regler är i Finland baserad på 20 § i konkurrenslagen (948/2011). Skadeståndskäromål som har samband med överträdelse av konkurrensrättsliga bestämmelser behandlas i Finland i allmänna domstolar, i enlighet med nationella processrättsliga bestämmelser och principer. Direktivet reglerar konkurrensrättsliga skadestånd på ett sätt som i många avseenden är mera detaljerat än gällande 20 § i konkurrenslagen och annan nationell lagstiftning.

2 Nuläge

2.1 Lagstiftning och rättspraxis

Konkurrenslagen och direktivet

Enligt konkurrenslagens 20 § är en näringsidkare eller en sammanslutning av näringsidkare som uppsåtligt eller av oaktsamhet bryter mot något av förbuden i konkurrenslagens 5 eller 7 § eller i artikel 101 eller 102 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, skyldig att ersätta den skada som har orsakats av konkurrensbegränsningen. Ersättningsberättigade är, utöver näringsidkare, också konsumenter och offentligt rättsliga samfund. Före konkurrenslagen ingick från år 1998 en uttrycklig skadeståndsbestämmelse i 18 a § i lagen om konkurrensbegränsningar (480/1992). År 2011 ändrades skadeståndsbestämmelsen så att också andra än näringsidkare fick rätt till skadestånd, samtidigt som preskriptionstiderna preciserades och bestämmelsen om jämkning av skadeståndsbeloppet ersattes med en hänvisning till den allmänna jämkningsbestämmelsen i skadeståndslagen. Skadestånd har under vissa förutsättningar kunnat och kan fortfarande sökas också med stöd av skadeståndslagen.

Konkurrenslagens 5 och 6 § motsvarar till innehållet artikel 101 i EUF-fördraget. Konkurrenslagens 7 § motsvarar till innehållet artikel 102. Skadeståndstalan i samband med överträdelse av konkurrensrättsliga bestämmelser behandlas i Finland, liksom övriga skadeståndsmål, vid allmänna domstolar och behandlingen sker i enlighet med nationella processrättsliga bestämmelser och principer. Behandlingen av konkurrensrättsliga skadeståndskäromål har för närvarande i Finland inte koncentrerats till en viss tingsrätt eller till vissa tingsrätter.

Direktivet reglerar konkurrensrättsliga skadestånd på ett sätt som i vissa avseenden är mera detaljerat än den gällande konkurrenslagens 20 § och de gällande processrättsliga bestämmelserna. Före direktivet om konkurrensrättsliga skadestånd fanns det ingen EU-lagstiftning om saken. Konkurrenslagens 20 § ska tillämpas på överträdelser som skett efter 1.11.2011. På tidigare överträdelser har tillämpats 18 a § i lagen om konkurrensbegränsningar som trädde i kraft 1.10.1998 och enligt vilken endast näringsidkare har rätt till ersättning.

Enligt EU-domstolens rättspraxis och direktivet ska alla som har lidit skada till följd av överträdelse av unionens eller nationella konkurrensrättsliga bestämmelser ha rätt att kräva full ersättning för den faktiska skadan. Med överträdelse av konkurrensrätten avses överträdelse av konkurrensreglerna i artikel 101 eller 102 i EUF-fördraget eller av nationell konkurrensrätt. Direktivet är sålunda tillämpligt dels på skadestånd för kartellrelaterade skador och dels också på ersättning för skador i samband med missbruk av dominerande marknadsställning. Ersättning för skador som orsakats av konkurrensöverträdelser är civil- och processrättsliga ärenden som behandlas i nationella domstolar. Enligt kommissionen råder det avsevärda skillnader mellan medlemsländerna i fråga om dessa regler.

Direktivets viktigaste artiklar gäller utlämnande av bevis för skadeståndsrättegångar (artiklarna 5 -7), verkan av nationella beslut (artikel 9), preskriptionsfrister (artikel 10), solidariskt ansvar i fråga om företag som överträtt konkurrensrätten (artikel 11), fördelning av bevisbördan för övervärtring (artiklarna 13–14) och skadepresumtion vid kartellöverträdelser (artikel 17).

Enligt direktivets artikel 21 ska medlemsstaterna sätta i kraft de lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa detta direktiv senast 27.12.2016. När medlemsstaterna genomför direktivet nationellt ska de enligt artikel 4 iaktta principen om ändamålsenlighet och likvärdighetsprincipen. I enlighet med principen om ändamålsenlighet ska medlemsstaterna se till att alla nationella regler och förfaranden som gäller rätten att yrka skadestånd utformas och tillämpas på ett sätt som inte medför att det i praktiken blir omöjligt eller orimligt svårt att utöva rätten till full ersättning för skada som orsakats av en överträdelse av konkurrensrätten. I enlighet med likvärdighetsprincipen får nationella regler och förfaranden som gäller skadeståndstalan till följd av överträdelser av artikel 101 eller 102 i EUF-fördraget inte vara mindre fördelaktiga för de parter som uppges vara skadelidande än de regler som tillämpas vid liknande skadeståndsmål till följd av överträdelser av nationell rätt.

Rättspraxis

Det viktigaste avgörandet i unionens rättspraxis i fråga om konkurrensrättsliga skadestånd är EG-domstolens prejudikat *Courage v. Crehan (C-453/99)*, som fastställde rätten till ersättning för överträdelse av EU:s konkurrensregler. Domstolen konstaterade att alla som lidit skada på grund av karteller och andra åtgärder som strider mot konkurrensrätten – såväl konsumenter som företag – har rätt att kräva skadestånd. Andra viktiga avgöranden är EG-domstolens beslut från år 2006 i *Manfredi-målet (de sammanslagna målen C-295/04 – 298/04)*, EU-domstolens beslut från år 2011 i *Pfleiderer-målet (C-360/09)*, beslutet från år 2012 i *Otis-*

RP 83/2016 rd

målet (C-199/11), beslutet i *Donau-Chemie-målet (C-536/11)* samt bland annat beslutet från år 2014 i *Kone-målet (C-557/12)*.

I Finland har hittills förekommit endast ett begränsat antal rättsfall som gäller konkurrensrättsliga skadestånd. Viktiga skadeståndsbeslut har fattats med anledning av en asfaltkartell, en råvirkeskartell, en kartell för handel med bilreservdelar och en väteperoxidkartell. Trots ett antal viktiga skadeståndsavgöranden finns det inte ännu någon vedertagen rättspraxis t.ex. i fråga om ersättningsgrunderna, fördelning av bevisbördan eller preskription. I vår rättspraxis har preskriptionsinvändningar varit vanligt förekommande. Invändningarna har närmast avsett konkurrensöverträdelser som skett före 1.11.2011 och de har bl.a. gällt frågan om tidpunkten då preskriptionen börjar löpa, men också t.ex. frågor om solidariskt ansvar och preskription.

I det mest betydande beslutskomplexet gällande skadestånd gav Helsingfors tingsrätt 28.11.2013 sammanlagt 40 beslut i asfaltkartellmålet¹. Grunden för skadeståndstalan var marknadsdomstolens beslut 19.12.2007 om påföljdsavgifter (MD-441/07) och högsta förvaltningsdomstolens lagakraftvunna beslut 29.9.2009 om påföljdsavgifter (*HFD:2009:83*). Högsta förvaltningsdomstolen dömde ut sammanlagt 82,5 miljoner euro i påföljdsavgifter. Kärande i tingsrätten var 41 kommuner och finska staten, vars talan förkastades. Kommunernas yrkanden godkändes delvis medan en kommuns yrkande förkastades. De godkända yrkandena uppgick till 37,5 miljoner euro. Beloppet beräknades utgående från en s.k. överprisprocent som i de flesta fallen uppgick till 15 procent och för några städers vidkommande till 20 procent av de slutliga entreprenadpriserna. I beslutet om asfaltkartellen ansåg tingsrätten att de på kännedom baserade preskriptionstiderna började löpa den dag då högsta förvaltningsdomstolen gav sitt beslut. Tingsrätten ansåg att den längsta preskriptionstiden på tio år som enligt preskriptionslagens 7 § 2 mom. var baserad på orsakandet av skadan, i fråga om det avtalsbaserade ansvaret började löpa då svaranden ansågs ha lämnat kartellen och i fråga om det överträdelsebaserade ansvaret den dag då högsta förvaltningsdomstolen gav sitt beslut. Svarandena och några kärande överklagade tingsrättens beslut till hovrätten, där behandlingen pågår. Också i fråga om skadeståndstalan som gällde bilreservdelskartellen räknades preskriptionstiden börja löpa från det att högsta förvaltningsdomstolen gav sitt beslut.

Ett annat viktigt skadeståndsbeslut gällde en råvirkeskartell. Tre skogsbolag hade avtalat om prissamarbeta på råvirkesmarknaden och förbjudit informationsutbyte. Ett av bolagen beviljades befrielse från påföljdsavgiften (s.k. leniency) medan marknadsdomstolen i sitt beslut 3.12.2009 (*MD:614/09*) påförde de två andra skogsbolagen påföljdsavgifter om sammanlagt över 50 miljoner euro. Marknadsdomstolens avgörande har vunnit laga kraft. Vid tingsrätterna pågår ett stort antal rättegångar som gäller konkurrensbegränsningar på råvirkesmarknaden. Merparten av dessa, ca 1700 rättegångar, behandlas i Helsingfors tingsrätt. Kärande är, utöver Forststyrelsen, ett stort antal kommuner, församlingar och enskilda skogsägare.

I ärendet om råvirkeskartellen har frågan om preskription av rätten till ersättning behandlats i tingsrätten, hovrätten och högsta förvaltningsdomstolen. Av hundratals enskilda kärandes ersättningstalan (*Suuri Savotta -målet*) valde Helsingfors tingsrätt 13 som representativa s.k. typfall i fråga om preskription. Helsingfors tingsrätt konstaterade att ersättningsanspråken i dessa 13 fall var preskriberade och beslöt 28.3.2014 förkasta talan. Domarna överklagades och Helsingfors hovrätt ansåg i besluten 21.11.2014 (*dnr S 14/418*) att talan inte borde ha förkastats med hänvisning till preskription. Hovrätten ansåg att preskriptionstiden på tio år enligt la-

¹ Exempelvis domen 13/64913 gällande Helsingfors stad och domen 13/64929 gällande Esbo stad.

gen om preskription av skulder (728/2003, nedan preskriptionslagen) 7 § 2 mom. började löpa då kartellen hade upphört i och med anmälan till konkurrensmyndigheten. Högsta domstolen konstaterade i sitt beslut HD:2016:11 att skogsägarens yrkanden inte var preskriberade till den del som den ändring av konkurrensbegränsningslagen som trädde i kraft 1.10.1998 var tillämplig på dem. Tiden på fem år för väckande av skadeståndstalan borde ha räknats från den framställning om påföljdsavgift som Konkurrensverket gjorde till marknadsdomstolen 21.12.2006. Efter detta avgörande är fortfarande andra besvärstillståndsärenden från skogsägare anhängiga hos högsta domstolen.

I anslutning till en konkurrensbegränsning på väteperoxidmarknaden hade vid Helsingfors tingsrätt väckts talan mot Kemira. Talan baserades på kommissionens kartellbeslut 5.4.2006. Ärendet behandlades senare också vid EU-domstolen. Två finländska företag inom cellulosa-branschen sålde skadefordringar som påstods vara baserade på en konkurrensbegränsning till det tyska bolaget Cartel Damages Claims (CDC). Tingsrätten fastställde i sin mellandom 4.7.2013 (36492) sin behörighet i ärendet samt bolagets behörighet att som framställa yrkanden mot Kemira. I mellandomen behandlades också preskriptionsinvändningar. Till åtskillnad från de skadeståndsfall som gällde asfaltkartellen och bilreservdelskartellen ansåg tingsrätten att preskriptionstiden började löpa redan från Europeiska kommissionens överträdelsebeslut, som inte hade vunnit laga kraft. Kemira och CDC ingick emellertid en förlikning 19.5.2014. CDC återtog sin talan i Helsingfors tingsrätt och Kemira utlovade en betalning på 18,5 miljoner euro till CDC samt ersättning för kostnaderna.

Ersättningsärendet om konkurrensbegränsning på bilreservdelsmarknaden är baserat på högsta förvaltningsdomstolens beslut 31.5.2012 om påföljdsavgifter (bl.a. *dnr 797/2/09*). Fem parti-affärer för bilreservdelar och -tillbehör hade i strid mot konkurrensreglerna prissamarbetat mot detaljhandlaren Osaset. Ett av företagen beviljades på ansökan bötesbefrielse medan fyra bolag ålades att betala sammanlagt ca en miljon euro i påföljdsavgifter. Bolaget Atoy väckte skadeståndstalan mot de fem bolagen och yrkade på sammanlagt 56,6 miljoner euro i ersättningar. Helsingfors beslöt 31.3.2014 förkasta talan (*dnr 07/33936*) med konstaterandet att det inte fanns någon orsakssamband mellan konkurrensbegränsningen och den påstådda skadan. Också Helsingfors hovrätt beslutade 31.3.2016 förkasta åtalet (*dom nr 533, Dnr S 14/2868*). Enligt domen hade käranden inte anfört grunder som med tillräckligt stor sannolikhet visat att svarandebolagen genom sitt förfarande i strid mot lagen om konkurrensbegränsningar orsakat käranden den påstådda skadan.

2.2 Direktivets huvudsakliga innehåll

Tillämpningsområde

Avsikten med förslaget är att genomföra Europaparlamentets och rådets direktiv av den 26 november 2014. Enligt direktivets artikel 1 anges i direktivet vissa regler som är nödvändiga för att säkerställa att en person som har lidit skada till följd av ett företags eller en företags-sammanslutnings överträdelse av konkurrensrätten effektivt kan utöva sin rätt att kräva full ersättning för denna skada från företaget eller företagssammanslutningen. Vidare fastsällts regler som främjar en sund konkurrens på den inre marknaden och undanröjer hinder för den inre marknadens funktion genom att säkerställa ett likvärdigt skydd inom hela unionen för alla som har lidit sådan skada. I direktivet fastställs också regler som samordnar konkurrensmyndigheternas tillämpning av konkurrensreglerna och tillämpningen av de reglerna i fall av skadeståndstalan vid nationella domstolar.

Med överträdelse av konkurrensrätten avses i direktivet en överträdelse av artikel 101 eller 102 i EUF-fördraget eller av nationell konkurrensrätt. Med nationell konkurrensrätt avses bestämmelser i nationell rätt som i huvudsak har samma syfte som artiklarna 101 och 102 i EUF-fördraget och som tillämpas på samma ärende och parallellt med unionens konkurrensrätt enligt artikel 3.1 i förordning (EG) nr 1/2003. Rådets förordning 1/2003 om tillämpning av konkurrensreglerna i artiklarna 81 och 82 i fördraget är förordningen om tillämpning av EU:s konkurrensregler (nedan tillämpningsförordningen). Artiklarna 81 och 82 motsvarar de nuvarande artiklarna 101 och 102 i EUF-fördraget.

Enligt direktivets ingress är det, för att den inre marknaden ska kunna fungera och i syfte att uppnå bättre rättslig förutsebarhet och mera likvärdiga villkor för företag och konsumenter, lämpligt att tillämpningsområdet för direktivet även omfattar skadeståndstalan som grundar på överträdelse av nationell konkurrensrätt om denna tillämpas enligt artikel 3.1 i tillämpningsförordningen. Tillämpningen av olika regler om civilrättsligt skadeståndsansvar för överträdelser av artikel 101 eller 102 i EUF-fördraget och om överträdelser av regler i nationell konkurrensrätt som måste tillämpas i samma ärende och parallellt med unionens konkurrensrätt, skulle annars inverka negativt på de kändes position i samma mål och omfattningen av deras anspråk, och utgöra ett hinder för den inre marknads funktion. I nämnda artikel 3 hänvisas endast till uppfyllandet av det nämnda handelskriteriet, dvs. till avtal, beslut av en företagsammanslutning eller samordnade förfaranden som kan påverka handeln mellan medlemsstater. Om handelskriteriet uppfylls ska den som lidit skada på grund av överträdelse av konkurrensrätten sålunda kunna kräva skadestånd i en finländsk allmän domstol, i enlighet med de regler och principer som anges i direktivet. Direktivet reglerar däremot inte situationer där det är fråga om en motsvarande överträdelse av konkurrensrätten utan att handelskriteriet inte är uppfyllt.

Enligt direktivets ingress har artiklarna 101 och 102 i EUF-fördraget direkt effekt i förhållanden mellan enskilda och skapar sådana rättigheter och skyldigheter för dessa som nationella domstolar måste genomdriva. Nationella domstolar spelar således en väsentlig roll för tillämpningen av konkurrensreglerna (privat övervakning). När de nationella domstolarna avgör tvister mellan enskilda skyddar de subjektiva rättigheter enligt unionsrätten, till exempel genom att tillerkänna skadelidande skadestånd vid överträdelser. För att artiklarna 101 och 102 i EUF-fördraget, och särskilt den praktiska effekten av de förbud som fastställs i dessa ska få full effekt krävs att var och en – oberoende av om det är fråga om enskilda, inklusive konsumenter och företag, eller en offentlig myndighet – kan vända sig till nationella domstolar och begära ersättning för den skada de lidit till följd av en överträdelse av de bestämmelserna. Enligt stycke 4 i ingressen innebär rätten till ersättning enligt unionsrätten för skada som uppkommit vid överträdelse av unionens konkurrensrätt och nationell konkurrensrätt, att varje medlemsstat måste ha processuella regler som säkerställer att denna utövas effektivt.

Enligt ingressen är skadeståndstalan bara en del i ett effektivt system för privat tillämpning av konkurrensrätten vid överträdelser och kompletteras av alternativa arrangemang för ersättning, såsom tvistlösning i godo och offentliga genomförandebeslut som uppmuntrar parter att ge ersättning. För att säkerställa en effektiv privat tillämpning enligt civilrätten och en effektiv offentlig tillämpning av konkurrensmyndigheterna konstateras det i ingressen att båda verktygen behövs för att säkra maximal effekt av konkurrensreglerna.

Vidare konstateras det i ingressen att med tanke på att storskaliga överträdelser av konkurrensrätten ofta är av gränsöverskridande karaktär är det nödvändigt att säkerställa mer likvärdiga villkor för företag som är verksamma på den inre marknaden och förbättra konsumenternas förutsättningar att utöva de rättigheter som den inre marknaden ger dem. Det är lämpligt att

RP 83/2016 rd

förbättra den rättsliga förutsebarheten och minska skillnaderna mellan medlemsstaterna vad gäller de nationella reglerna om skadeståndstalan som väcks med anledning av överträdelser av både unionens konkurrensrätt och nationell konkurrensrätt, när den tillämpas parallellt med unionens konkurrensrätt.

Skada som ersätts

Enligt stycke 12 i ingressen bekräftar direktivet gemenskapens regelverk vad gäller rätten till ersättning för skada som orsakats av överträdelser av unionens konkurrensrätt, särskilt i fråga om talerätt och definitionen av skada, så som domstolen slagit fast i sin rättspraxis, och föregriper inte en eventuell vidareutveckling därav. Alla som har lidit skada som orsakats av en sådan överträdelse kan kräva ersättning för faktisk skada (*damnum emergens*) och för utebliven vinst (*lucrum cessans*) samt ränta, oberoende av om de kategorierna enligt nationell rätt definieras var för sig eller tillsammans. I ingressen konstateras dessutom att betalning av ränta anses utgöra ett väsentligt element i en gottgörelse för att ersätta någon för den skada som denne har lidit genom att hänsyn tas till den tid som har förflutit, och bör avse tiden från och med den tidpunkt då skadan uppstod till och med den tidpunkt då ersättning utbetalats, utan att det påverkar klassificeringen av denna ränta som kompensationsränta eller dröjsmålsränta enligt nationell rätt och frågan om huruvida den tid som förflutit tas i beaktande som en särskild kategori (ränta) eller som ett element i faktisk skada eller utebliven vinst. Det åligger medlemsstaterna att fastställa de regler som ska tillämpas i det syftet.

Ersättningsberättigade

Enligt stycke 13 i ingressen tillkommer rätten till ersättning alla fysiska eller juridiska personer –såväl konsumenter, företag som offentliga myndigheter – oavsett om det föreligger ett direkt avtalsförhållande med det företag som har begått överträdelser och oavsett om en konkurrensmyndighet har fastställt att det föreligger en tidigare överträdelse. Såsom det konstateras i ingressen förutsätter rätten till ersättning inte ett direkt avtalsförhållande mellan den som har begått överträdelser och den skadelidande. Sålunda kan t.ex. en indirekt köpare väcka ersättningstalan mot den som har begått överträdelser. Det är möjligt att väcka ersättningstalan också denna inte föregås av konkurrensmyndighetens undersökning och överträdelsebeslut (s.k. *stand alone* -talan eller *självständig* talan).

Enligt EU-domstolens rättspraxis har alla som lidit skada på grund av konkurrensbegränsningar rätt att få ersättning för faktisk skada (*Courage Crehan, Manfredi, Pfeleiderer* och *Otis*).

Skadebelopp

Enligt direktivets artikel 3 ska medlemsstaterna säkerställa att alla fysiska eller juridiska personer som har lidit skada som orsakats av en överträdelse av konkurrensrätten ska kunna kräva och få full ersättning för den skadan. Full ersättning ska försätta en person som lidit skada i den ställning som den personen skulle ha haft om överträdelser av konkurrensrätten inte hade begåtts. Den ska därför omfatta rätten till ersättning för faktisk skada och utebliven vinst samt ränta. Full ersättning enligt direktivet ska inte medföra överkompensation, oavsett om det är fråga om skadestånd i bestraffningssyfte, flerfaldiga skadestånd eller andra typer av skadestånd. Direktivet tillåter sålunda inte överkompensation av skada.

Enligt artikel 17 ska medlemsstaterna se till att varken den bevisbörda eller det bevisvärde som krävs för beräkning av skada medför att det i praktiken blir omöjligt eller orimligt svårt att utöva rätten till skadestånd. Medlemsstaterna ska se till att de nationella domstolarna i en-

lighet med nationella förfaranden ges befogenhet att uppskatta beloppet av skadan, om det fastställs att käranden har lidit skada men det i praktiken är omöjligt eller orimligt svårt att exakt beräkna beloppet av den lidna skadan på grundval av tillgängliga bevis. I artikeln konstateras också att det ska presumeras att kartellöverträdelser orsakar skada. Överträdaren ska ha rätt att motbevisa den presumptionen. Enligt artikeln ska medlemsstaterna se till att en nationell konkurrensmyndighet i förfaranden som rör en skadeståndstalan, på begäran av en nationell domstol får bistå den nationella domstolen vid fastställandet av skadans omfattning, om den nationella konkurrensmyndigheten anser att ett sådant bistånd är lämpligt.

Enligt stycke 45 i ingressen måste en skadelidande part som har bevisat att den lidit skada till följd av en överträdelse av konkurrensrätten dessutom bevisa skadans omfattning för att kunna få skadestånd. Att beräkna skada i konkurrensrättsliga fall är en faktaintensiv process som kan kräva tillämpning av komplicerade ekonomiska modeller. Detta är ofta mycket kostsamt och gör det svårt för käreande att skaffa fram de uppgifter de behöver för att kunna styrka sina anspråk. Beräkningen av skada i konkurrensrättsliga fall kan således i sig vara ett stort hinder för effektiva anspråk på ersättning för skada.

Enligt stycke 46 ankommer det, i avsaknad av unionsregler om beräkning av skada som orsakats av en överträdelse av konkurrensrätten, på det inhemska rättssystemet i varje medlemsstat att fastställa sina egna regler för beräkning av skada och för medlemsstaterna och de nationella domstolarna att avgöra vilka krav käreanden måste uppfylla för att kunna bevisa beloppet av den skada som lidits, vilka metoder som kan användas för att beräkna beloppet och konsekvenserna av att inte kunna uppfylla dessa krav fullt ut.

Enligt artikel 17 kan den nationella konkurrensmyndigheten på begäran av en nationell domstol bistå den nationella domstolen vid fastställandet av skadans omfattning, om den nationella konkurrensmyndigheten anser att ett sådant bistånd är lämpligt.

I artikel 17 konstateras att det ska presumeras att kartellöverträdelser orsakar skada. Överträdaren ska ha rätt att motbevisa den presumptionen. Presumtionen gäller enligt direktivet endast karteller, inte t.ex. missbruk av dominerande marknadsställning. Presumtionen gäller inte heller skadans storlek, som käreanden ska påvisa. Om det exakta skadebeloppet emellertid inte kan beräknas, ska den nationella domstolen beräkna beloppet. I ingressens stycke 47 konstateras att det, för att råda bot på informationsasymmetrin och en del av de svårigheter som beräkningen av skada i konkurrensrättsliga fall är förknippad med och för att säkerställa effektiva skadeståndsanspråk, är lämpligt att presumera att kartellöverträdelser har lett till skada, särskilt genom en prisseffekt. Beroende på sakförhållandena i målet resulterar karteller i en prishöjning, eller hindrar en prissänkning som skulle ha inträffat om det inte vore för kartellen. Denna presumtion bör inte täcka den verkliga omfattningen av skadan. Överträdare bör ges möjlighet att motbevisa en sådan presumtion. Denna motbevisbara presumtion bör begränsas till karteller på grund av deras hemliga karaktär, vilket ökar nämnda informationsasymmetri och gör det svårare för käreanden att skaffa sig det nödvändiga underlaget för att kunna bevisa skadan.

Verkan av överträdelsebeslut

Direktivets artikel 9 gäller den verkan som ett lagakraftvunnet överträdelsebeslut har i en skadeståndsrättegång. Artikel 9.1 gäller den verkan som ett överträdelsebeslut har i en medlemsstat. Bakgrunden till artikeln är den oklarhet som råder i flera medlemsstater, inklusive Finland, om vilken inverkan konstaterandet av en överträdelse av konkurrenslagstiftningen har för behandlingen av en skadeståndstalan som väckts på grund av överträdelsen.

Artikeln förtydligar att det slutliga beslutet har en bindande verkan då skadeståndstalan behandlas i det lands domstol där beslutet har fattats och att käranden inte under rättegången åter måste bevisa att en överträdelse har begåtts. En allmän domstol får inte heller för närvarande fatta beslut som står i strid med kommissionens överträdelsebeslut. Denna regel är baserad på artikel 16 i tillämpningsförordningen.

En ändamålsenlig och effektiv tillämpning av kommissionens och de nationella konkurrensmyndigheternas konkurrensregler förutsätter enligt ingressen en gemensam strategi vad gäller inverkan av nationella konkurrensmyndigheters slutliga överträdelsebeslut. Dessa beslut antas först efter att kommissionen enligt artikel 11.4 i tillämpningsförordningen har underrättats om det planerade beslutet och om kommissionen inte automatiskt har fråntagit de nationella konkurrensmyndigheterna deras behörighet genom att inleda ett förfarande enligt artikel 11.6 i den nämnda förordningen.

I ingressen konstateras att ett slutligt beslut som fattats av en nationell konkurrensmyndighet eller en överprövningsdomstol om att en överträdelse av artikel 101 eller 102 i EUF-fördraget har begåtts inte bör bli föremål för en ny talan i en senare skadeståndstalan. Därför bör ett sådant fastställande anses vara ett faktum som inte kan vederläggas vid skadeståndstalan som väckts i den nationella konkurrensmyndighetens eller överprövningsdomstolens medlemsstat i samband med en överträdelse.

Direktivets artikel 9.2 gäller gränsöverskridande fall. Om ett slutligt beslut antas i en annan medlemsstat än den där skadeståndstalan behandlas, har beslutet enligt direktivet ingen automatiskt bindande verkan. Överträdelsebeslutet får också då ges in till medlemsstatens nationella domstol som åtminstone prima facie -bevis för att en överträdelse av konkurrensrätten har ägt rum.

Solidariskt ansvar och regressrätt

Enligt huvudregeln i artikel 11 är företag som har överträtt konkurrensrätten genom ett gemensamt beteende solidariskt ansvariga för den skada som överträdelsen av konkurrensrätten har orsakat. Det solidariska ansvaret har emellertid då vissa kriterier är uppfyllda begränsats i fråga om små och medelstora företag och i fråga om företag som beviljats sanktionsavgiftsbefrielse. I artikeln föreskrivs också om regressrätt mellan överträdare. Enligt huvudregeln för regressrätten bör de företag som begått överträdelsen tillsammans ha regressrätt sinsemellan om en av överträdarna har betalat mer i ersättning än sin andel. Regressansvaret är dock begränsat i fråga om en part som beviljats sanktionsavgiftsbefrielse.

Enligt artikel 11.1 är företag som har överträtt konkurrensrätten genom ett gemensamt beteende solidariskt ansvariga för den skada som överträdelsen av konkurrensrätten orsakat, så att vart och ett av dessa företag är skyldigt att ersätta skadan fullt ut, och den skadelidande parten har rätt att kräva full ersättning från vilket som helst av företagen till dess att han eller hon har fått full ersättning.

Det solidariska ansvaret begränsas i fråga om företag som beviljats sanktionsavgiftsbefrielse. I artikel 11.4 konstateras det, med avvikelser från huvudregeln, att ett företag som beviljats sanktionsavgiftsbefrielse är solidariskt ansvarigt endast gentemot sina direkta eller indirekta köpare eller leverantörer. Gentemot andra skadelidande parter är den som beviljats sanktionsavgiftsbefrielse solidariskt ansvarig endast om full ersättning inte kan erhållas från andra företag som varit delaktiga i samma överträdelse av konkurrensrätten. Begränsningen av det solidariska ansvaret i fråga om företaget som beviljats sanktionsavgiftsbefrielse är viktig med

tanke på balansen mellan den offentliga och privata övervakningen och ett effektivt system för beviljande av sanktionsavgiftsbefrielse.

I artikel 11.4 konstateras det i fråga om företag som beviljats sanktionsavgiftsbefrielse och dessas solidariska ansvar att alla preskriptionsfrister som är tillämpliga för dessa fall ska vara rimliga och tillräckliga för att de skadelidande parterna ska kunna väcka en sådan talan. Tankegången är den att skadelidande trots preskriptionsfristen ska kunna väcka talan också efter att det framgått att det inte är möjligt att få full ersättning genom talan som väckts mot andra som gjort sig skyldiga till överträdelse av konkurrensrätten.

I stycke 38 i ingressen konstateras det att företag som samarbetar med konkurrensmyndigheterna inom ramen för ett eftergiftsprogram spelar en nyckelroll när det gäller att avslöja hemliga kartellers överträdelser och få dem att upphöra, och lindrar därigenom ofta den skada som kunde ha uppstått om överträdelsen hade fortsatt. Därför bör det föreskrivas att företag som har beviljats befrielse från sanktionsavgifter av en konkurrensmyndighet inom ramen för ett eftergiftsprogram ska skyddas från oskälig exponering för skadeståndsanspråk, med hänsyn till att konkurrensmyndighetens beslut där den konstaterar att överträdelsen ägt rum kan bli slutligt för det företag som beviljats sanktionsavgiftsbefrielse innan det blir slutligt för andra företag som inte har beviljats sådan befrielse, vilket således kan leda till att det företag som beviljats sanktionsavgiftsbefrielse blir valt först som svarande i tvisten. Sålunda bör det företag som beviljats sanktionsavgiftsbefrielse i princip befrias från solidariskt ansvar för hela skadan och de bidrag det måste ge i förhållande till företag som det begått överträdelsen tillsammans med bör inte överstiga den skada som vållats det företags egna direkta eller indirekta köpare eller, i fråga om en inköpskartell, dess direkta eller indirekta leverantörer.

I artiklarna 11.2 och 11.3 behandlas frågan om begränsning av små och medelstora företags solidariska ansvar när vissa kriterier är uppfyllda. I artikel 11.2 konstateras det att genom undantag från punkt 1 ska medlemsstaterna, utan att det påverkar rätten till full ersättning enligt artikel 3, se till att överträdaren, om den är ett litet eller medelstort företag enligt definitionen i kommissionens rekommendation 2003/361/EG, nedan 'smi-företag', endast är ansvarig gentemot sina egna eller indirekta köpare. Överträdarens marknadsandel på den relevanta marknaden ska vara mindre än 5 procent under överträdelsen av konkurrensrätten, och tillämpningen av de normala reglerna om solidariskt ansvar ska oåterkalleligen äventyra dess ekonomiska bärkraft och medföra att dess tillgångar förlorar allt sitt värde.

Enligt artikel 11.3 ska det undantag som anges i punkt 2 inte gälla om smi-företaget ledde överträdelsen av konkurrensrätten eller tvingade andra företag att delta i överträdelsen eller, om företaget tidigare har befunnits skyldigt till överträdelse av konkurrensrätten.

Bestämmelsen om begränsning av små och medelstora företags solidariska ansvar togs in i direktivet på initiativ av Europaparlamentet. Sådana begränsningar gäller sådana små och medelstora företag som definieras i kommissionens rekommendation 2003/361/EG (Kommissionens rekommendation av den 6 maj 2003 om definition av mikroföretag samt små och medelstora företag, EUT L 124, 20.5.2003, s. 36).

Artiklarna 11.5 och 11.6 gäller ansvarsfördelningen och regressrätten mellan ersättningsskyldiga. Enligt artikel 11.5 kan en överträdare återkräva ett bidrag från de andra överträdarna, varvid beloppet av detta bidrag ska fastställas med hänsyn till deras relativa ansvar för den skada som överträdelsen av konkurrensrätten orsakat. Beloppet av det bidrag som ska betalas av en överträdare som har beviljats sanktionsavgiftsbefrielse inom ramen för ett eftergiftsprogram

gram får inte överskrida beloppet av den skada som detta företag har vållat sina egna direkta eller indirekta köpare eller leverantörer.

I stycke 37 som har samband med artikel 11.5 konstateras det att om flera företag överträder konkurrensreglerna tillsammans, t.ex. i en kartell, bör det föreskrivas att de företagen som begått överträdelsen tillsammans ska vara solidariskt ansvariga för hela den skada som överträdelsen orsakat. De företag som begått överträdelsen tillsammans bör sinsemellan ha regressrätt om en av överträdarna har betalat mer i ersättning än sin andel.

I artikel 11.6 konstateras det att i den mån överträdelsen av konkurrensrätten har orsakat skada för andra skadelidande parter än överträdarnas direkta eller indirekta köpare eller leverantörer, fastställs bidragsbelopp från ett bötesbefriat företag till andra överträdare med hänsyn till detta företags relativa ansvar för den berörda skadan.

Övervältring av kostnaderna för överprissättning

Direktivets artiklar 12–14 gäller övervältring. I artikel 12 fastställs det att alla skadelidande, inklusive indirekta köpare och leverantörer, har rätt till full ersättning. Enligt artikel 13 har svaranden, dvs. överträdaren av konkurrensrätten, bevisbördan för övervältringen, men svaranden kan åberopa det faktum att käranden övervältrat hela eller delar av det överpris som överträdelsen av konkurrensrätten har orsakat. I artikel 14 föreskrivs om en presumption som underlättar bevisbördan för en indirekt köpare och som innebär att ett överpris under vissa förutsättningar har övervältrats på käranden.

Enligt artikel 12.2 ska medlemsstaterna för undvikande av överkompensation fastställa lämpliga processuella regler för att säkerställa att ersättning för faktisk skada på någon nivå i försörjningskedjan inte överstiger skadan av den överprissättning som uppstått på den nivån. Syftet med denna artikel är att säkerställa att skadestånd som betalts till en direkt köpare och en indirekt köpare inte sammanlagt överstiger den skada som orsakats och sålunda leder till överkompensation. Artikel 15 gäller skadeståndstalan som väcks av kärende på olika nivåer i försörjningskedjan och syftet med också denna artikel är att förhindra över- respektive underkompensation.

Enligt direktivet bör nationella domstolar ha befogenhet att uppskatta vilken andel av kostnaderna för överprissättningen som har drabbat de direkta eller indirekta köparna och de ska kunna ta vederbörlig hänsyn till eventuella mål som har samband med varandra och de domar dessa utmynnat i, särskilt när de slår fast att övervältring har bevisats.

I stycke 44 i ingressen konstateras det att skadeståndstalan kan väckas både av den som köpt varor eller tjänster från överträdaren och av köpare längre ned i försörjningskedjan. Av hänsyn till samstämmigheten till domar som meddelas i mål som har samband med varandra och för att därmed undvika att den skada som överträdelsen av unionens eller nationell konkurrensrätt har orsakat inte ersätts fullt ut eller att överträdaren åläggs att betala skadestånd för att betala skada som inte har uppstått, bör nationella domstolar ha befogenhet att uppskatta vilken andel av kostnaderna för överprissättningen som har drabbat de direkta eller indirekta köparna i den aktuella tvisten.

Det är möjligt att talan som prövas vid domstolar i olika medlemsstater anses ha samband med varandra i den mening som avses i artikel 30 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1215/2012. Enligt den artikeln får andra nationella domstolar än den där talan först väcktes låta handläggningen av målet vila eller, under vissa omständigheter, självant förklara sig

RP 83/2016 rd

obehöriga. Detta direktiv påverkar inte nationella domstolars rättigheter och skyldigheter i enlighet med den förordningen.

Enligt artikel 12.3 ska bestämmelserna om övervältring av kostnaderna för överprissättning inte påverka en skadelidande parts rätt att yrka och erhålla ersättning för utebliven vinst till följd av en fullständig eller partiell övervältring. Ersättning för utebliven vinst kan sålunda sökas trots att den skadelidande själv har övervältrat kostnaderna för överprissättning framåt i försörjningskedjan och sålunda inte kan yrka på ersättning. I stycke 40 i ingressen konstateras det att i sådana fall då övervältringen ledde till minskad försäljning och därmed till skada i form av utebliven vinst bör rätten att yrka ersättning för denna uteblivna vinst inte påverkas.

I artikel 12.4 fastställs det att reglerna för övervältring också ska tillämpas när överträdelsen av konkurrensrätten avser en leverans till överträdaren. Exempelvis när det är fråga om en inköpskartell kan ett överpris i försörjningskedjan övervältras på en direkt eller indirekt leverantör. Reglerna i direktivets kapitel IV är sålunda tillämpliga också då det är fråga om en inköpskartell där sinsemellan konkurrerande köpare t.ex. avtalar om priserna på produkter som de köper tillsammans eller om andra villkor. När det är fråga om en inköpskartell är det varuleverantörerna och/eller dessas underleverantörer/producenter som är skadelidande.

I artikel 12.5 konstateras det att de nationella domstolarna ska ha befogenhet att i enlighet med nationella förfaranden uppskatta hur stor andel av överpriset som har övervältrats.

Artikel 13 gäller bevisbördan i en situation där en direkt eller indirekt köpare eller leverantör har väckt skadeståndstalan mot den som gjort sig skyldig till överträdelsen. Också en indirekt köpare kan sålunda väcka talan direkt mot överträdaren, utan att denne först väcker talan mot sin egen avtalspartner, dvs. direkt mot köparen. Enligt artikeln kan svaranden i ett skadeståndsmål åberopa det faktum att käranden övervältrat hela eller delar av det överpris som överträdelsen av konkurrensrätten orsakat. Bevisbördan för övervältringen åligger svaranden, som inom rimliga gränser kan begära utlämning av handlingar från käranden eller från tredje parter.

I artikel 14 konstateras det att om förekomsten av ett skadeståndsanspråk eller beloppet av den ersättning som ska tillerkännas i ett skadeståndsmål är beroende av om, eller i vilken grad, ett överpris övervältrats på käranden, med beaktande av handelsbruket att prisökningar övervältras i försörjningskedjan, ska bevisbördan för förekomsten och omfattningen av en sådan övervältring åvila käranden, som inom rimliga gränser kan begära utlämning av handlingar från svaranden eller från tredje parter.

I artikel 14.2 konstateras det att i en situation som avses i punkt 1 ska den indirekta köparen anses ha bevisat att en övervältring på honom eller henne har ägt rum, om den indirekta köparen har visat att svaranden har begått en överträdelse av konkurrensrätten, överträdelsen av konkurrensrätten har lett till ett överpris för den direkta köparen till svaranden, och att den direkta köparen har köpt de varor eller tjänster som berördes av överträdelsen av konkurrensrätten, eller har köpt varor eller tjänster som härrör från eller innehåller dessa. Denna punkt ska inte gälla om svaranden på ett trovärdigt sätt enligt domstolen kan bevisa att överpriset inte, eller inte helt och hållet, har övervältrats på den indirekta köparen.

I ingressens stycke 41 som har samband med artikel 14 konstateras det att beroende på villkoren för företagens verksamhet kan det vara handelsbruk att prisökningar övervältras i försörjningskedjan. Konsumenter eller företag, som de faktiska skadorna således har övervältrats på, har lidit skada som orsakats av en överträdelse av unionens eller nationell konkurrensrätt.

Även om denna skada bör ersättas av överträdaren kan det vara särskilt svårt för konsumenter eller företag som inte själva har köpt från överträdaren att bevisa skadans omfattning.

Utlämnande av bevis

Direktivets artikel 5 behandlar på ett allmänt plan frågan om utlämnande av bevis. Artiklarna 6 och 7 gäller utlämnande av bevis som finns i en konkurrensmyndighets ärendeakt samt begränsningar av användningen av bevis. I artikel 8 föreskrivs om sanktioner i samband med bevis.

I direktivets ingress konstateras det att skadeståndstalan för överträdelser av unionens konkurrensrätt eller nationell konkurrensrätt vanligtvis kräver en komplicerad faktaanlys och ekonomisk analys. Det är vanligen enbart motparten eller tredje part som har de bevis som krävs för att styrka en skadeståndstalan, medan käranden ofta inte har tillräcklig kännedom eller tillgång till den. Under dessa omständigheter kan det vara ett oskäligt hinder för ett effektivt utövande av den rätt till ersättning som garanteras i EUF-fördraget om strikta rättsliga krav ställs på att kärandena redan när talan väcks ska lämna detaljerade upplysningar om alla sakförhållanden och lägga fram exakt angiven styrkande bevisning.

Enligt ingressen är bevis ett viktigt inslag när det gäller att väcka skadeståndstalan för överträdelse av unionens eller nationell konkurrensrätt. Eftersom tvister avseende konkurrensregler kännetecknas av informationsasymmetri bör dock kärande säkerställas rätt att få tillgång till sådana bevis som är relevanta för deras anspråk, utan att de behöver precisera vilka delar av bevismaterialet det rör sig om. För att parterna ska ha en jämlik ställning i rätten bör dessa medel också vara tillgängliga för svaranden i skadeståndsmål, så att dessa kan begära att dessa kärande lämnar ut bevisning. Nationella domstolar bör också kunna utfärda ett föreläggande till tredje parter, däribland offentliga myndigheter, att lämna ut bevis.

Enligt ingressen krävs för att kommissionen och de nationella konkurrensmyndigheterna ska kunna tillämpa konkurrensrätten på ett effektivt och konsekvent sätt en gemensam strategi i hela unionen vad gäller utlämnande av bevis som finns i en konkurrensmyndighets ärendeakt. Utlämnandet av bevis bör inte oskäligt påverka en konkurrensmyndighets möjligheter att effektivt tillämpa konkurrensreglerna.

Enligt direktivets ingress kan utlämnande av bevis endast åläggas när en kärande på ett trovärdigt sätt, på grundval av de sakförhållanden som denne skäligen kan förväntas ha tillgång till, har bevisat att käranden lidit skada som orsakats av svaranden. När syftet med en begäran om utlämnande är att skaffa fram en beviskategori, bör den kategorin identifieras med hänvisning till gemensamma drag i dess grundläggande beståndsdelar.

Enligt artikel 5.4 ska nationella domstolar vara behöriga att utfärda ett föreläggande om utlämnande av bevis som innehåller konfidentiella uppgifter, om de anser detta vara relevant för skadeståndstalan.

I direktivets artiklar 6 och 7 behandlas utlämnande av bevis som finns i en konkurrensmyndighets ärendeakt samt begränsning av användningen av bevis. Enligt artikel 6 indelas bevishandlingar i sådana som en nationell domstol inte någonsin får ålägga en part att lämna ut, i sådana som domstolen får ålägga en part att lämna ut först då konkurrensmyndigheten har avslutat sitt förfarande och i sådana som domstolen kan ålägga en part att lämna ut när som helst under skadeståndsrättegången. Direktivet omfattar emellertid inte utlämnande av konkurrensmyndigheternas interna handlingar eller skriftväxling mellan konkurrensmyndigheter. Enligt

artikel 6.6 får nationella domstolar vid skadeståndstalan inte någonsin ålägga en part eller en tredje part att lämna ut förklaringar inom ramen för eftergiftsprogrammet eller förlikningsinlagor. Med beaktande av definitionerna i direktivets artikel 2 omfattar skyddet för förklaringar enligt 6.6 till kommissionen och konkurrensmyndigheten i samtliga medlemsstater framförda förklaringar inom ramen för eftergiftsprogrammet och förlikningsinlagor. Enligt artikel 6.5 får nationella domstolar utfärda ett föreläggande om utlämnande av beviskategorier först efter det att en konkurrensmyndighet genom att anta ett beslut eller på annat sätt har avslutat sitt förfarande gällande information som tagits fram särskilt för en konkurrensmyndighets handläggning av ett ärende, information som konkurrensmyndigheten tagit fram och överlämnat till parterna under handläggningen av ett ärende eller förlikningsinlagor som återkallats. Enligt artikel 6.9 får ett föreläggande om att lämna ut bevis som inte hör till någon av de kategorier som nämns ovan, utfärdas när som helst under skadeståndstalan.

Om en kärke i enlighet med artikel 6.7 lägger fram en begäran om att domstolen ska få tillgång till förklaringar inom ramen för eftergiftsprogrammet eller förlikningsinlagor, får domstolen begära bistånd endast av den behöriga konkurrensmyndigheten.

I ingressen konstateras i anslutning till artikel 6.5 att ett undantag bör gälla för varje utlämnande som, om det beviljas, skulle inverka negativt på en pågående utredning som genomförs av en konkurrensmyndighet avseende en överträdelse av unionens konkurrensrätt eller nationell konkurrensrätt. Information som utarbetats av en konkurrensmyndighet i samband med dess tillämpning av unionens konkurrensrätt eller nationell konkurrensrätt och som översänts till parterna i dessa förfaranden (till exempel ett meddelande om invändningar) eller som utarbetats av en part i dessa förfaranden (till exempel svar på en konkurrensmyndighets begäran om upplysningar eller vittnesmål) bör därför kunna utlämnas vid skadeståndstalan först efter det att konkurrensmyndigheten har avslutat sitt förfarande.

I ingressen konstateras i anslutning till artikel 6.11 att nationella domstolar när som helst i samband med en skadeståndstalan bör kunna förelägga utlämnande av bevis som finns, oberoende av en konkurrensmyndighets förfaranden (redan befintlig information).

I stycke 32 i ingressen konstateras i anslutning till artikel 7 att användningen av bevis som erhållits genom tillgång till en konkurrensmyndighets ärendeakt dock inte oskäligt får påverka en konkurrensmyndighets möjligheter att effektivt tillämpa konkurrensrätten. I syfte att säkerställa att de begränsningar av utlämnande av dokument som föreskrivs i detta direktiv inte undermineras, bör användningen av sådana bevis som avses i skälen 24 och 25 och som erhålls enbart genom tillgång till en konkurrensmyndighets ärendeakt begränsas under samma förhållanden. Begränsningen bör ske i form av ett avvisande av en skadeståndstalan eller i form av ett annat skydd enligt tillämpliga nationella regler, för att säkerställa att utlämnandet av denna typ av bevisning får full effekt. Dessutom bör bevis som erhålls från en konkurrensmyndighet inte bli föremål för handel. Möjligheten att använda bevis som erhållits enbart genom tillgång till en konkurrensmyndighets ärendeakt bör därför begränsas till den fysiska eller juridiska person som ursprungligen beviljades tillgång och dennes rättsliga efterträdare. Denna begränsning för att undvika handel med bevis hindrar dock inte en nationell domstol från att förelägga om utlämnande av bevismaterial på de villkor som anges i detta direktiv.

I direktivets artikel 8 föreskrivs om sanktioner t.ex. i det fall att parter underlåter eller vägrar att efterkomma en domstols föreläggande om utlämnande av bevis, förstör relevant bevisning, underlåter eller vägrar att uppfylla skyldigheter som gäller skydd av konfidentiell information eller bryter mot bestämmelser om begränsad användning av bevis.

Proportionalitet

Direktivets artiklar 5.3, 6.4 och 6.11 gäller proportionaliteten vid utlämnande av bevis. Enligt artikel 5.3 ska nationella domstolar begränsa utlämnandet av bevis till vad som är proportionellt. Enligt artikeln ska domstolarna ta hänsyn till alla parter och berörda tredje parter rättmätiga intressen. I punkten anges också vad domstolarna särskilt ska ta under övervägande (a-c). Också artikel 6.4 gäller bedömningen av proportionaliteten i sådana fall då begäran om utlämnande gäller bevis som ingår i en konkurrensmyndighets ärendeakt. Enligt bestämmelsen ska domstolen beakta om begäran har formulerats särskilt med hänsyn till arten av, syftet med eller innehållet i sådana handlingar som lämnats till en konkurrensmyndighet eller som finns i dess ärendeakt eller om det snarare rör sig om en icke närmare preciserad ansökan avseende handlingar som lämnats till en konkurrensmyndighet. Dessutom ska det beaktas om den part som begär utlämnande gör detta med avseende på en skadeståndstalan vid en nationell domstol. Vidare ska domstolen med avseende på punkterna 5 och 10, eller på begäran av en konkurrensmyndighet enligt punkt 11, överväga behovet att värna om en effektiv offentlig tillämpning av konkurrensrätten.

I direktivets ingress konstateras det att medlemsstaterna bör kunna inrätta ett system för att informera en konkurrensmyndighet om begäranden om utlämnande av information när den person som begär utlämnandet eller den person som utlämnande ansöks från är inblandade i den konkurrensmyndighetens utredning av den påstådda överträdelsen.

Preskription

Enligt artikel 10 ska preskriptionsfristerna för väckande av skadeståndstalan ha en löptid på minst fem år. Enligt direktivets ingress bör nationella regler om preskriptionsfristernas början, varaktighet, tillförlitliga upphörande eller avbrytande inte oskäligt hindra väckandet av skadeståndstalan. Detta är särskilt viktigt då talan bygger på en konkurrensmyndighets eller en överprövningsdomstols fastställande av en överträdelse. I det syftet bör det vara möjligt att väcka skadeståndstalan efter en konkurrensmyndighets förfaranden. Preskriptionsfristen bör inte börja löpa före den dag då överträdelsen upphör och förrän en kärke har fått kännedom om, eller rimligtvis kan förväntas ha fått kännedom om, det beteende som utgör överträdelsen, det faktum att överträdelsen orsakat käreanden skada och överträdarens identitet. Enligt ingressen bör medlemsstaterna kunna behålla eller införa absoluta preskriptionsfrister som är generellt tillämpliga, förutsatt att dessa absoluta preskriptionsfristernas längd inte medför att det i praktiken blir omöjligt eller orimligt svårt att utöva rätten till full ersättning.

Twistlösning i godo

Direktivets bestämmelser om förhållandet mellan skadeståndstalan och twistlösning förfaranden uppmuntrar till förlikning. Artiklarna 18 och 19 gäller twistlösning som är baserad på förlikning (consensual dispute resolution). Med förlikning avses alla sådana frivilliga förfaranden som syftar till att parterna ska komma överens om ersättning. Förlikningsbaserad twistlösning innebär att preskriptionsfristen tillfälligt upphör att löpa och avbryter domstolsbehandlingen av skadeståndstalan samt inverkar på ersättningar som ska betalas på grund av solidariskt ansvar. Att preskriptionsfristen upphör att löpa under den tid en twistlösning i godo pågår gäller de parter som deltar eller har deltagit i twistlösningen. Avbrottet motiveras med att de skadelidande och överträdarna ska få tid att nå överenskommelse om ersättningen innan talan väcks vid domstolen.

Enligt direktivet får den domstol vid vilken skadeståndstalan väckts tillfälligt avbryta behandlingen under högst två år om parterna deltar i en tvistlösning i godo. Enligt ingressen bör domstolen när den överväger om den ska vilandeförklara målet, ta hänsyn till fördelarna med ett snabbt förfarande.

Direktivet innehåller bestämmelser om vilken inverkan förlikningsförfarandet har både när det gäller preskription av rätten till ersättning och när det gäller den persons rätt i förhållande till de övriga skadeståndsskyldiga som tagit initiativ till förlikningsförfarandet. Syftet med direktivets bestämmelser är att främja möjligheterna till en överenskommelse om ersättningarna mellan den skadelidande och dem som orsakat skadan. I stycke 51 i ingressen konstateras: ”För att uppmuntra uppgörelser i godo bör en överträdare som betalar skadestånd till följd av en sådan uppgörelse inte försättas i en sämre situation gentemot övriga som deltagit i överträdelsen än den annars skulle befinna sig i om uppgörelsen i godo inte hade skett...” Genom direktivet harmoniseras sålunda vissa principer i fråga om förfarandets inverkan på ersättningsrättens preskriptions och förlikningsförfarandets inverkan.

I direktivets ingress konstateras vidare: ”Överträdare och skadelidande parter bör därför uppmuntras att komma överens om ersättning för en skada som orsakats av en överträdelse av konkurrensrätten genom mekanismer för tvistlösning genom uppgörelse i godo, till exempel tvistlösning utanför domstol (inbegripet sådan där en domare kan förklara en uppgörelse bindande), skiljedom, medling eller förlikning. En sådan uppgörelse i godo bör omfatta så många skadelidande parter och överträdare som är juridiskt möjligt.”

I direktivet används uttrycket ”förlikning” för att beskriva alla sådana åtgärder i syfte att åstadkomma en uppgörelse i godo som direktivet uppmuntrar. Avsikten med en förlikning är inte att begränsa situationer så att de gäller endast förhandlingar som förmedlas av utomstående, utan begreppet omfattar vilket som helst sådan av parterna gemensamt överkommen åtgärd som syftar till förlikning.

Enligt direktivets artikel 18.3 får en konkurrensmyndighet om den så önskar anse att beslut om påförande av sanktionsavgifter är en förmildrande omständighet.

Enligt artikel 19 inverkar en tvistlösning som är baserad på förlikning på överträdarnas inbördes solidariska ansvar och på grund därav på de ersättningar som överträdarna ska betala. Undantaget när det gäller huvudregeln om överträdarnas solidariska ansvar motiveras i ingressen med att den som deltagit i tvistlösning inte bör försättas i en sämre ställning än övriga överträdare. Den som deltagit i tvistlösningen skulle försättas i en sämre ställning om denne också efter en uppgörelse i godo skulle bli solidariskt ansvarig för hela den skada som överträdelsen orsakat.

2.3 Lagstiftningen i övriga medlemsländer

Kommissionen konstaterade år 2013 att skadelidande i EU:s medlemsländer går miste om betydande belopp och konkurrensrättsliga skadestånd på grund av bristfälliga nationella skadeståndsbestämmelser. Dessutom finns det stora skillnader mellan medlemsländernas lagstiftning och rättspraxis – skillnaderna har t.o.m. ökat efter 2004. Enligt kommissionens bedömningsrapport från år 2013 (SWD(2013) 203) är Storbritannien, Tyskland och Nederländerna de medlemsländer i EU där det väcks det största antalet konkurrensrättsliga skadeståndstalan. De största utmaningarna i de nationella bestämmelserna gäller utlämnande av bevis, avsaknad av möjligheten att väcka grupptalan, avsaknad av tydliga bestämmelser om övervältring av

överpris, den omständigheten att överträdelsebeslut saknar bindande verkan vid skadeståndsrättegångar, oklarheter i fråga om preskriptionsfrister och beräkning av skadebelopp.

För närvarande är det inte känt hur övriga EU-länder kommer att sätta i kraft direktivet.

Enligt ett lagutkast som den 5 november 2015 lades ut på tre månaders remiss i Sverige ska direktivet sättas i kraft genom en särskild konkurrensskadelag och genom ändringar i vissa andra lagar. Lagen ska tillämpas både på nationella konkurrensöverträdelser och på konkurrensöverträdelser enligt EU-rätten men inte på eventuella skadeståndsanspråk som är baserade på nationella bestämmelser om konkurrensneutralitet. Det svenska lagutkastet stämmer i stor utsträckning överens med detta lagförslag, men det finns vissa skillnader t.ex. i fråga om preskriptionsfrister, förutsättningarna för uppsåt respektive oaktsamhet, räntenivåer och möjligheten att väcka grupptalan. Ränta ska enligt förslaget betalas ända till utbetalningen av skadestånd och räntenivån bestäms enligt referensräntan plus två procentenheter. Om ett betalningsförläggande eller en stämning delges ska från och med delgivningen betalas dröjsmålsränta som utgörs av referensräntan plus åtta procentenheter. Bestämmelserna om preskription stämmer i stort sätt överens med direktivet och möjligheten att föreskriva om en nationell ovillkorlig preskriptionsfrist utnyttjas inte. Direktivets artikel 9.2 om inverkan av ett överträdelsebeslut som getts i ett annat medlemsland sätts inte uttryckligen i kraft i den nationella konkurrensskadelagen. Konkurrensskadelagen ska enligt utkastet träda i kraft 27.12.2016 och tillämpas på talan som väckts efter 27.12.2016. De materiella bestämmelserna ska nämnas separat och tillämpas på sådana fall där skadan orsakats efter att lagen trätt i kraft. Som materiella bestämmelser betraktas de som gäller fastställande av ansvar, preskription, fastställande av ersättning och regressrätt. De processuella bestämmelserna tillämpas på talan som väckts efter att lagen trätt i kraft, även om skadan orsakats före detta datum.

Enligt ett lagförslag som i Nederländerna varit föremål för offentligt samråd kan direktivet sättas i kraft nationellt genom en ändring av den civilrättsliga och den civilprocessuella lagstiftningen (Burgerlijk Wetboek ja Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering). I lagen föreskrivs inte uttryckligen om betalning av ränta som en del av ersättningen och inte heller om räntenivån. Bestämmelserna om en femårs preskriptionsfrist och dess början stämmer överens med direktivet, men dessutom föreslås bestämmelser om en ovillkorlig 20 års preskriptionsfrist och om avbrytande av denna. De ändringar som föreslås i Nederländernas lagstiftning ska träda i kraft 26.12.2016. Ändringarna i civilprocesslagen blir dock tillämpliga på skadeståndstalan som väckts 26.12.2014 eller därefter. Ändringarna som föreslås i civilprocesslagen gäller bl.a. preskription, bevisbörda, solidariskt ansvar, regressrätt och skadepresumtion samt den inverkan som en uppgörelse i godo har på ersättningsansvaret.

Enligt ett lagförslag som i Norge lades ut på remiss i december 2015 ska direktivet integreras i den nationella lagstiftningen genom att till konkurrenslagen (lov om konkurranse mellom foretak og kontroll med foretakssammenslutninger) fogas ett nytt kapitel med nio paragrafer. Bestämmelserna är tillämpliga på skada som orsakats genom överträdelse av artiklarna 53 och 54 i EES-fördraget, oberoende av om det är fråga om en skada som faller utanför fördraget eller är baserad på fördraget. Begreppet konkurrensmyndighet enligt konkurrenslagen omfattar utöver norska myndigheter också övriga EES-länders konkurrensmyndigheter, EFTA:s tillsynsorgan och Europeiska kommissionen. Enligt norsk lagstiftning kan ränta yrkas från och med tidpunkten då överpris har betalats eller skada orsakats. Rantefoten anges inte uttryckligen i lagen, utan domstolen fastställer den enligt prövning. Enligt lagförslaget är preskriptionsfristen fem år och den avbryts då konkurrensmyndigheten inleder ett undersökningsförfarande eller då parterna inleder förhandlingar som syftar till en förlikning. Om preskriptionsfristen avbryts till följd av konkurrensmyndighetens undersökning upphör avbrottet ett år efter att

överträdelsebeslutet blivit slutligt. Ett skadeståndsyrkande preskriberas enligt den allmänna preskriptionslagen senast 20 år räknat från det att skadan orsakats eller enligt någon annan ersättningsgrund. I fråga om inverkan av ett slutligt överträdelsebeslut kan det konstateras att en sådant ska läggas till grund för behandlingen av skadeståndsärendet. Ett beslut av ett annat EU-lands konkurrensmyndighet utgör ett preliminärt bevis om en överträdelse och kan ogiltigförklaras.

I Storbritannien inleddes i januari 2016 ett offentligt samråd som pågick till mars 2016 där man utan några att lägga fram några detaljerade regleringsförslag drog upp riktlinjerna för en implementering. Enligt samrådsdokumentet är ändringar påkallade närmast i konkurrenslagstiftningen, i den civilprocessuella lagstiftningen och i lagstiftningen om domstolarna. Enligt regeringen ingick flera av direktivets bestämmelser redan i någon form i den nationella lagstiftningen, men för att säkerställa en effektiv implementering av direktivet skulle direktivets relevanta bestämmelser tas in i den nationella lagstiftningen. Ändringarna skulle träda i kraft antingen i oktober eller december 2016. Enligt regeringens åsikt skulle samma bestämmelser tillämpas på skadestånd, oberoende av handelskriterier. I fråga om preskriptionstiderna på fem – sex år föreslogs inga ändringar men det föreslogs att bestämmelserna om preskriptionstidens början och om avbrytande av preskriptionstiden skulle ändras så att de till ordalydelsen stämmer överens med direktivet. Preskriptionsbestämmelsen ansågs vara av materiell karaktär och sålunda skulle den nya bestämmelsen om preskriptionstidens början tillämpas räknat från det att lagen träder i kraft. Nationellt skulle uttryckligen föreskrivas om skydd för företagsförklaringar, åberopande av övervältring, solidariskt ansvar och undantag i fråga om solidariskt ansvar samt om avbrytande av preskriptionstiden för den tid som tvistlösning i godo pågår.

2.4 Bedömning av nuläget

Ersättning av skador som orsakats genom konkurrensöverträdelser hör till området för de nationella domstolarnas behörighet samt till civil- och processrätten. Enligt kommissionen har det i fråga om dessa regler förekommit betydande skillnader mellan medlemsländerna, vilket har inneburit utmaningar mellan å ena sidan konkurrensmyndigheternas offentliga övervakning av konkurrensreglerna och å andra sidan de nationella domstolarnas privata övervakning. Enligt kommissionen har utmaningarna varit en följd framför allt av att då företagen frivilligt har informerat konkurrensmyndigheten om konkurrensöverträdelser med stöd av eftergiftsprogrammet (det s.k. leniency-systemet), har de nationella reglerna inte varit enhetliga vad beträffar de uppgifter som konkurrensmyndigheten på begäran har lämnat för väckande av skadeståndstalan. I direktivet konstateras att detta ger upphov till nationella skillnader i fråga om nivån på rättsskyddet vilket kan snedvrída konkurrensen och äventyra den inre marknadens funktion.

Direktivet samordnar förfarandena och rättsskyddets nivå i EU-länderna men innebär att en del av ärendena blir beroende av nationella bestämmelser och domstolar, samtidigt som det också i vissa avseenden som regleras i direktivet möjliggör en viss rörelsemarginal för det nationella genomförandet.

Direktivet avviker i vissa avseenden från vår nationella lagstiftning och reglerar delvis frågor som inte är reglerade i vår nationella lagstiftning. Bestämmelser som hänför sig till direktivet finns i vår nationella lagstiftning, bl.a. i konkurrenslagen, rättegångsbalken (4/1734), preskriptionslagen, räntelagen (633/1982) och skadeståndslagen (412/1974).

Direktivet förutsätter ny nationell lagstiftning om flera frågor. Förutsatt att överensstämmelse- och effektivitetsprinciperna iaktas kan direktivet i flera avseenden genomföras med nationella

beslut. I och med direktivet införs nya bestämmelser bl.a. om skadepresumtion i kartellfall, bestämmelserna om övervältring kostnaderna för överprissättning, eftergiftsprogram (s.k. leniency) och sådana programs inverkan på det solidariska ansvaret och regressansvaret samt på den period för vilken ränta betalas. En nyhet är vidare den inverkan som ett slutligt överträdelsebeslut har i en skadeståndsrättegång. I fortsättningen kommer såväl kommissionens överträdelsebeslut som ett lagakraftvunnet nationellt överträdelsebeslut att ha en bindande verkan när det gäller nationella domstolar som behandlar konkurrensrättsliga skadestånd. Viktiga direktivbestämmelser är också artiklarna som gäller utlämnande av handlingar, preskriptionsbestämmelserna och artiklarna om indirekta köparens ställning. Också tvistlösning som syftar till uppgörelse i godo innehåller nya element jämfört med den nationella lagstiftningen.

Direktivet innehåller viktiga bestämmelser om framför allt ersättande av kartellrelaterade skador. Skadepresumtionen gäller endast karteller. En domstol kan inte förordna att företagsförklaringar (leniency statement) ska läggas fram som bevis vid en skadeståndsrättegång. Dessutom gäller begränsningen av solidariskt ansvar endast företag som är befriade från böter.

Direktivet gäller inte ersättande av skador som orsakats av verksamhet, förfaranden eller strukturer som strider mot konkurrenslagens bestämmelser om konkurrensneutralitet och specialbestämmelser om ersättande av sådana skador finns inte heller i gällande lagstiftning.

Skadepresumtion

I gällande nationell lag eller rättspraxis förekommer inte en mot direktivet svarande motbevisbar skadepresumtion. Det är sålunda skäl att införa detta begrepp i vår nationella lagstiftning. Enligt förarbetena till konkurrenslagen (RP 88/2010) är en förutsättning för rätten till ersättning att det råder ett orsakssamband mellan en konkurrensbegränsning och en orsakad skada. Enligt förarbetena måste det kunna bevisas att en skada har orsakats uttryckligen genom en konkurrensbegränsning. I förarbetena konstateras det att käranden måste kunna bevisa att det överpris som käranden betalat uttryckligen är följden av en konkurrensbegränsning och inte t.ex. av marknadsläget eller marknadens struktur, exempelvis ett oligopol. Det ersättningsansvar som är baserat på en konkurrensbegränsning inskränker sig till den skada vid tidpunkten för skadans uppkomst kan uppfattas som följden av en handling. Skadestånd kan inte åläggas på grund av en konkurrensbegränsning som är hur avlägsen eller överraskande som helst. I regeringens proposition RP 243/1997 med förslag till den lag om konkurrensbegränsningar som föregick konkurrenslagen konstateras emellertid att också en näringsidkare som befinner sig på ett större avstånd i distributionskedjan kan vara berättigad till skadestånd om det råder ett orsakssamband mellan den skada som näringsidkaren lidit och en annan näringsidkares förfarande som strider mot lagen om konkurrensbegränsningar.

Ränta

Skadestånd enligt konkurrenslagens 20 § omfattar ersättning för direkt och indirekt skada som orsakats av en konkurrensbegränsning, t.ex. ersättning för kostnader, prisskillnad och utebliven vinst. I fråga om omfattningen av den skada som ska ersättas råder ingen betydande skillnad mellan direktivet och den nationella lagen. Däremot finns det en skillnad i fråga om den period för vilken ränta ska betalas, om direktivet jämförs med bestämmelsen om dröjsmålsränta som ska enligt räntelagens 7 § betalas på skadeståndsgäld. Enligt räntelagens 7 § ska dröjsmålsränta betalas från den tidpunkt då 30 dagar har förflutit från den dag då borgenären framställde sitt krav samt lade fram sådan utredning angående ersättningens grund och belopp som skäligen kan krävas av borgenären med beaktande även av gäldenärens möjligheter att skaffa utredning. Enligt räntelagens 9 § ska i de fall som nämns i 6 och 7 § dröjsmålsränta lik-

väl betalas senast från den dag då en stämning som gäller betalning av gälden delgavs gäldenären eller, om kravet framställs under rättegång, från det kravet framställdes. Enligt räntelagens 8 § ska på ersättning för skada som åstadkommits genom uppsåtligt brott dröjsmålsränta betalas från den tidpunkt då skadan inträffade. De påföljdsavgifter som kan påföras för brott mot konkurrenslagen är emellertid administrativa sanktioner. Enligt vad som framgår ovan förutsätter direktivet reglering av den period för vilken ränta ska betalas.

Övervältring av kostnaderna för överprissättning

Varken i den gällande konkurrenslagen eller i annan nationell lagstiftning regleras invändning om övervältring av överpris och fördelning av bevisbördan på det sätt som direktivet förutsätter. Bestämmelserna om bevisbördan i sådana fall där det är fråga om övervältring skiljer sig från gällande rätt.

Bevisbördan enligt direktivets artikel 13 är inte densamma som enligt konkurrenslagen. Enligt regeringens proposition RP 88/2010 ska käranden visa att överpriset är en följd av en konkurrensbegränsning. Det förutsätts sålunda att bevisbördan regleras i nationell lag. Allmänna bestämmelser om bevisbördan finns i rättegångsbalken. Riksdagen godkände i februari 2015 med vissa ändringar regeringens proposition (RP 46/2014) med förslag till revidering till 17 kap. i rättegångslagen och av den lagstiftning om bevisning i de allmänna domstolarna som har samband med den. Ändringarna fastställdes 12.6.2015. Ändringarna (732/2015) i rättegångsbalken trädde i kraft 1.1.2016. I denna proposition hänvisas till de nya paragraferna i rättegångsbalken. En bestämmelse om kärandens bevisbörda ingår i rättegångsbalkens 17 kap. 2 § enligt vilken den som är part i ett tvistemål ska styrka de omständigheter som partens yrkande eller motsättande grundar sig på. Bestämmelsen ska emellertid inte tillämpas om det föreskrivs något annat i lagen eller om något annat följer av ärendets natur. För att en omständighet ska kunna läggas till grund för domen krävs det att parten har lagt fram trovärdiga bevis för omständigheten. I nämnda 2 § föreskrivs vidare att om det inte går att få trovärdiga bevis om beloppet av en privaträttslig fordran, eller om sådana bevis kan fås endast med svårighet eller till kostnader och besvär som är oskäligen med beaktande av ärendets natur, ska domstolen uppskatta beloppet. Bestämmelsen gäller t.ex. skadestånd. I direktivets artikel 13 föreskrivs det däremot att då en direkt eller indirekt köpare väcker skadeståndstalan mot en överträdare ligger bevisbördan för att käranden övervältrat överpriset i distributionskedjan hos svaranden. Nationella bestämmelser om skyldigheten att lägga fram handlingar, dvs. om den s.k. editionsskyldigheten, finns i rättegångsbalkens 17 kap. 40 §.

Enligt direktivets artikel 14 anses en indirekt köpare ha visat att överpriset övervältrats då köparen har visat att tre kumulativa kriterier föreligger. Direktivet förutsätter en nationell bestämmelse om saken. I nationell rätt framgår det av 18 a § i lagen om konkurrensbegränsningar att överträdaren ansvarar för skada som övervältrats. I regeringens proposition RP 243/1997 konstateras det att syftet med paragrafen är att försätta personer som lidit skada på grund av en konkurrensbegränsning i en jämlik ställning, oberoende av om det råder ett avtalsförhållande mellan den skadelidande och den som orsakat skadan.

Utlämnande av bevis

Vissa bestämmelser som har samband med direktivets artiklar 5-7 förutsätter mera detaljerade bestämmelser än den gällande nationella lagstiftningen. Det är fråga om utlämnande av myndighetshandlingar på begäran av en domstol och om begränsningar när det gäller användningen av bevis i sådana fall då en handling har åtkommits endast på grund av att domstolen haft tillgång till handlingar som finns hos konkurrensmyndigheten. I den gällande lagstiftningen

regleras olika typer av handlingar och skyddsnivån för dem inte på ett sätt som motsvarar direktivets innehåll och målsättning. I den gällande lagstiftningen finns inte heller mot direktivet svarande bestämmelser om bl.a. utlämnande av bevis till konkurrensmyndigheten (artikel 6.10), bedömning av om ett föreläggande om utlämnande av information är proportionellt med beaktande av en ändamålsenlig offentlig övervakning (artikel 6.4) och domstolens möjlighet att ta del av en företagsförklaring för att kunna göra en bedömning (artikel 6.7).

I konkurrenslagens 20 § om skadestånd föreskrivs inte om framläggande av handlingar i skadeståndsärenden. I en allmän domstol ska i regel tillämpas rättegångsbalkens bestämmelser om behandling av skadeståndsärenden när det är fråga om skada som orsakats av konkurrensrätten. Rättegångsbalkens viktigaste bestämmelser om framläggande av bevis finns i 17 kap. 38 och 40 §.

I direktivets artikel 8 föreskrivs om sanktioner då en part t.ex. underlåter att efterkomma ett föreläggande om utlämnande av bevis, förstör relevant bevisning, underlåter att uppfylla skyldigheter som gäller skydd av konfidentiell information eller bryter mot bestämmelser om begränsad användning av bevis. I lagförslaget ingår ingen särskild sanktionsparagraf eftersom det i vår gällande lagstiftning redan finns bestämmelser om påföljder för sådana förfaranden.

Preskription

Enligt konkurrenslagens 20 § 3 mom. preskriberas rätten till skadestånd om skadeståndstalan inte har väckts inom tio år från den dag då överträdelsen inträffade eller från den dag då överträdelsen upphörde. Om skadeståndskravet baserar sig på en konkurrensbegränsning som Konkurrens- och konsumentverket genom sitt beslut konstaterat strida mot ett förbud eller om vilken verket har gjort en framställning till marknadsdomstolen för bestämmande av påföljdsavgift, anses rätten till skadestånd dock inte ha preskriberats förrän ett år har förflutit från det att det beslut som meddelandets i ärendet vunnit laga kraft. Enligt direktivet är det dock inte möjligt att hålla kvar en sådan preskriptionsbestämmelse som avses i konkurrenslagens 20 § 3 mom., utan direktivet förutsätter att preskriptionsbestämmelsen bl.a. innehåller ett element som innebär att den skadelidande kände till skadan. Det föreslås sålunda att i lagen tas in en motsvarande bestämmelse om preskription.

I konkurrenslagen som trädde i kraft 2011 preciseras bl.a. de preskriptionstiderna i den tidigare lagen om konkurrensbegränsningar. Den gällande konkurrenslagens 20 § avviker från preskriptionsbestämmelsen om skadestånd i 18 a § i den tidigare lagen om konkurrensbegränsningar på så sätt att tidpunkten då preskriptionstiden börjar löpa anges på ett tydligare sätt och preskriptionstiden förlängs från fem till tio år. Enligt den tidigare lagen om konkurrensbegränsningar preskriberades rätten till skadestånd om talan inte hade väckts inom fem år från det att näringsidkaren fick kännedom om eller borde ha fått kännedom om att en skada uppstått. Ändringen motiverades med att det ofta är svårt att visa när en skadelidande fått eller borde ha fått kännedom om en skada.

I konkurrenslagens 19 § föreskrivs inom vilken tid verket ska framställa om påföljdsavgift, dvs. om preskription när det är fråga om en offentlighetsrättslig process. Enligt paragrafen får påföljdsavgift inte bestämmas för överträdelse av bestämmelserna i konkurrenslagens 5, 7, 25 eller 27 § eller i artikel 101 eller 102 i EUF-fördraget, om inte framställning till marknadsdomstolen har gjorts inom fem år från den dag då överträdelsen inträffade eller, vid fortsatt överträdelse, inom fem år från den dag då överträdelsen upphörde. Konkurrens- och konsumentverkets åtgärder för utredning av konkurrensbegränsningen avbryter preskriptionen som då börjar löpa från början. Påföljdsavgift får dock inte bestämmas, om framställning till mark-

nadsdomstolen inte har gjorts inom tio år från den dag då överträdelsen inträffade, eller vid fortsatt överträdelse inom tio år från den dag då överträdelsen upphörde. Verket ska sålunda sända sin framställning till marknadsdomstolen för behandling innan tio år har förflutit från det att överträdelsen upphörde.

Preskriptionslagen innehåller allmänna bestämmelser om preskription. Preskriptionslagen är tillämplig på avtals- och överträdelsebaserat skadeståndsansvar. Exempelvis i skadeståndsärendet som gällde asfaltkartellen var det huvudsakligen fråga om tillämpning av preskriptionsbestämmelsen i preskriptionslagen och i viss mån också 18 a § i lagen om konkurrensbegränsningar. Den tid på fem år för väckande av talan som avses i 18 a § i lagen om konkurrensbegränsningar och den allmänna preskriptionstiden på tre år börjar löpa från det att den skadelidande fick eller borde ha fått kännedom om skadan (preskriptionslagens 7 § 1 mom.). Enligt preskriptionslagens 7 § 2 mom. måste preskriptionen av ett skadestånd dock avbrytas innan tio år har gått från den händelse som orsakat skadan. Preskriptionslagens bestämmelser är också i fortsättningen tillämpliga på avtalsbaserat och icke-avtalsbaserat skadeståndsansvar, oberoende av preskriptionsbestämmelserna i lagen om konkurrensrättsligt skadestånd.

Tvistlösning i godo

Med begreppet ”tvistlösning i godo” avses i direktivet alla åtgärder som syftar till förlikning och som direktivet uppmuntrar till. I finsk rätt har begreppet tvistlösning i godo av tradition en något snävare betydelse än enligt direktivet. Begreppet tvistlösning i godo avser vanligen förhandlingar i vilka deltar en utomstående medlare, dvs. en tredje part.

Den på direktivets artikel 18 baserade bestämmelsen om avbrytande av preskriptionstiden medan ett tvistlösningsförfarande pågår motsvarar huvudsakligen 11 § i preskriptionslagen enligt vilken preskriptionen avbryts för den tid som förfarandet pågår när avtal om att inleda medling ingås.

Enligt direktivets artikel 18 kan en domstol som behandlar en skadeståndstalan skjuta upp rättegången med högst två år om parterna i förfarandet deltar i en tvistlösning. Detta motsvarar huvudsakligen det nationella förfarandet som innebär att domstolens processledning har befogenhet att avbryta behandlingen av ett ärende eller förlänga en tidsfrist som förelagts parterna med tanke på medlingsförhandlingar. Eftersom det varken i gällande lag eller rättspraxis förekommer någon sådan längsta avbrottsid på två år som avses i direktivet föreslås att det i lagen tas in en bestämmelse om saken.

Enligt direktivets artikel 18.3 får en konkurrensmyndighet beakta ersättning som har betalats ut till följd av en uppgörelse i godo innan den själv har fattat beslut om påförande av sanktionsavgifter som en förmildrande omständighet. För Finlands del skulle detta innebära att Konkurrens- och konsumentverket i sin framställning till marknadsdomstolen kan föreslå en mindre påföljdsavgift med hänvisning till en medlingsersättning. I denna proposition föreslås ingen nationell bestämmelse om saken. Syftet med ersättning är att den skadelidande ska få kompensation för skada som orsakats av en överträdelse, medan påföljdsavgiften är en administrativ sanktion för överträdelse av konkurrenslagen. En skillnad är också att påföljdsavgift betalas till staten medan ersättning betalas till den skadelidande. När det gäller överträdelse av konkurrensrätten har påföljdsavgiften också en förebyggande funktion för vilken det kan vara relevant med en nedsättning. I Finland tillämpas inte något medlingssystem när det gäller påföljdsavgifter och inte heller direktivet förutsätter att ett sådant system tas i bruk.

3 Målsättning och de viktigaste förslagen

3.1 Målsättning

Syftet med direktivet är att genomföra EU:s konkurrensregler på ett effektivt sätt. Avsikten är vidare att samordna konkurrensmyndigheternas åtgärder för genomförande av konkurrensreglerna med behandlingen av skadeståndsmål i de allmänna domstolarna. För att skyldigheten att lämna ut bevis inte ska äventyra genomförandet av konkurrensreglerna fastställs i direktivet för EU gemensamma gränser när det gäller konkurrensmyndigheternas skyldighet att lämna ut bevis som finns i ärendeakter. Nationella domstolar aldrig förelägga parter att lämna ut företagsförklaringar för att säkerställa leniency-systemets effektivitet.

Avsikten är också att säkerställa att den som lidit skada på grund av överträdelse av konkurrensregler ska kunna få full kompensation för skadan. Målsättningen är vidare att förenkla och sänka kostnaderna för skadebevisning. Samtidigt ska nivån på rättsskyddet förenhetligas när det gäller företag som bedriver verksamhet i olika medlemsländer. Propositionen kan innehållsmässigt anses ha motsvarande målsättningar som direktivet. Från nationell synpunkt är syftet också att reda ut vissa oklarheter i fråga om konkurrensrättsliga skadeståndsärenden. En målsättning för det nationella genomförandet är också att den föreslagna lagen ska stämma överens med övriga nationella lagar och principer. En utgångspunkt är dessutom, om inte lagens informativitet kräver något annat, att lagen i princip inte ska reglera frågor som på motsvarande sätt och tillräckligt noggrant har reglerats i annan nationell lagstiftning. En författningsteknisk målsättning är att stifta en nationell lag som är enklare och mera överskådlig än direktivet.

3.2 Alternativ och de viktigaste förslagen

De viktigaste förslagen

I denna proposition föreslås bestämmelser som i överensstämmelse med direktivet bl.a. gäller skadepresumtion i kartellfall, bestämmelser om bevisbördan vid övervältring av överpris, begränsning av det solidariska ansvaret och regressansvaret när det gäller företag som befriats från påföljdsavgift, överträdelsebeslutets betydelse för skadeståndsdomen, ränta, utlämnande av bevis, preskription samt betydelsen av medlingsförhandlingar och förlikning.

Det föreslås att lagen ska tillämpas på ersättande av skador som orsakats genom överträdelse av konkurrensrätten, oberoende av om det s.k. handelskriteriet, som kräver prövning i det enskilda fallet, är uppfyllt. Alla som lidit skada ska enligt lagen ha rätt till full ersättning, oberoende av om de är fysiska eller juridiska personer och på vilken nivå i distributionskedjan de befinner sig. Full ersättning inkluderar ränta som ska betalas räknat från den tidpunkt då skadan orsakats. Referensränta enligt räntelagens 3 § 2 mom. ska betalas till dess att skyldigheten att betala dröjsmålsränta börjar. För karteller införs en motbevisbar skadepresentation. Ett lagkraftvunnet nationellt beslut som konstaterar överträdelse av konkurrensrätten har enligt lagen rättskraftsverkan i en konkurrensrättslig skadeståndsrättegång i Finland. Ett motsvarande beslut från ett annat medlemsland har beviskraft i Finland.

De som har överträtt konkurrensrätten genom ett gemensamt beteende blir solidariskt ansvariga för skadan men ett företag som befriats från påföljdsavgift blir solidariskt skadeansvarigt endast mot sina egna direkta och indirekta köpare eller leverantörer. Den som befriats från påföljdsavgift blir ansvarig gentemot andra skadelidande endast om dessa inte kan få ersättning från andra överträdare. Också små och medelstora företags solidariska ansvar begränsas på vissa villkor. Dessutom begränsas sådana företags regressansvar som befriats från påföljdsavgift. När det är fråga om övervältring av överpris ligger bevisbördan på svaranden, som dock

kan åberopa att kändarna själva har övervärtat överpriset. Bevisröskeln för en indirekt köpare blir lägre på grund av den motbevisbara presumtionen att en indirekt köpare på vissa villkor anses ha bevisat övervärtningen.

På utlämnande av bevis och beviskategorier ska huvudsakligen tillämpas rättegångsbalkens bestämmelser men i fråga om vissa bevis föreskrivs om förbud mot att utnyttja dessa. Allmänna domstolar får inte som bevis använda information om befrielse från eller nedsättning av påföljdsavgift och inte heller om förklaring till kommissionen och något annat medlemslands konkurrensmyndigheter gällande befrielse från eller nedsättning av böter, med det undantaget att den som ger förklaringen själv under vissa förutsättningar har möjlighet att använda informationen som bevis. I det sammanhanget ska vissa av konkurrenslagens begrepp i anslutning till befrielse från eller nedsättning av påföljdsavgift förklaringsbegreppet och i konkurrenslagen ska föreskrivas att en företagsförklaring är en förutsättning för befrielse från och nedsättning av påföljdsavgiften. I fråga om vissa bevis föreskrivs att en domstol kan utnyttja dem först efter att Konkurrens- och konsumentverket har avslutat sitt förfarande. Dessutom föreskrivs i fråga om de ovan nämnda bevisen vem som kan åberopa dem om de har åtkommit endast med åberopande av rätten att ta del av den. När det gäller proportionalitetskravet vid framläggande av bevis ska i regel tillämpas rättegångsbalken men i fråga om bedömningen av proportionaliteten med avseende på en effektiv offentlig övervakning av konkurrensrätten föreslås särskilda bestämmelser.

I proportionalitetsbestämmelsen föreskrivs om tre alternativa preskriptionstider och rätten till ersättning preskriberas inte förrän den längsta preskriptionstiden har löpt ut. Det första momentet stämmer i stor utsträckning överens med direktivets preskriptionsregler. Preskriptionstiden föreslås vara fem år och den börjar löpa då svaranden kände eller borde ha känt till överträdelsen av konkurrensrätten samt skadan och dem som var ansvariga för den. Om konkurrensmyndigheten har inlett undersökning av överträdelsen eller av något annat förfarande i samband med överträdelsen, upphör preskriptionstiden att löpa till dess att det har förflutit ett år från det lagkraftvunna avgörandet eller från det att behandlingen annars upphört. Enligt det andra momentet anses rätten till ersättning emellertid inte vara preskriberad om skadeståndstalan väcks innan det har förflutit tio år från den dag då överträdelsen skedde eller avslutades eller ett år från det att saken avgjorts genom en lagkraftvunnen dom eller från det att behandlingen av ärendet upphört.

Parterna uppmuntras att föra medlingsförhandlingar som avbryter preskriptionstiden medan de pågår. Domstolen kan också avbryta behandlingen av skadeståndstalan för högst två år för deltagarna i förhandlingarna. Dessutom ska medlingsavgörandet vara bindande när det gäller storleken på medlingsparternas ersättningsandelar. Enligt huvudregeln får övriga överträdare inte regressrätt gentemot de överträdande parter som deltagit i medlingsavgörandet.

I lagen föreslås inga bestämmelser om sådana bevisrelaterade påföljder som nämns i direktivets artikel 8, eftersom förfarandena redan är föremål för sanktioner i vår nationella lagstiftning. Påföljderna nämns sålunda endast i motiveringen. Också direktivets artikel 4 om ändamålsenlighets- och likvärdighetsprincipen samt artikel 6 om bedömning av överpris behandlas endast i motiveringen.

Genomförandalternativ

Som alternativa sätt att genomföra direktivet behandlades möjligheten att implementera direktivets bestämmelser i konkurrenslagen, att implementera bestämmelserna i flera nationella allmänna lagar och att stifta en ny speciallag. Det var fråga om att faktiskt väga alternativen

mot varandra eftersom det varken inom EU eller i Finland hittills funnits någon lagstiftning om konkurrensrättsligt skadestånd. Direktivbaserade bestämmelser finns i flera av våra lagar, exempelvis i konkurrenslagen, skadeståndslagen, rättegångsbalken, preskriptionslagen och räntelagen. Alternativet att ta in direktivbaserade bestämmelser i respektive nationella lag skulle ha inneburit att de bestämmelser som tillämpades på konkurrensrättsligt skadestånd skulle ha utgjort en komplicerad och splittrad helhet från domstolens, kändens och svarandens synpunkt. Som ett i jämförelse bättre alternativ granskades möjligheten att ta in de bestämmelser som direktivet förutsatte som ett särskilt kapitel i konkurrenslagen. För detta alternativ talade bl.a. den omständigheten att den offentliga respektive privata övervakningen av konkurrensrätten i de flesta fallen anknyter till varandra och att praktiskt taget alla bestämmelser om övervakningen av konkurrensrätten skulle ha funnits i en enda lag. I likhet med skadeståndsärenden över huvud taget gäller i fråga om konkurrensrättsliga skadestånd å andra sidan en hel del process- och civilrättsliga regler, vilket hade inneburit att samma lag skulle ha innehållit både förvaltningsprocessuella och civilprocessuella bestämmelser. Bestämmelserna om konkurrensrättsligt skadestånd skulle också ha utgjort en relativt stor del av konkurrenslagen.

I och med EU-rättens utveckling håller bestämmelserna om konkurrensrättsligt skadestånd på att utvecklas till ett i förhållande till den allmänna skadeståndsrätten separat delområde. Med beaktande av det som anförs ovan och i synnerhet användaraspekten stannade man för alternativet att bereda en separat lag om konkurrensrättsligt skadestånd.

Tillämpningsområde

Enligt direktivet ska den som lidit skada på grund av en överträdelse av konkurrensrätten, i enlighet med direktivets bestämmelser och principer kunna kräva skadestånd i en allmän finsk domstol ifall det s.k. handelskriteriet är uppfyllt. Direktivet reglerar emellertid inte en situation där det är fråga om motsvarande överträdelse av konkurrensrätten men handelskriteriet inte är uppfyllt. Enligt propositionen är lagen dock tillämplig alltid då skadeståndstalan har väckts i domstol, oberoende av om nationella konkurrensbestämmelser tillämpas parallellt med unionens konkurrensrätt. Samma regler ska sålunda tillämpas alltid då skadeståndstalan väcks, oberoende av om handelskriteriet som förutsätter prövning i det enskilda fallet är uppfyllt. Rättssäkerheten, en likvärdig behandling, förutsägbarheten och processekonomiska aspekter talar för att frågan om huruvida ett tolkningsbart handelskriterium är uppfyllt inte behöver avgöras innan det fastställs vilka bestämmelser som ska tillämpas på en konkurrensrättslig skadeståndstalan. Från känd- respektive svarandeföretagets synpunkt samt från den domstols synpunkt som behandlar skadeståndstalan är det i ett processekonomiskt perspektiv klarare samt mera konsekvent och rationellt att i samband med konkurrensrättsliga skadeståndstalan tillämpa samma regler. Denna lösning innebär sålunda att man minimerar eventuell rättslig osäkerhet om vilken lag man ska välja att tillämpa. Från dens synpunkt som lidit skada till följd av en konkurrensöverträdelse kan inte heller den lösningen anses vara tillfredsställande att ersättningsprocessen och också det eventuella slutresultatet blir beroende av en sådan från den skadelidandes synpunkt slumpmässig omständighet som frågan om huruvida handelskriteriet är uppfyllt i det aktuella fallet.

Man har stannat för detta alternativ eftersom handelskriteriet skulle vara alltför tolkbart och svårförutsebart som lagvalskriterium. Kommissionen antog år 2004 ett meddelande som gällde riktlinjer om begreppet påverkan på handeln i artiklarna 81 och 82 i fördraget, 2004/C 101/07 (meddelande om det s.k. handelskriteriet). Artiklarna 101 (tidigare artikel 81) och 102 (tidigare artikel 82) i EUF-fördraget är tillämpliga på sådana horisontella och vertikala avtal och förfaranden från företagets sida som kan påverka handeln mellan medlemsstater. Enligt meddelandet framgår det av ordalydelsen i artiklarna och av gemenskapsdomstolarnas rätts-

praxis att det särskilt är tre beståndsdelar som måste behandlas vid tillämpningen av kriteriet om påverkan på handeln, nämligen ”handel mellan medlemsstater”, ”kan påverka” och ”märkbar effekt”.

En omständighet som talar för det valda alternativet när det gäller tillämpningsområdet är också den i direktivets artikel 4 nämnda likvärdighetsprincipen som ställer kravet att nationella regler och förfaranden som gäller skadeståndstalan till följd av överträdelse av artikel 101 eller 102 i EUF-fördraget inte får vara mindre fördelaktiga för de parter som uppges vara skadelidande än de regler som tillämpas vid liknande skadeståndsmål till följd av överträdelser av nationell rätt. Alla nationella regler om utövande av rätten till ersättning för skada till följd av en överträdelse av konkurrensrätten måste följa principen om ändamålsenlighet och likvärdighetsprincipen. Detta gäller också omständigheter som inte regleras i direktivet, exempelvis orsakssambandet mellan en överträdelse och en skada. Principerna om ändamålsenlighet och likvärdighet kan också kringskära den nationella rörelsemarginalen när det gäller det nationella genomförandet av direktivet.

Direktivet gäller inte ersättning för skada som orsakats av handlingar, förfaranden eller strukturer som strider mot konkurrenslagens bestämmelser om konkurrensneutralitet. Med överträdelse av konkurrensrätten avses i direktivet överträdelse av artikel 101 eller 102 i EUF-fördraget eller den nationella konkurrensrätten. Med den nationella konkurrensrätten avses de nationella bestämmelser som huvudsakligen har samma syften som artiklarna 101 och 102 i EUF-fördraget och som ska tillämpas parallellt med genomförandeförordningen. Syftet med de nationella bestämmelserna om konkurrensneutralitet är inte huvudsakligen detsamma som med artiklarna 101 och 102 i EUF-fördraget och de ska inte tillämpas parallellt med genomförandeförordningen. Direktivets krav på effektiva rättsmedel gäller sålunda inte nationella bestämmelser om konkurrensneutralitet.

I konkurrenslagens 30 a § konstateras i fråga om utredning av förfarande som strider mot bestämmelserna om konkurrensneutralitet eller verksamhetsstruktur och avgörande av ärenden, att Konkurrens- och konsumentverket i första hand förhandlingsvägen ska försöka undanröja förfarandet eller verksamhetsstrukturen. Också i regeringens proposition (RP 40/2013 rd) med förslag till konkurrenslag konstateras i fråga om konkurrensneutraliteten att vid tillämpningen av bestämmelserna om konkurrensneutralitet ligger tidpunkten på framåtblickande åtgärder för avhjälpan av bristande konkurrensneutralitet och bestämmelserna omfattar inte konstaterande av och påföljder för förbjuden verksamhet som redan ägt rum, vilket är typiskt för förbudsbestämmelserna i konkurrenslagen. Därför innehåller de föreslagna bestämmelserna inte några sådana särskilda bestämmelser om skadestånd som finns i 20 § i gällande konkurrenslag. Enligt propositionen ska eventuella skadeståndsfrågor som gäller konkurrensneutralitet således bli avgjorda i enlighet med de allmänna bestämmelserna om skadestånd.

Med undantag för artiklarna 18 och 19 föreskrivs i direktivet inte uttryckligen om tillämpning på skiljedomsförfarande. Enligt direktivet fastställs regler om samordning av konkurrensmyndigheternas tillämpning av konkurrensreglerna och tillämpningen av de reglerna i fall av skadeståndstalan vid nationella domstolar. Med nationell domstol avses enligt direktivet en sådan domstol i en medlemsstat som kan be EU-domstolen om ett förhandsavgörande. Den föreslagna lagen skulle emellertid lämna sig för behandling av ärenden som gäller konkurrensrättsligt skadestånd, inte bara vid allmänna domstolar utan också vid skiljemannadomstolar. Man har stannat för denna lösning eftersom skiljemannaförfarande i princip kan tillämpas i avtalsrelaterade ärenden och eftersom syftet med direktivet är att främja tvistlösning i godo. Också direktivets princip om ändamålsenlighet har tagits i beaktande.

Ränta

I direktivets ingress nämns den period för vilken ränta ska betalas. Ränthenivån har däremot i stort sett lämnats beroende av nationell prövning. Som genomförandealternativ för direktivet har föreslagits olika ränthenivåer. Ett alternativ som föreslagits är en avkastningsränta som överensstämmer med Europeiska centralbankens referensränta eller med en faktisk ränta eller dröjsmålsränta som beräknas från och med att skadan uppkommit.

I räntelagen finns inga bestämmelser om betalning av avkastningsränta och skyldigheten i detta avseende regleras närmast genom rättspraxis. Avkastningsränta är en benämning på ränta som ska betalas på ett vederlag eller en förmån för tiden före en skulds förfallodag, då ett avtal hävs eller en förmån visar sig vara oggrundad och då det erhållna vederlaget eller förmånen ska återbördas. Det är fråga om den ränta som ska betalas på ett penningbelopp som innehafvs grundlöst. I samband med ett ärende som gäller konkurrensrättsligt skadestånd är det fråga om huruvida avkastningsränta ska betalas på skadeståndet. Helsingfors tingsrätt konstaterade i skadeståndsbesluten 28.11.2013 som gällde asfaltkartellen att det är en vedertagen rättsprincip att avkastningsränta ska betalas på penningmedel som innehafvs grundlöst. Kartellens medlemmar hade genom konkurrensöverträdelsen hos sina avtalsparter tagit ut överpris som de ålades att betala tillbaka som skadestånd. På skadeståndet måste i ett sådant fall betalas avkastningsränta. Denna löpte enligt domen i praktiken från det att betalningarna tagits emot till dess att skyldigheten att betala dröjsmålsränta började. Tingsrätten ansåg att avkastningsräntans belopp skulle bestämmas i enlighet med räntelagens 3 § 2 mom. eftersom högsta domstolen i liknande fall hade tillämpat detta förfarande i sina avgöranden om avkastningsränta. I räntelagens 3 § 2 mom. hänvisas till den referensränta (Europeiska centralbanken) som avses i räntelagens 12 §.

Alternativet med en avkastningsränta som motsvarade den faktiska avkastningen valdes inte eftersom det i praktiken hade varit svårt att tillämpa ett sådant förfarande och det skulle ha resulterat i ett invecklat och svårförutsägbart system. Bättre alternativ ansågs vara ett system som var baserat enbart på dröjsmålsränta och ett system som skulle ha inneburit att man först betalade referensränta och därefter dröjsmålsränta. En modell som baserades enbart på dröjsmålsränta valdes emellertid inte, med beaktande av att räntebetalningstiden ofta är relativt lång och dröjsmålsräntans nivå, dvs. referensräntan plus sju procentenheter, är relativt hög samt den omständigheten att dröjsmålsränta enligt räntelagen ska betalas räknat från skadehändelsen endast då skadan har orsakats genom ett brott.

Utgångspunkten för propositionen är att referensränta enligt räntelagens 3 § 2 mom. ska betalas från det att skadan orsakats till dess att skyldigheten att betala dröjsmålsränta börjar. Referensräntan för perioden 1.1 – 30.6.2016 är enligt räntelagen 0,5 procent. Dröjsmålsräntan under perioden är sålunda 7,5 procent per år. Detta förslag till reglering av ränthenivån utgår från behovet av en reglering som är enkel, förutsägbart och lämplig för vår nationella lagstiftning. I bedömningen har dessutom beaktats att de egentliga sanktionerna för överträdelse av konkurrensrätten består av påföljdsavgifter samt den omständigheten att ränteperioden från det att skadan uppkommit till utbetalningen av ersättningen är relativt lång, dels med beaktande av behandlingstiden för skadeståndsärenden och dels den vanligen föregående behandlingstiden för överträdelsen av konkurrensrätten i en offentlig rättslig process. Dessutom har den omständigheten beaktats att räntefoten för avkastningen i rättspraxis har bestämts vara referensräntan enligt räntelagens 3 § 2 mom. samt den omständigheten att även om referensräntan för närvarande är låg kommer den inte nödvändigtvis att vara lika låg i framtiden.

Ekonomisk uppföljning

I direktivet föreskrivs inte uttryckligen om ekonomisk uppföljning. Sådan uppföljning tillämpas både i Finland och i samband med den offentliga övervakningen av konkurrensrätten inom EU, men det finns inga bestämmelser om ekonomisk uppföljning när det gäller konkurrensrättsliga skadestånd. Alternativet var att man antingen inte skulle reglera den ekonomiska uppföljningen över huvud taget, utan hänskjuta frågan till rättspraxis, eller att man skulle reglera frågan på samma sätt eller på något sätt som avvek från den offentliga övervakningen av konkurrensrätten. I fallet med asfaltkartellen ansåg Helsingfors tingsrätt att ekonomisk uppföljning kunde tillämpas dels i fråga om påföljdsavgifterna och dels också i fråga om skadestånden. I det skedet då betänkandet utformades beslöt man föreslå att bestämmelser om ekonomisk uppföljning skulle tas in i den nationella lagen bl.a. för undvikande av oklara situationer. Under den fortsatta beredningen efter remissomgången framgick det att den reglering av ekonomisk uppföljning som föreslagits i betänkandeskedet och i synnerhet förutsättningen att parterna skulle känna till saken, sannolikt i praktiken skulle ha inneburit tolkningsproblem för företagen och domstolarna. Bestämmelsen skulle sålunda inte nödvändigtvis ha förtydligat rättsläget och inte heller skulle den ha uppfyllt kravet på en distinkt lagstiftning. Vid övervägandet mellan olika alternativ fästes avseende vid den omständigheten att direktivet inte förutsätter bestämmelser om ekonomisk uppföljning. Det finns inte heller någon EU-lagstiftning eller rättspraxis om ekonomisk uppföljning i samband med konkurrensrättsligt skadestånd. Det finns veterligen inte heller sådana regleringar i andra EU-stater eller uppgifter om att man i samband med att direktivet implementeras skulle planera sådana regleringar. Av de orsaker som nämns ovan har man i propositionen stannat för alternativet att man i detta sammanhang inte föreslår bestämmelser om ekonomisk uppföljning i anslutning till konkurrensrättsliga skadestånd utan lämnar frågan till rättspraxis.

Preskription

Vid beredningen av preskriptionsbestämmelsen var utgångspunkten den att den preskriptionstid som föreskrivs i konkurrenslagens gällande 20 § 3 mom. inte är förenlig med direktivet. Under beredningen har man utifrån den nationella preskriptionsregleringen tagit ställning till alternativa sätt att reglera preskriptionen, med en tydlig reglering som målsättning. Efter betänkandet har bestämmelsen, med beaktande av remissvaren samt bestämmelsens och i synnerhet preskriptionsgränsernas tydlighet, ändrats så att det för att preskriptionsfrister ska kunna avbrytas i samtliga fall krävs att en talan väcks. Den föreslagna preskriptionsbestämmelsen bygger på att en skadeståndstalan bör kunna väckas efter ett lagakraftvunnet överträdelsebeslut samt att direktivet förutsätter att käranden fått kännedom om överträdelsen. Alternativet beaktar också den omständigheten att självständig talan ska kunna väckas samt att det enligt direktivet också är möjligt att införa nationella ovillkorliga preskriptionstider.

Ikraftträdande

Direktivet kan anses vara i viss mån tolkningsbart i fråga om artiklarna 21 och 22. Under beredningen av denna proposition har ett antal medlemsländer inlett offentligt samråd om det nationella genomförandet av direktivet. I detta skede förefaller det som om de nationella tolkningarna av bestämmelserna om ikraftträdandet och övergångsperioden inte är helt samstämmiga. Denna fråga behandlas närmare i avsnittet om medlemsländernas lagstiftning. I lagförslagets 13 § har man i fråga om ikraftträdandet stannat för en lösning som kan anpassas till den nationella lagstiftningen och till vedertagen rättspraxis. Exempelvis de processuella stadgandena ska sålunda tillämpas endast i sådana fall då talan har väckts efter att lagen trätt i kraft. Detta genomförandealternativ har valts med beaktande av artikel 22 enligt vilken nationella författningar om tillämpning av materiella bestämmelser inte ska tillämpas retroaktivt. Avsikten har också varit att undvika att direktivets praktiska betydelse och målsättningar för-

verkligas först i en avlägsen framtid samt en situation där de processuella och materiella bestämmelserna träder i kraft helt i otakt, vilket skulle äventyra t.ex. leniency-systemets funktion.

4 Propositionens konsekvenser

Eftersom det inte tidigare funnits någon separat EU-lagstiftning om skadestånd vid överträdelse av konkurrensrätten och frågan också i Finland har reglerats endast i en paragraf som tagits in i konkurrenslagen skulle en på direktivet baserad nationell lag både från kärändenas, svarandenas och de allmänna domstolarnas synpunkt reda ut flera oklara och tolkningsbara frågor som gäller konkurrensrättsligt skadestånd. På grund av skillnader i de nationella processreglerna och den nationella rörelsemarginal som direktivet tillåter kommer de konkurrensrättsliga skadeståndsbestämmelserna i medlemsländerna inte att förenhetligas fullt ut. Direktivet kommer emellertid att i stor utsträckning harmonisera lagstiftningen och skapa en minimiram för skadeståndsbestämmelserna inom unionen.

Direktivet och den nationella lag som föreslås med stöd av det kommer att avsevärt förbättra de på grund av konkurrensöverträdelser skadelidandes möjligheter att kräva samt på ett ändamålsenligt och kostnadseffektivt sätt få skadestånd. Den föreslagna lagen medför också klarhet och rättssäkerhet när det gäller den offentliga respektive privata övervakningen av konkurrensrätten samtidigt som den säkerställer leniency-systemets effektivitet. Ett ovillkorligt skydd för företagsförklaringar är viktigt med tanke på detta system som har en avgörande betydelse för att karteller ska kunna avslöjas. Innan direktivet antogs ifrågasattes det i vissa rättsfall inom unionen om företagsförklaringar skulle ges ett fullständigt skydd. Den föreslagna lagen kommer i viss utsträckning också att ha en förebyggande effekt när det gäller konkurrensöverträdelser.

Den föreslagna lagen skulle ge skadelidande, inklusive konsumenter, bättre möjligheter att få skadestånd för skador som orsakats av överträdelse av konkurrensrätten. Lagen kan leda till en viss ökning av antalet skadeståndsrättegångar i Finland. Bättre möjligheter till skadestånd ger bl.a. bestämmelserna om överträdelsebesluts betydelse vid skadeståndsrättegångar, skadepresumtion i kartellfall, utlämnande av bevis och om bevisbörda. Lagen förbättrar emellertid inte i samma utsträckning möjligheterna att få skadestånd då skadan är spridd, dvs. då de skadelidande exempelvis är ett antal konsumenter. Direktivet förutsätter inte att det föreskrivs om grupptalan. Inverkan är mindre också när det gäller s.k. självständig talan som inte är baserad på ett slutligt beslut om överträdelse av konkurrensrätten. Lagen kommer sannolikt att få positiva konsekvenser i synnerhet för små och medelstora företag som har begränsade resurser att väcka skadeståndstalan. På de grunder som nämns ovan kan det anses att direktivet och den nationella implementeringen i viss mån förbättrar framför allt kärändens ställning, men beaktar också svarandens ställning och rätt att försvara sig. Följdtalan väntas också få en större betydelse. Sannolikheten för att företag som begått konkurrensöverträdelser blir skadeståndsskyldiga kan öka i en viss utsträckning.

Lagen kommer inte att i någon större utsträckning underlätta bevisningen om skadebelopp, trots att lagen i och med skadepresumtionen i kartellfall också underlättar de skadelidandes ställning. De anvisningar som kommissionen redan gett och kommer att ge om beräkning av skadans belopp hjälper emellertid kärändena och domstolarna att uppskatta skadans storlek.

I kommissionens sammanfattning av konsekvensbedömningen i fråga om direktivet (SWD(2013) 204) konstateras det att kostnaderna för en ineffektiv privat övervakning av konkurrensrätten, om direktivet inte fanns, skulle vara uppskattningsvis 23 miljarder euro, eller

0,18 procent av EU:s BNP 2012 – i form av ersättningar som skadelidande varje år på grund av konkurrensöverträdelser går miste om inom EU. I sammanfattningen konstateras det vidare att direktivets skadepresumtion utgår från resultatet av en extern studie, som utmynnade i slutsatsen att 93 procent av de karteller som undersöktes hade orsakat skada. I kommissionens konsekvensbedömningsrapport SWD(2013) 203 behandlas resultaten av flera undersökningar om genomsnittliga överpris som orsakats av karteller. Enligt undersökningarna har de genomsnittliga överprisbeloppen, beroende på vilken undersökning det varit fråga om, varierat mellan ca 15 och 23 procent.

Kommissionen konstaterade likaså sommaren 2013 att med anledning av dess beslut om konkurrensöverträdelse under de sju föregående åren hade skadeståndstalan väckts i endast 25 procent av fallen. I de flesta fallen hade talan väckts av stora företag och merparten av fallen var förlagda till Storbritannien, Tyskland och Nederländerna.

De lagbestämmelser som baseras på direktivet skulle ha betydelse för de allmänna finländska domstolars verksamhet som behandlar skadeståndsmål. I synnerhet de bestämmelser skulle vara relevanta i detta avseende som gäller skadepresumtion i kartellfall, bevisbörda, solidariskt ansvar, utlämnande av bevis, preskription och överträdelsebeslut.

Tillämpningsområde: Tillämpning av samma bestämmelser på sådana fall av konkurrensrättslig skadeståndstalan där det är fråga om uppfyllande av handelskriteriet skulle från kärandenas, svarandenas och domstolens synpunkt vara en tydlig och, med tanke på den processekonomiska aspekten, rationell lösning.

Skada och ersättande av den: Ränta som består av referensränta och dröjsmålsränta kan från samtliga parter synpunkt anses vara en tydlig och förutsägbar lösning. Ränta som på den nuvarande referensräntans nivå ska betalas före dröjsmålsränta motsvarar dock närmast inflationens inverkan.

Överträdelsebeslutets inverkan på skadeståndsdomen: Ett nationellt lagakraftvunnet överträdelsebesluts bindande verkan skulle klarlägga situationen från kärandenas, svarandenas och domstolens synpunkt samt sannolikt i någon mån försnabba och förenkla skadeståndsrättegångarna. En sådan lösning kunde också sänka rättegångskostnaderna och i någon mån minska de allmänna domstolarnas arbetsmängd. Sådana verkningar på ett mera allmänt plan som nämns också i direktivet skulle vara bättre rättssäkerhet, konsekvent tillämpning av unionens konkurrensregler samt ökad aktivitet på den inre marknaden och effektivare behandling av skadeståndsmål. Lagförslagets 3 § understryker betydelsen av lagakraftvunna överträdelsebeslut i domstolarna och försnabbar sålunda rättegången. Domstolarnas oberoende skulle i tillräcklig utsträckning tryggas eftersom den bindande verkan som sammanhänger med konstaterandet av en konkurrensöverträdelse skulle omfatta endast överträdelsens natur samt överträdelsens nationella, tidsmässiga och geografiska dimension, medan den domstol som behandlar skadeståndstalan fritt kunde pröva övriga omständigheter som är relevanta för avgörandet. Eftersom överträdelsen inte heller konstateras i slutliga förbindelsebeslut, skulle förbindelsebesluten inte vara bindande för domstolar som behandlar skadeståndsmål. Förbindelsebeslut skulle i denna bemärkelse från svarandeföretagens synpunkt vara positivare än överträdelsebeslut.

Solidariskt ansvar för skada: Begränsningen av ett företags solidariska ansvar när det har befriats från påföljdsavgift kommer sannolikt att få betydelse. Begränsning av det solidariska ansvaret när ett företag har befriats från böter är viktigt med tanke på eftergiftssystemets effekti-

vitet och sålunda avslöjandet av karteller. Begränsningen skulle eventuellt uppmuntra företagen att ge företagsförklaring till Konkurrens- och konsumentverket.

Begränsningen av små och medelstora företags solidariska ansvar skulle sannolikt ha endast en liten praktisk betydelse eftersom undantagsvillkoren är relativt snäva. Detta trots att ca 99,8 procent av de finländska företagen på grund av sin personalstyrka kan hänföras till kategorin små och medelstora företag, vilket innebär att undantaget när det gäller solidariskt ansvar kan tillämpas på dem om de övriga förutsättningarna är uppfyllda. I Finland finns det närmare 270 000 företag om man inte räknar med jordbruks-, skogsbruks- och fiskeföretagen. Då företag med färre än 10 arbetstagare definieras som mikroföretag, företag med färre än 50 arbetstagare som småföretag och företag med 50–249 arbetstagare som medelstora företag, är 93,4 procent av Finlands företag mikroföretag, 5,5 procent småföretag, 0,9 procent medelstora företag och 0,2 procent storföretag.

Övervältring av överpris samt bevisbördan: Paragraferna om övervältring av överpris förtydligar reglerna om sådana fall. Bestämmelserna om bevisbördan skiljer sig emellertid på ett sätt som gynnar indirekta köpare från de nationella reglerna om fördelning av bevisbördan.

Utlämnande av bevis och förbud mot användning av bevis: Bestämmelsen om förbud mot användning av bevis har framför allt den betydelsen att de överträdare av konkurrensrätten som överväger att upprätta en företagsförklaring kan lita på att deras förklaring inte kommer att utnyttjas som bevis i en skadeståndsrättegång. Skyddet gäller emellertid endast företagsförklaringar och inte eventuella andra uppgifter och bevis. Skyddet gäller dels sådana förklaring om befrielse från eller nedsättning av böter som riktas till Konkurrens- och konsumentverket och dels också förklaringar som riktas till kommissionen eller konkurrensmyndigheterna i andra medlemsländer. Denna helhet har betydelse för effektiviteten av kommissionens och medlemsländernas leniency-system. Då man i samtliga medlemsländer på ett enhetligt sätt skyddar förklaringarna till medlemsländernas konkurrensmyndigheter eller kommissionen, behöver de skadelidande med tanke på skyddsnivån för företagsförklaringar inte ta ställning till och välja i vilket medlemsland talan ska väckas.

Preskription: Preskriptionsbestämmelsen innehåller tre alternativa preskriptionstider och den skadelidande ges möjlighet att utnyttja den längsta alternativa preskriptionstiden. I lagförslagets 10 § 1 mom. föreskrivs när överträdelsen upphör och om räknande av preskriptionstiden på fem år från det att käranden fått kännedom om skadan samt om avbrytande av preskriptionstiden. I detaljmotiveringen konstateras det att om det inte finns särskilda skäl att anse något annat anses kännedom uppkomma då Konkurrens- och konsumentverket gör sin påföljdsframställning eller fattar sitt överträdelsebeslut. I förening med avbrottet i preskriptionstiden betyder detta att det i de flesta fallen återstår sex år av preskriptionstiden efter den lagakraftvunna domen. I lagförslagets 10 § 2 mom. föreskrivs om en tio års preskriptionstid som oberoende av 1 mom. beräknas från det att överträdelsen upphört och den ett års preskriptionstid som räknas från det att beslutet vunnit laga kraft eller behandlingen av ärendet upphört. I praktiken förflyter det i allmänhet flera år från det att överträdelsen upphört och det första överträdelsebeslutet eller framställningen gällande överträdelsen. Hittills har det inte varit sällsynt i rättspraxis att det har kunnat förflyta nästan tio år från överträdelsens upphörande till ett lagakraftvunnet beslut, om ärendet har behandlats också i högsta förvaltningsdomstolen.

Den genomsnittliga preskriptionstiden blir enligt förslaget längre än den nuvarande med beaktande av möjligheten att välja alternativet med den längsta preskriptionstiden och att preskriptionstiden på fem år avbryts för den tid myndighets- och domstolsprocessen pågår, till dess att det har förflutit ett år från det lagakraftvunna avgörandet. Till följd av direktivets preskript-

ionsbestämmelse kommer den nationella bestämmelsen dock inte att vara lika tydlig som preskriptionsbestämmelsen i konkurrenslagens 20 § 3 mom.

Medlingsförhandlingar och avbrytande: Bestämmelserna om medlingsförhandlingar och avbrytande kommer sannolikt att i viss mån öka användningen av tvistlösningsförfaranden som syftar till uppgörelse i godo, eftersom medlingsförhandlingen skulle avbryta preskriptionstiden samtidigt som medlingsdeltagarnas solidariska ansvar och regressansvar begränsas. Tvistlösning som syftar till uppgörelse i godo är oftast också ett snabbare och mera kostnadseffektivt förfarande än en domstolsbehandling. Medlingsförhandlingar omfattar dessutom flera förlikningsförfaranden och tvistlösningsförfaranden som syftar till uppgörelse i godo. Medlingsavgöranden är emellertid, till åtskillnad från domstolsavgöranden, inte offentliga, vilket innebär att de inte på samma sätt ger upphov till genomskinlig rättspraxis. De skadelidande kommer sannolikt att eftersträva en lösning som innebär att alla som orsakats skada ska delta i medlingsförfarandet. På så sätt kan en skadelidande eventuellt slippa väcka någon skadeståndstalan alls. Det skulle sannolikt vara förenligt med de övriga skadevållarnas intresse att delta i medlingsförhandlingarna då en av dem börjar förhandla om medling. I praktiken kommer man sannolikt genom medlingsförhandlingarna överens om ett lägre skadeståndsyrkande än i det fall att talan väcks.

Propositionen får inga miljökonsekvenser och den bedöms inte heller påverka myndigheternas eller domstolarnas resurser eller kostnader. Propositionen leder till att skadeståndsrättegångarna blir i viss mån snabbare och enklare. Den föreslagna lagen kommer att förtydliga de nuvarande, delvis tolkningsbara reglerna och principerna samt leda till nya regler som gör processen mer rätlinjig, exempelvis om skadepresumtion i kartellfall, om inverkan av överträdelsebeslut och om bevisbörda. En positiv betydelse med tanke på domstolarnas resurser har också den omständigheten att samma regler ska tillämpas på konkurrensrättsliga skadestånd oberoende av om handelskriteriet som kräver tolkning i det enskilda fallet är uppfyllt. Å andra sidan kan det bli fråga om en viss ökning av antalet skadeståndsprocesser. När domstolen bedömer skadans storlek kan den tillämpa kommissionens anvisningar. Denna proposition ger inte något ytterligare stöd för bedömning av skadans storlek. Propositionen förtydligar förhållandet mellan den offentliga respektive privata övervakningen både från konkurrensmyndighetens synpunkt och från den domstols synpunkt som behandlar skadeståndstalan.

Med hänsyn till Konkurrens- och konsumentverkets arbetsmängd är det av betydelse att verket enligt prövning kan ge domstolen som behandlar talan ett utlåtande om grunderna för fastställande av skadans storlek och att det med beaktande av domstolens förordnanden gällande bevisningen i sista hand är verket som kan tillhandahålla bevisen. Dessutom ska den offentliga övervakningens effektivitet tas i beaktande då domstolen bedömer proportionaliteten i fråga om utlämnande av bevis. Propositionen leder sannolikt endast till en mindre ökning av Konkurrens- och konsumentverkets arbetsmängd, men arbetsmängden påverkas av hur många skadeståndsrättegångar som inleds och därmed hur många utlåtanden domstolarna eventuellt begär samt i vilken utsträckning verket gör ändamålsprövning med anledning av dem.

5 Beredningen av propositionen

Genom den lag som föreslås sätts direktivet som antogs 26.11.2014 i kraft. Direktivet föregicks av en grönbok som antogs 2005, av en vitbok som antogs 2008 och av en ett direktivförslag som antogs i juni 2013. Till riksdagen överlämnades en E-skrivelse (E 15/2006 rd) med anledning av grönboken och en kompletterande E-skrivelse (EU/2008/0825) med anledning av vitboken. Med anledning av direktivförslaget överlämnades till riksdagen en U-skrivelse (U 60/2013 rd) i september 2013 och med anledning av behandlingen i rådet en kompletterande

U-skrivelse i november 2013. Direktivförslaget har behandlats också i EU:12 direktoratet för konkurrens och statligt stöd.

Propositionen är baserad på beredning i en arbetsgrupp. Arbets- och näringsministeriet tillsatte i juni 2014 en arbetsgrupp för konkurrensrättsligt skadestånd, med mandatperioden 1.9.2014-29.5.2015. Arbetsgruppens ordförande och sekreterare kom från arbets- och näringsministeriet. Följande instanser var representerade i den: Konkurrens- och konsumentverket, justitieministeriet, Helsingfors tingsrätt, Kommunförbundet, Advokatförbundet, Företagarna i Finland samt Finlands näringsliv (EK). Arbetsgruppen gav sitt betänkande 16.6.2015 (Arbets- och näringsministeriets publikationer, Konkurrenskraft 46/2015). Betänkandet utformades vid arbets- och näringsministeriet som en proposition i samarbete med Konkurrens- och konsumentverket samt justitieministeriet, vilka också hade varit med om att bereda direktivet. Efter en remissomgång sammanträdde arbetsgruppen ännu en gång för att behandla frågor som aktualiserats i samband med remissen. Efter remissomgången diskuterades dessutom vissa frågor med sakkunniga från justitieministeriet.

Remissyttranden och hur de beaktats

Remissomgången som ordnades med anledning av det betänkande som utarbetats av arbetsgruppen för konkurrensrättsligt skadestånd resulterade i att sammanlagt 22 yttranden från de 26 remissinstanser som ombetts inkomma med yttranden. Sex yttranden inkom från instanser som inte uttryckligen ombetts inkomma med yttranden. Ministerier som gav yttranden var justitieministeriet, kommunikationsministeriet och inrikesministeriet. Ämbetsverk som gav yttranden var Konkurrens- och konsumentverket samt Trafikverket. Domstolar som gav yttranden var högsta förvaltningsdomstolen, Helsingfors hovrätt, marknadsdomstolen, Helsingfors tingsrätt och Birkalands tingsrätt. Yttranden inkom vidare från Suomen Kuluttajaliitto - Konsumentförbundet rf, Centralhandelskammaren, Finlands näringsliv EK rf, Företagarna i Finland rf, Byggnadsindustrin RT rf, Finska konkurrensrättsliga föreningen rf, Finlands Advokatförbund, Finlands Kommunförbund rf, Advokatbyrå Hannes Snellman, Advokatbyrå Procopé & Hornborg och vissa privatpersoner. Vid arbets- och näringsministeriet har gjorts ett sammandrag av yttrandena.

Den föreslagna lagens struktur och systematik ansågs vara lyckad. Arbetsgruppens förslag till lag om konkurrensrättsligt skadestånd förordades i alla yttranden. I så gott som samtliga yttranden ansågs det vara en lyckad lösning att stifta en speciallag och även målsättningen med lagstiftningen förordades. Förslaget ansågs huvudsakligen vara tydligt och fungerande samt ett lyckat sätt att sätta i kraft direktivet nationellt. I flera yttranden framhölls emellertid vikten av att under den fortsatta beredningen fästa avseende vid att lagtextens hänvisningar och termer är klara och tydliga.

Arbetsgruppens förslag till tillämpningsområde för lagen ansågs huvudsakligen vara lyckat. En del av remissinstanserna ansåg att lagens tillämpningsområde borde utsträckas också till konkurrensneutrala överträdelsesituationer. Förslaget har inte ändrats till denna del eftersom motiveringarna till det i betänkandeskedet valda alternativet i detta skede ansågs vara sakliga. Motiveringarna kompletterades i vissa avseenden.

Det faktum att handelskriteriet inte nämndes bland förutsättningarna för tillämpning av lagen ansågs i yttrandena vara ett motiverat och korrekt val. Vissa remissinstanser uppmärksammade den omständigheten att kretsen av dem som var berättigade till skadestånd inte borde ha begränsats med de termer som använts i lagen.

Arbetsgruppens linjedragningar i fråga om den ekonomiska uppföljningen både gillades och ogillades. I merparten av yttrandena var man av den åsikten att en bestämmelse om ekonomisk uppföljning kunde tas in i lagen, men i flera yttranden ansågs det att utformningen av bestämmelsen borde preciseras. I synnerhet bestämmelsen om när en part får kännedom om ett sakförhållande ansågs kunna orsaka tolkningsproblem i praktiken. En stor del av remissinstansernas kommentarer gällde frågan om den ekonomiska uppföljningen borde följa principerna för privaträttslig ekonomisk uppföljning eller offentlig övervakning och om ansvaret ska vara parallellt. I ett antal yttranden ansågs det vara omotiverat att i lagen föreskriva om ekonomisk uppföljning. Med beaktande av återkopplingen samt på grund av de övriga orsaker som närmare behandlas i samband med genomförandealternativen beslöt man att i detta sammanhang inte reglera den ekonomiska uppföljningen och i stället lämna frågan till rättspraxis.

Arbetsgruppen föreslog att innan skyldigheten att betala dröjsmålsränta börjar ska på skadestånd betalas ränta enligt räntelagens 3 § 2 mom. räknat från den dag då skadan orsakats. Yttrandena om räntebetalningsskyldigheten gällde nästan utan undantag den räntefot som tillämpas före dröjsmålsräntan och som huvudsakligen ansågs vara alltför låg. Det påpekades att skadevällarens uppsåt borde ha betydelse för räntefoten. Eftersom de i arbetsgruppskedet behandlade faktorer som inverkar på valet av räntenivå fortfarande ansågs vara sakenliga och eftersom den föreslagna ränteregleringen stämde överens med räntelagens allmänna principer, gjordes inga ändringar i förslaget till 2 § 2 mom.

I en stor del av yttrandena ansågs det att skyddet av förfarandet med företagsförklaringar och befrielse från eller nedsättning av påföljdsavgifter var viktigt. I några yttranden uppmärksammades den omständigheten att arbetsgruppens förslag kringskär den fria bevisningen jämfört med de krav som direktivet ställer. Framför allt borde den som ger en företagsförklaring inte förbjudas att utnyttja förklaringen i en rättegång om konkurrensrättsligt skadestånd. Till denna del har paragrafen om utlämnande av bevis och förbudet att utnyttja bevis ändrats så att den som ger en företagsförklaring själv får använda förklaringen i en rättegång, medan domstolen ska uppmana konkurrensmyndigheten att uttala sig om saken. Dessutom framhölls det i några yttranden att lagstiftaren borde definiera begreppet företagsförklaring. Till denna del har inga ändringar gjorts i paragraferna, men begreppet definieras i motiveringen till propositionen.

Man förordade arbetsgruppens förslag om att Konkurrens- och konsumentverket ska ha möjlighet att bistå domstolen med att fastställa skadans storlek. Man ansåg det också vara positivt att Konkurrens- och konsumentverket i överensstämmelse med direktivet får prövningsrätt i detta avseende, men efterlyste precisering av prövningsrättens innehåll och utformning. I några yttranden uppmärksammades också att en klar skillnad bör göras mellan det allmännas övervakningsrätt och domstolens domsrätt. Dessutom efterlystes en preciserande bestämmelse om huruvida det är skadans belopp eller själva skadan som ska bedömas. I några yttranden föreslogs det att bistånd skulle lämnas i form av ett skriftligt utlåtande eller att biståndsformen åtminstone skulle definieras mera exakt. Med anledning av återkopplingen ändrades paragrafen om skada och ersättning av skada. Enligt den nya formuleringen kan domstolen be Konkurrens- och konsumentverket ge ett yttrande om grunderna för fastställande av skadans belopp och verket ska enligt sin prövning ge ett utlåtande.

I många yttranden ansågs preskriptionstiderna huvudsakligen vara tydligt angivna, men i andra uppmärksammades formerna för avbrytande av preskription. I några yttranden framfördes önskemålet att på alla preskriptionstider skulle tillämpas samma formkrav för avbrytande och att detta i första hand skulle vara väckande av talan. I vissa yttranden uppmärksammades det att preskriptionsparagrafens bestämmelse om tidpunkten då en part anses ha fått kännedom lämnade rum för tolkning. Yttrandena beaktades på så sätt att väckande av talan krävs för av-

brytande av alla preskriptionstider. Dessutom fogades till detaljmotiveringen för ikraftträdandebestämmelsen en komplettering enligt vilken kännedom anses uppkomma då Konkurrens- och konsumentverket gör en påföljdsframställning eller ett överträdelsebeslut, om det inte finns särskilda skäl att anse något annat.

Kravet att i lagen ta in en bestämmelse om den nationella konkurrensmyndighetens eller förvaltningsdomstolens beslut och dess inverkan på en skadeståndsrättegång har ansetts vara problematiskt från nationell synpunkt. Högsta förvaltningsdomstolen har föreslagit att det på lagnivå föreskrivs också om friande administrativa beslut och deras bevisvärde i en skadeståndsrättegång. Dessutom uppmärksammades den omständigheten att om talan har väckts före ett slutligt överträdelsebeslut, ska detta skede i förfarandet beaktas och avgörandet i skadeståndsrättegången vid behov skjutas upp. Domen i en skadeståndsrättegång borde inte ha rättskraftsverkan vid behandlingen av ett ärende som gäller konkurrensöverträdelse. De ovan nämnda kommentarerna har beaktats så att motiveringen kompletterats i vissa avseenden, dock utan ändringar i paragraferna.

På grund av justitieministeriets yttrande och diskussionerna om det omarbetades flera paragrafer och motiveringstexter. Ändringar gjordes framför allt i paragrafen om utlämnande av bevis och förbud mot användning av bevis samt i motsvarande motiveringstexter. Också paragrafen om medling ändrades så att den avser medlingsförhandlingar och är indelad i två moment.

I vissa yttranden uppmärksammades den i betänkandeskedet öppna ikraftträdandebestämmelsen. Bland annat framhölls vikten av en tydlig indelning av de med direktivet sammanhängande materiella respektive processuella bestämmelserna. I några yttranden oroade man sig också för att lagen eventuellt kommer att tillämpas retroaktivt. Efter remisskedet har bestämmelsen om ikraftträdandet ändrats så att i den, paragraf för paragraf, anges vilka bestämmelser som anses vara materiella och att de ärenden som är anhängiga vid domstol när lagen träder i kraft ska slutbehandlas i enlighet med de processuella bestämmelser som gällde innan lagen trädde i kraft. Dessutom har ikraftträdandebestämmelsen för de materiella bestämmelsernas vidkommande ändrats för att säkerställa att de inte tillämpas retroaktivt.

DETALJMOTIVERING

1 Lagförslag

1.1 Lag om konkurrensrättsligt skadestånd

1 §. Tillämpningsområde. Europaparlamentets och rådets direktiv om vissa regler som styr skadeståndstalan enligt nationell rätt för överträdelse av medlemsstaternas och Europeiska unionens konkurrensrättsliga bestämmelser sätts i kraft genom denna lag.

Paragrafen är baserad på direktivets artikel 1. Enligt paragrafen ska denna lag tillämpas på ersättande av skador som orsakats av en överträdelse av konkurrensrätten. Med överträdelse av konkurrensrätten avses överträdelse av artiklarna 101 och 102 i EUF-fördraget samt brott mot 5 och 7 § i konkurrenslagen. Lagen är sålunda tillämplig på ersättande av skador som orsakats genom överträdelse av bestämmelser om förbjudna konkurrensbegränsningar. Avsikten är att lagen oberoende av konkurrenslagen ska tillämpas parallellt med artikel 3.1 i genomförandeförordningen. Lagen är sålunda tillämplig dels på kartellskador och dels också på missbruk av dominerande marknadsställning och på ersättande av skador som orsakats av vertikala konkurrensbegränsningar, trots att t.ex. skadepresumtionen gäller endast karteller. Direktivet och denna lag gäller inte ersättande av skador som orsakats genom överträdelse av verksamhet, förfaranden eller strukturer som strider mot reglerna om konkurrensneutralitet i konkurrenslagens 4 a kap.

I genomförandeförordningens artikel 3.1 föreskrivs: ”Om medlemsstaternas konkurrensmyndigheter eller de nationella domstolarna tillämpar den nationella konkurrensrätten på sådana avtal, beslut av en företagsammanslutning eller samordnade förfaranden som avses i [artikel 101.1 i EUF-fördraget] och som kan påverka handeln mellan medlemsstater enligt den bestämmelsen skall de också tillämpa [artikel 101 i EUF-fördraget] på sådana avtal, beslut eller samordnade förfaranden. Om medlemsstaternas konkurrensmyndigheter eller de nationella domstolarna tillämpar den nationella konkurrensrätten på ett sådant missbruk som är förbjudet enligt [artikel 102 i EUF-fördraget], skall de även tillämpa artikel [102 i EUF-fördraget].” Enligt 1 § ska sålunda skadeståndstalan som väckts med anledning av överträdelse av konkurrensrätten alltid bedömas enligt samma bestämmelser, oberoende av om handelskriteriet som kräver tolkning i det enskilda fallet är uppfyllt.

Den föreslagna lagen är tillämplig på behandling av ärenden som gäller konkurrensrättsligt skadestånd vid allmänna domstolar, tingsrätter, hovrätter och högsta domstolen, samt på skiljemannaförfarande, om parterna har kommit överens om förfarandet. Skadestånd är avtalsrelaterade ärenden som enligt allmänna principer kan behandlas i ett skiljeförfarande. Den föreslagna lagen är tillämplig på skadeståndsansättning för skador som orsakats av överträdelse av konkurrensrätten, och inte i samband med andra eventuellt tillämpliga nationella ersättningsnormer. Den föreslagna lagen är inte tillämplig t.ex. på ogiltighet och konstaterande av sådan.

2 §. Skada och ersättande av den. I denna paragraf föreskrivs om ersättningsberättigade personer, om ersättningsskyldiga, om skadepresumtion i kartellfall och om full ersättning samt om ränta. I paragrafen föreskrivs också att domstolen kan be Konkurrens- och konsumentverket ge ett utlåtande om bestämningsgrunderna för skadans belopp och att verket lämnar utlåtande enligt egen prövning. Paragrafen är baserad på artiklarna 3, 12 och 17.

Paragrafens 1 mom. är baserat på direktivets artikel 3. I paragrafen föreskrivs att alla fysiska eller juridiska personer som har lidit skada som orsakats av en överträdelse av konkurrensrät-

ten, har rätt att från den näringsidkare eller sammanslutning av näringsidkare som orsakat skadan få full ersättning för den skada som vållats.

Rätt till ersättning har alla som lidit skada till följd av en överträdelse av konkurrensrätten. Käranden kan sålunda vara ett enskilt rättssubjekt, exempelvis en konsument, en näringsidkare eller en myndighet. Detta motsvarar den gällande konkurrenslagens 20 § enligt vilken också andra än näringsidkare kan få ersättning för skada, exempelvis konsumenter och offentliga samfund som inte är verksamma som näringsidkare. I Finland finns det en del rättspraxis om skadestånd dels till näringsidkare och dels också till offentliga samfund, exempelvis kommuner. I paragrafen föreslås ett uttryckligt konstaterande om att utöver direkta köpare och leverantörer har också indirekta köpare och leverantörer rätt till ersättning. I den föreslagna lagens 7 § föreskrivs om bevisbördan när det är fråga om övervältring av överpris.

Enligt direktivet avses med direkt köpare en fysisk eller juridisk person som av en överträdare direkt förvärvat produkter eller tjänster som varit föremål för en överträdelse av konkurrensrätten. Med indirekt köpare avses en fysisk eller juridisk person som inte direkt av en överträdare, utan av en direkt köpare eller efterföljande köpare, förvärvat produkter eller tjänster som varit föremål för en överträdelse av konkurrensrätten, eller produkter eller tjänster som innehåller eller härrör från sådana varor eller tjänster. Också en köpare som befinner sig längre fram i distributionskedjan kan sålunda vara en indirekt köpare och den vara som en indirekt köpare har köpt behöver inte heller vara identisk med den vara som sålts av det företag som gjort sig skyldigt till överträdelsen. I den nationella lagstiftningen finns inga uttryckliga bestämmelser om indirekta köpares och leverantörers rätt till ersättning, men överträdarens ansvar för skada som övervältrats framgår av förarbetena till 18 a § i lagen om konkurrensbegränsningar (RP 243/1997 rd). En förutsättning för att rätt till ersättning ska uppkomma är sålunda inte att det råder ett direkt avtalsförhållande mellan överträdaren och den skadelidande.

En förutsättning för rätt till skadestånd är inte heller att konkurrensmyndigheten konstaterar att det skett en överträdelse av konkurrensreglerna. En självständig talan kan väckas t.ex. i en situation där konkurrensmyndigheten inte har utrett överträdelsen eller där misstanken om en överträdelse har undersökts men något beslut där överträdelsen konstateras inte har fattats t.ex. på grund av bristande bevisning. Med beaktande av direktivets artikel 9 som behandlas i samband med lagförslagets 3 § blir behandlingen av ersättningstalan snabbare och leder i allmänhet snarare till resultat om det som en förberedande fråga i samband med ersättningstalan inte särskilt behöver utredas huruvida det skett en överträdelse av konkurrensrätten.

Det föreslås att företag som orsakat skada genom överträdelse av konkurrensrätten ska bli ersättningskyldiga. Konkurrensrättsligt skadestånd kan avkrävas en sådan näringsidkare eller sammanslutning av näringsidkare som orsakat skada. Enligt stycke 3 i direktivets ingress gäller rätten till ersättning enligt unionsrätten även sådana överträdelser av artiklarna 101 och 102 i EUF-fördraget som begås av offentliga företag och företag som medlemsstaterna beviljat särskilda eller exklusiva rättigheter i den mening som avses i artikel 106 i EUF-fördraget. Detta motsvarar nationell rätt.

I den föreslagna paragrafens 1 mom. föreskrivs också om full ersättning. Denna punkt är baserad på direktivets artikel 3 och i de motsvarande stycken i ingressen där det föreskrivs att full ersättning ska täcka den faktiska skadan, utebliven vinst och ersättning för skadan med ränta samt att ersättningen inte får överstiga full ersättning. Full ersättning ska försätta en person som lidit skada i den ställning som den personen skulle ha haft om överträdelsen av konkurrensrätten inte hade begåtts. Den omständigheten att ersättningen inte får överstiga full ersätt-

ning stämmer överens med principen om berikningsförbud. Ett skadestånd får sålunda inte vara större än den egentliga skadan. Principen om full ersättning stämmer överens med vår nationella rätt, men den tid för vilken ränta ska betalas är inte nationellt reglerad på samma sätt som i direktivet.

I regeringens proposition RP 88/2010 rd med förslag till den gällande konkurrenslagen konstateras i fråga om 20 § att skadestånd omfattar ersättning för direkt och indirekt skada som en konkurrensbegränsning orsakat, exempelvis ersättning för kostnader, prisskillnad och utebliven vinst.

Överpris som betalats till följd av överträdelse av konkurrensrätten är en sådan faktisk skada som avses i direktivet. Enligt definitionen i direktivets artikel 2 avses med överpris skillnaden mellan det pris som faktiskt har betalats och det pris som annars skulle ha förelegat om konkurrensrätten inte hade överträtts. Trots att ett överpris ofta är ett pris som är högre än det som skulle ha betalats om någon överträdelse inte hade begåtts, kan ett ”överpris” när det är fråga om en inköpskartell betyda ett pris som är lägre än det som skulle ha betalats till en varuleverantör eller producent i det fall att konkurrensrätten inte skulle ha överträtts.

Bestämmelserna om övervältring av överpris i enlighet med direktivets artikel 12.3 skulle inte påverka en skadelidande parts rätt att yrka och erhålla ersättning för utebliven vinst till följd av en fullständig eller partiell övervältring av kostnaderna för överprissättning. Ersättning för utebliven vinst kan sålunda yrkas trots att parten själv har övervältrat överpriset i distributionskedjan och därmed inte kan yrka på ersättning för överpriset. Rätten till ersättning för utebliven vinst baseras på att överpriset har kunnat leda till minskad försäljning och sålunda till utebliven inkomst, trots att överprissättningen har lagts på det följande priset i distributionskedjan. Det är i praktiken fråga om utebliven vinst t.ex. då en kartellrelaterad stegring av prisnivån leder till en minskad försäljningsvolym i följande led och därmed till utebliven vinst.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs om ränta på full ersättning. Enligt momentet ska på skadeståndet betalas ränta enligt 3 § 2 mom. i räntelagen från och med den dag då skadan har vållats. Härmed avses att referensränta enligt räntelagens 3 § 2 mom. ska betalas från det att skadan orsakats till dess att skyldigheten att betala dröjsmålsränta börjar. Skadan ska när det är fråga om en fortsatt överträdelse anses ha orsakats senast den dag då överträdelserna upphör. När det är fråga om en fortsatt överträdelse kan käranden dock visa att skadan har orsakats tidigare än så, t.ex. under hela den fortsatta överträdelserna. I vår nationella lagstiftning har hittills inte entydigt reglerats tiden för räntebetalningsskyldigheten och räntenivån när det är fråga om konkurrensrättsligt skadestånd. Av direktivets ingress framgår att medlemsstaterna är skyldiga att fastställa regler för räntebetalning i fråga om skadestånd. Skyldigheten att betala ränta behandlas bl.a. i avgörandet *Manfredi (C-295/04 – 298/04)* och *Donau Chemie (C-536/11)*.

I räntelagens 12 §, som det hänvisas till både i räntelagens 3 och 4 §, avses Europeiska centralbankens (ECB) referensränta som är avsevärt mycket lägre än dröjsmålsräntan. ECB:s referensränta är, när denna proposition skrivs, ca en halv procent och enbart referensräntan skyddar skadeståndsbelopp närmast mot inflationens inverkan. Enligt räntelagens 7 § ska dröjsmålsränta betalas från den tidpunkt då 30 dagar förflutit från den dag då borgenären framställde sitt krav och lade fram sådan utredning angående ersättningens grund och belopp som skäligen kan krävas av borgenären med beaktande även av gäldenärens möjligheter att skaffa utredning. Enligt räntelagens 4 § 1 mom. ska gäldenären vid dröjsmål med betalning av gäld på det försenade beloppet betala en årlig dröjsmålsränta som är sju procentenheter högre än den i 12 § avsedda referensränta som gäller vid tidpunkten i fråga. Således ska enbart

ECB:s referensränta betalas från och med tidpunkten då skadan uppkommit till dess att skyldigheten att betala dröjsmålsränta börjar. Skyldigheten att betala dröjsmålsränta som är sju procentenheter högre än ECB:s referensränta börjar 30 dagar efter det att borgenären framställt ett tillräckligt individualiserat krav eller senast från det att stämning delgivits. Dröjsmålsränta ska betalas till dess att skadeståndet betalats.

Helsingfors tingsrätt utgick från räntelagens 7 § då den i sitt asfaltbeslut fastställde tidpunkten då dröjsmålsräntan började löpa, dvs. från specialbestämmelsen om dröjsmålsränta på skadeståndsgäld. Tingsrätten gjorde emellertid den bedömningen att räntelagens 7 § inte var tillämplig eftersom kommunernas meddelanden om avbrytande av preskriptionen inte var sådana yrkanden som avses i räntelagens 7 §. Tingsrätten ansåg att dröjsmålsränta började löpa först räknat från den dag som avses i räntelagens 9 §, dvs. från den dag då en stämning som gäller betalning av gälden delgavs gäldenären eller, om kravet framställs under rättegång, från det kravet framställdes. Enligt tingsrättens dom skulle dröjsmålsränta betalas också på avkastningsräntan.

I paragrafens 3 *mom.* föreskrivs en skadepresumtion i kartellfall. Momentet är baserat på direktivets artikel 17 enligt vilken det ska presumeras att kartellöverträdelser orsakar skada. Överträdaren ska ha rätt att motbevisa den presumptionen. Det är fråga om en motbevisbar skadepresumtion som endast gäller karteller. Med kartell avses enligt direktivet ett avtal eller ett samordnat förfarande mellan två eller flera konkurrenter som syftar till att samordna deras konkurrensbeteende på marknaden eller påverka de relevanta konkurrensparametrarna. Som exempel på kartell nämns samordning av inköps- eller försäljningspriser eller andra affärsvillkor, tilldelning av produktions- eller försäljningskvoter, uppdelning av marknader och kundkretsar samt import- eller exportrestriktioner. Skadepresumtionen avser inte något procentuellt antagande i fråga om skadans belopp – det är kändan som ska påvisa skadebeloppet. Ett skadebelopp som är större än noll ska fortsättningsvis uppskattas i enlighet med gällande rätt och rättspraxis.

I enlighet med artikel 17 ska domstolarna så som avses i rättegångsbalkens 17 kap. 2 § 3 *mom.* i enlighet med nationella förfaranden ges befogenhet att uppskatta beloppet av skadan om det fastställs att kändan har lidit skada men det i praktiken är omöjligt eller orimligt svårt att exakt beräkna beloppet av den lidna skadan på grundval av tillgängliga bevis. I lagrummet konstateras det att om det inte går att få trovärdiga bevis om beloppet av en privaträttslig fordran, eller om sådana bevis kan fås endast med svårighet eller till kostnader och besvär som är oskäliga med beaktande av ärendets natur, ska domstolen uppskatta beloppet. Enligt direktivets ingress bör hänsyn tas till eventuell informationsasymmetri mellan parterna och det faktum att beräkning av skada innebär en bedömning av hur den berörda marknaden skulle ha utvecklats om överträdelserna inte hade begåtts. Denna bedömning innebär en jämförelse med en situation som per definition är hypotetisk och således aldrig kan göras med fullständig exaktitet.

Den föreslagna lagen utesluter inte ansvar på grundval av den s.k. paraplyeffekten (umbrella pricing). Med paraplyeffekten avses den situationen att deltagarna i en kartell krävs på ersättning också för skada som orsakats av en aktör som är utomstående i förhållande till kartellen och som med utnyttjande av de stegrade priserna på marknaden har höjt priserna på sina egna produkter mer än den skulle ha höjt utan kartellen. I sådana fall höjer kartellen också andra aktörers prisnivå vilket orsakar skada som kartellföretagen krävs på ersättning för. Bland annat enligt förhandsavgörandet C-552/12 5.6.2014 som gällde Kone Abp får den nationella lagstiftningen inte kategoriskt utesluta ansvar på grundval av paraplyeffekten.

Varken i gällande konkurrenslag eller i EU:s konkurrensregler föreskrivs om utlåtanden eller anmärkningar uttryckligen när det gäller bedömning av skadans belopp. Enligt konkurrenslagens 49 § kan domstolen vid behandlingen av en skadeståndstalan enligt 20 § 1 mom. begära utlåtande av Konkurrens- och konsumentverket. I regeringens proposition RP/2010 rd med förslag till konkurrenslagen konstateras det att domstolen fritt kan överväga huruvida det med tanke på saken är nödvändigt att inhämta Konkurrensverkets utlåtande. Vidare konstateras det i propositionen att den domstol som behandlar skadeståndstalan också ska beakta de fall där behandlingen av samma konkurrensbegränsningsärende ännu pågår vid konkurrensmyndigheten eller där ändring har sökts i samma ärende, och vid behov skjuta upp behandlingen av ärendet tills ett lagakraftvunnet beslut har fattats i konkurrensbegränsningsärendet.

Domstolen kan när den uppskattar skadans belopp stödja sig på kommissionens meddelande 11.6.2013 om beräkning av skada vid skadeståndstalen vid brott mot artikel 101 eller 102 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (2013/C 167/07) och kommissionens arbetsdokument från juni 2013 om beräkning av skada vid skadeståndstalan vid brott mot artikel 101 eller 102 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (SWD(2013) 205). Utöver de nämnda dokumenten föreskrivs det i artikel 16 att kommissionen ska utfärda riktlinjer till nationella domstolar för uppskattningen av den del av överprissättningen som övervältrats på den indirekta köparen.

I paragrafens 4 mom. föreskrivs att domstolen kan be Konkurrens- och konsumentverket om ett utlåtande om bestämningsgrunderna för skadans belopp. Momentet är baserat på artikel 17 där det föreskrivs att en nationell konkurrensmyndighet i förfaranden som rör en skadeståndstalan, på begäran av en nationell domstol får bistå den nationella domstolen vid fastställandet av skadans omfattning (determination of the quantum of damages), om den nationella konkurrensmyndigheten anser att ett sådant bistånd är lämpligt. Enligt det föreslagna momentet kan domstolen be Konkurrens- och konsumentverket enligt prövning lämna ett utlåtande om bestämningsgrunderna för skadans belopp. Utlåtandet är inte bindande för domstolen. Syftet med bestämmelsen är att i överensstämmelse med direktivet ge verket prövningsrätt i fråga om lämnandet av utlåtande. Konkurrens- och konsumentverket kan i sin prövning beakta bl.a. de resurser som det har till sitt förfogande och den information som det har. Konkurrensmyndigheten har inte nödvändigtvis detaljerad information om bedömning av skadans belopp eftersom den t.ex. när det är fråga om konkurrensbegränsningar (t.ex. en kartell) som är baserade på ändamålet inte förutsätts inte påvisa begränsningens skadlighet separat. Varken i den gällande konkurrenslagen eller i EU:s konkurrenslagstiftning föreskrivs om utlåtanden eller anmärkningar uttryckligen i fråga om bedömning av skadans belopp, vilket hör till domstolens behörighet. Enligt konkurrenslagens 49 § kan domstolen dock vid behandlingen av en skadeståndstalan enligt 20 § 1 mom. begära utlåtande av konkurrens- och konsumentverket. Den föreslagna bestämmelsen skiljer sig från gällande 49 § i konkurrenslagen på så sätt att den föreslagna bestämmelsen gäller uttryckligen bedömning av grunderna för fastställande av skadans belopp medan konkurrenslagens 49 § i första hand gäller begäran om ett utlåtande om överträdelse av konkurrensrätten.

Enligt genomförandeförordningens artikel 15.3 får medlemsstaternas konkurrensmyndigheter på eget initiativ lämna skriftliga yttranden till de nationella domstolarna i sina respektive medlemsstater om frågor som rör tillämpning av artikel 81 eller 82 (numera 101 och 102 i EUF-förordningen). Om en konsekvent tillämpning av de nämnda artiklarna förutsätter det kan kommissionen på eget initiativ framställa skriftliga anmärkningar till medlemsstaternas domstolar.

3 §. Överträdelsebeslutets inverkan på skadeståndsdomen. I denna paragraf föreskrivs om den inverkan som ett lagakraftvunnet beslut vari konstateras en överträdelse av konkurrensrätten har i en skadeståndsrättegång. Paragrafen är baserad på direktivets artikel 9. Artikel 9.1 gäller den inverkan som överträdelsebeslut i ett och samma medlemsland har när det gäller skadeståndsrättegångar. Artikel 9.2 gäller fall där medlemsstaternas gränser överskrids .

Konkurrens- och konsumentverkets, marknadsdomstolens och högsta förvaltningsdomstolens lagakraftvunna beslut är för närvarande inte bindande för en allmän domstol som behandlar en skadeståndstalan, exempelvis en tingsrätt, även om överträdelsebeslut i praktiken har tillmätts en stor betydelse vid skadeståndsrättegångar. I praktiken har lagakraftvunna överträdelsebeslut som läggs till grund för skadeståndskrav hittills nästan alltid varit beslut som fattats av marknadsdomstolen eller högsta förvaltningsdomstolen. Detta beror bl.a. på att Konkurrens- och konsumentverket inte själv kan påföra påföljdsavgift. Sådana avgifter kan påföras av marknadsdomstolen på framställning av verket.

Kommissionen nämns inte i paragrafen eftersom för närvarande en allmän domstol enligt genomförandeförordningen inte kan fatta beslut som står i strid med kommissionens beslut om konstaterande av en överträdelse. I genomförandeförordningens artikel 16 konstateras det att när nationella domstolar fäller avgöranden om sådana avtal, beslut eller förfaranden enligt artikel 81 eller artikel 82 i fördraget (numera 101 och 102 i EUF-fördraget) som redan är föremål för ett beslut av kommissionen, får de inte fatta beslut som strider mot det beslut som kommissionen har fattat. Då kommer motsvarande inverkan att utöver kommissionens beslut gälla också nationella slutliga överträdelsebeslut. I genomförandeförordningens artikel 16 konstateras det dessutom att nationella domstolar måste undvika att fatta beslut som skulle strida mot ett beslut som övervägs av kommissionen i förfaranden som den har inlett. Enligt artikeln får den nationella domstolen i detta syfte bedöma om det är nödvändigt att vilandeförklara saken.

Paragrafens *1 mom.* är baserat på direktivets artikel 9.1. Momentet innebär att domstolen på eget initiativ, dvs. på tjänstens vägnar ska basera sin skadeståndsdöm på Konkurrens- och konsumentverkets, marknadsdomstolens eller högsta förvaltningsdomstolens lagakraftvunna överträdelsebeslut. Med domstol avses här en allmän domstol eller skiljedomstol.

Ett slutligt överträdelsebeslut har sålunda bindande verkan då skadeståndstalan behandlas i en finländsk domstol. Med bindande verkan avses här s.k. positiv rättskraftsverkan. En finsk domstol ska lägga beslutet eller de fakta som fastställts i det till grund för sitt eget avgörande och ska inte pröva ärendet i dessa avseenden. De skadelidande kan i fortsättningen när de väcker skadeståndstalan förlita sig på att konstaterandet av en överträdelse av ett lagakraftvunnet beslut utgör ett bevis för att överträdelsen faktiskt skett. Överträdelsebeslutet är sålunda avgörande när det gäller de omständigheter som ligger till grund för skadeståndet, medan frågan om skadans lopp däremot ska undersökas och avgöras av den domstol som behandlar skadeståndsyrkandet. Domstolen ska behandla de bevis som käranden lägger fram utifrån skadans belopp i det enskilda fallet.

Med domstol som ansvarar för överprövningen av beslut avses i direktivet en nationell domstol som är behörig att med ordinära rättsmedel bedöma den nationella konkurrensmyndighetens beslut eller avgöranden som getts med anledning av besluten, oberoende av om domstolen i fråga själv är behörig att konstatera att en överträdelse av konkurrensrätten har begåtts. Med fullföljdsdomstol avses i Finland marknadsdomstolen och högsta förvaltningsdomstolen. I direktivet avses med överträdelsebeslut ett sådant beslut av konkurrensmyndigheten eller fullföljdsdomstolen vari konstateras att konkurrensrätten överträts.

I Finland avses med överträdelsebeslut beslut enligt konkurrenslagens 9 § eller en sådan framställning till marknadsdomstolen som avses i konkurrenslagens 12 §. Ett sådant åtagande som avses i konkurrenslagens 10 § är inte ett överträdelsebeslut enligt denna paragraf, eftersom åtagandet inte tar ställning till frågan om det föreligger en överträdelse. Med ett slutligt överträdelsebeslut avses ett beslut som inte kan eller inte längre kan överklagas genom ordinära rättsmedel. I Finland avses ett sådant lagakraftvunnet beslut som inte längre kan överklagas. Konkurrens- och konsumentverkets, marknadsdomstolens och högsta förvaltningsdomstolens avgöranden är beslut som vunnit laga kraft. Om en påföljdsavgift har påförts är det lagakraftvunna beslutet marknadsdomstolens eller högsta förvaltningsdomstolens beslut.

Käranden behöver i en skadeståndsrättegång inte än en gång visa att det har skett en överträdelse. Vid behandlingen av skadeståndstalan läggs överträdelsebeslutet till grund för avgörandet vad beträffar konstaterandet av överträdelsen och till denna del är beslutet bindande för domstolen. Verkan av att överträdelsen konstateras täcker i överensstämmelse med direktivets ingress endast överträdelsens karaktär samt det materiella, personella, tidsmässiga och territoriella tillämpningsområdet, sådant detta fastställts av konkurrensmyndigheten eller fullföljdsdomstolen. Den omständigheten att i ett lagakraftvunnet beslut inte konstaterats någon överträdelse har inte bindande verkan i en skadeståndsrättegång. Sådana aktörer som anser att de lidit skada till följd av en konkurrensöverträdelse kan väcka skadeståndstalan också utan något underliggande överträdelsebeslut (s.k. självständig talan). I ett sådant fall har det underliggande lagakraftvunna beslutet dock inte någon fastställd bindande verkan när det gäller konstaterandet av överträdelsen. En självständig talan kan väckas t.ex. i en situation där konkurrensmyndigheten inte har utrett överträdelsen eller då misstanken om en överträdelse har undersökts med något beslut där överträdelse konstateras inte har fattats.

I rättspraxis har frågan om ett överträdelsebesluts betydelse för en skadeståndsrättegång behandlats i det skadeståndsbeslut som Helsingfors tingsrätt 28.11.2013 gav i asfaltkartellärendet. Skadeståndstalan var baserad på högsta förvaltningsdomstolens lagakraftvunna beslut om påföljdsavgift för asfaltkartellen. Tingsrätten konstaterade i sina skadeståndsbeslut att högsta förvaltningsdomstolens beslut om konkurrensöverträdelsen och de aktörer som deltagit i kartellen hade karaktären av ett prejudikat för behandlingen av skadeståndsärendet och att beslutet i det föreliggande ärendet hade en positiv rättskraftsverkan. Enligt tingsrätten får endast slutresultatet av en dom rättskraft medan de rättsfakta som ligger till grund för domen inte får rättskraft. Enligt tingsrättens beslut hade högsta förvaltningsdomstolen med laga kraft avgjort att det förelåg en kartell och vilka som deltagit i den och det var sålunda inte möjligt att på nytt pröva dessa omständigheter i en skadeståndsrättegång. Tingsrätten konstaterade att högsta förvaltningsdomstolens beslut till denna del skulle läggas till grund för tingsrättens avgörande och att avgörandet i skadeståndsärendet skulle baseras på högsta förvaltningsdomstolens tidigare beslut. Helsingfors tingsrätt ansåg sålunda i överensstämmelse med direktivets artikel 9 att det nationella slutliga överträdelsebeslutet hade bindande verkan i fråga om konstaterandet av överträdelsen.

Om skadeståndstalan väcks medan frågan om den konkurrensöverträdelse som ligger till grund för skadeståndstalan fortfarande behandlas hos konkurrensmyndigheten eller då ändring har sökts i myndighetens överträdelsebeslut, ska den domstol som behandlar skadeståndstalan i enlighet med motiveringen till konkurrenslagen (RP 88/2010 rd) beakta situationen i sin behandling och vid behov skjuta upp behandlingen till dess att det föreligger ett lagakraftvunnet avgörande i konkurrensbegränsningsärendet. Detta förfarande ska vid behov iakttas också i sådana ärenden som avses i denna lag. I rättegångsbalkens 14 kap. 4 § föreskrivs att om det för målets avgörande är viktigt att en fråga som behandlas i en annan rättegång eller i något annat förfarande avgörs först, eller om det finns något annat långvarigt hinder för behandling-

en av målet, kan domstolen bestämma att behandlingen ska fortsätta först sedan hindret har upphört.

Om det i ett självständigt konkurrensrättsligt skadeståndsärende redan har givits ett lagakraftvunnet beslut då konkurrensbegränsningsärendet blev anhängigt vid Konkurrens- och konsumentverket, marknadsdomstolen eller högsta förvaltningsdomstolen, har det lagakraftvunna beslutet i skadeståndsärendet inte motsvarande rättskraftsverkan i förhållande till beslutet om konkurrensöverträdelsen. I det slutliga beslutet om konkurrensöverträdelsen kan överträdelsens materiella, personella, tidsmässiga eller territoriella dimension sålunda bedömas på ett annat sätt än i en skadeståndsrättegång.

Paragrafens 2 *mom.* är baserat på direktivets artikel 9.2. I momentet föreskrivs att om en överträdelse av konkurrensrätten fastställts genom ett lagakraftvunnet beslut i någon annan medlemsstat inom Europeiska unionen, ska domstolen ta hänsyn till överträdelsebeslutet som en del av beviset på att överträdelse av konkurrensrätten har skett. Härmed avses att en överträdelse i en annan medlemsstat anses ha bevisverkan i fråga om överträdelsen när en finsk domstol behandlar en skadeståndstalan. Bevisverkan innebär att en tidigare given dom i en ny rättegång endast har rollen av ett bevisfaktum, vilket innebär att den inte är ett formellt bindande avgörande med tanke på en ny process och fakta som till sin karaktär är rättsfakta. Bevisverkan av en dom framgår på så sätt att de fakta som ingår i domskälen ska beaktas som rättegångsmaterial i en senare rättegång där samma fakta är relevanta. Av bevisverkan följer att den linje som omfattats i en tidigare dom och dess motivering ska iaktas i en ny process, om inte något nytt framkommer.

I stycke 35 i direktivets ingress om gränsöverskridande fall konstateras följande: ”Om skadeståndstalan väcks i en annan medlemsstat än i medlemsstaten för en nationell konkurrensmyndighet eller en överprövningsdomstol som fastställt överträdelsen av artikel 101 eller 102 i EUF-fördraget, vilken talan avser, bör det vara möjligt att ge in den fastställelsen i ett slutligt beslut som fattats av den nationella konkurrensmyndigheten eller av en överprövningsdomstol som åtminstone *prima facie*-bevis för att en överträdelse av konkurrensrätten ägt rum. Fastställandet kan i förekommande fall bedömas tillsammans med all annan bevisning som parterna gett in.”

Sålunda ska t.ex. en konkurrensrättslig överträdelse som konstaterats genom ett lagakraftvunnet beslut i Sverige och med anledning av vilken skadestånd söks i en finsk domstol beaktas som en del av bevisningen när det gäller överträdelsen, men den är inte på samma sätt automatiskt bindande som om det lagakraftvunna beslutet hade fattats av en finsk domstol. Paragrafens 2 *mom.* och direktivets artikel 9.2 gäller inte lagakraftvunna överträdelsebeslut som har fattats utanför EU.

4 §. Solidariskt ansvar för skada. I denna paragraf föreskrivs om solidariskt ansvar för skada som orsakats genom ett gemensamt beteende samt om begränsning av det solidariska ansvaret i fråga om företag som befriats från påföljdsavgift samt i fråga om små och medelstora företag. Paragrafen är baserad på direktivets artikel 11.

Paragrafens 1 *mom.* är baserat på artikel 11.1. Enligt den huvudregel som framgår av artikeln är företag som har överträtt konkurrensrätten genom ett gemensamt beteende solidariskt ansvariga för den skada som överträdelsen av konkurrensrätten orsakat; vart och ett av dessa företag är följaktligen skyldigt att ersätta skadan fullt ut, och den skadelidande parten har rätt att kräva full ersättning från vilket som helst av dem till dess att han eller hon fått full ersättning. Detta motsvarar principen om solidariskt ansvar enligt skadeståndslagens 6 kap. 2 §. I den

nämnda paragrafen i skadeståndslagen konstateras att ”har skada förorsakats av två eller flera eller är två eller flera eljest skyldiga att ersätta samma skada, svarar de solidariskt”. I den gällande konkurrenslagens 20 § om skadestånd hänvisas också till skadeståndslagens 6 kap. om fördelning av skadeståndsansvaret. I direktivet har det solidariska ansvaret emellertid då vissa kriterier är uppfyllda begränsats i fråga om små och medelstora företag och företag som befriats från böter. I konkurrenslagen används benämningen påföljdsavgift om sanktioner som motsvarar böter.

I preskriptionslagens 19 § 2 mom. föreskrivs att om gäldenärerna har solidariskt ansvar för samma skuld och skulden preskriberas för någon gäldenärs del, svarar var och en av de återstående gäldenärerna endast för betalning av sin egen andel av skulden. Ansvaret fördelas per andel, om inte något annat har avtalats eller bestämts. I asfaltkartellbeslutet behandlades också preskriptionens inverkan på det solidariska ansvaret. Helsingfors tingsrätt ansåg att kärandena var solidariskt ansvariga för den skada som överträdelsen orsakat, var och en för den tid som de deltagit i överträdelsen. Ansvaret var solidariskt trots att de skadeståndsskyldigas ansvar var baserat på olika ersättningsnormer. Tingsrätten ansåg att varje kommuns avtalspart var avtalsbaserat ansvarig och att de övriga var ansvariga i enlighet med skadeståndslagen. Tingsrätten ansåg i asfaltkartellbeslutet att det solidariska ansvaret upphörde på grund av bestämmelsen i preskriptionslagen, i det fall att fordran hade preskriberats i fråga om en enda av de solidariskt ansvariga gäldenärerna. Tingsrätten förordnade att varje gäldenärs andel skulle bestämmas enligt den nytta som gäldenären i fråga fått, sålunda inte per capita, medan avtalspartner alltid fullt ut är ansvariga för skulden vid fördelning av det solidariska ansvaret. Detta avgörande har betydelse i en situation där de egna avtalspartnerns likviditet är ifrågasatt. Den skadelidande skulle då i syfte att minimera riskerna avbryta preskriptionen i fråga om varje solidariskt ansvarig. Eftersom någon ändring inte föreslås i detta avseende ska en skadelidande som vill åberopa solidariskt ansvar också i fortsättningen väcka talan mot flera eller samtliga överträdare, trots att den skadelidande i första hand vill få ersättning från sin egen avtalspartner.

Paragrafens 2 mom. är baserat på artikel 11.4. Enligt denna artikel är ett företag som beviljats sanktionsavgiftsbefrielse solidariskt ansvarigt gentemot sina direkta eller indirekta köpare eller leverantörer. Mot övriga skadelidande är den som befriats från sanktionsavgift solidariskt ansvarig endast om de inte kan erhålla full ersättning från andra företag som varit delaktiga i samma överträdelse.

Enligt 2 mom. har ett företag som befriats från påföljdsavgift ett solidariskt ansvar gentemot sina egna direkta eller indirekta köpare eller leverantörer. Ett från påföljdsavgift befriat företags solidariska ansvar gentemot egna direkta eller indirekta leverantörer gäller närmast inköpskarteller. Ett företag som befriats från påföljdsavgift har solidariskt ansvar gentemot andra skadelidande parter endast om dessa inte kan få full ersättning från andra företag som gjort sig skyldiga till samma överträdelse av konkurrensrätten. Med övriga skadelidande avses andra än egna direkta eller indirekta köpare eller leverantörer. Domstolen får i det enskilda fallet överväga när det är fråga om en situation där de skadelidande inte kan få full ersättning från andra företag som gjort sig skyldiga till överträdelse. En förutsättning är dock inte nödvändigtvis alltid att domstolen i sitt beslut konstaterat betalningsoförmåga.

Med företag som beviljats sanktionsbefrielse avses i direktivet ett företag eller en fysisk person som har beviljats sådan befrielse av en konkurrensmyndighet inom ramen för ett eftergiftsprogram (s.k. leniency-program). Med ett eftergiftsprogram avses i direktivet ett program för tillämpningen av artikel 101 i EUF-fördraget eller motsvarande bestämmelse i nationell rätt på grundval av vilket en deltagare i en hemlig kartell, oberoende av övriga företag som är

inblandade i kartellen, samarbetar med konkurrensmyndigheten i dennas utredning genom att frivilligt ge information med avseende på den deltagarens vetskap om, och roll i, kartellen, och i utbyte, genom ett beslut eller nedläggning av förfarandet, beviljas frielse från eller nedsättning av sanktionsavgifter för dennes inblandning i kartellen.

Enligt den nationella konkurrenslagen kan påföljdsavgifter påföras endast näringsidkare eller sammanslutningar av näringsidkare, vilket innebär att befrielse från eller nedsättning av påföljdsavgift kan gälla endast näringsidkare eller en sammanslutning av sådana. I den nationella lagstiftningen föreskrivs om eftergift i konkurrenslagens paragrafer 14–17. Med ett företag som befriats från påföljdsavgift enligt 2 mom. avses ett företag eller en sammanslutning av företagare som i enlighet med konkurrenslagens 14 § har beviljats befrielse från påföljdsavgift. Begränsningen av det solidariska ansvaret gäller sålunda endast företag som helt och hållet befriats från påföljdsavgift – inte företag som beviljats nedsättning av avgiften. Den nationella leniency-processen beskrivs närmare i 8 § som gäller utlämnande av bevis och förbud och användning av bevis.

I paragrafens 3 mom. föreskrivs stränga kriterier för begränsning av sådana små eller medelstora företags solidariska ansvar som gjort sig skyldiga till överträdelse. Momentet är baserat på artikel 11.2. Samtliga förutsättningar i punkterna 1–3 mom. ska vara uppfyllda för att det solidariska ansvaret ska begränsas. Också i 4 mom. nämns förutsättningar som ska uppfyllas.

Enligt punkt 1 ska företaget vara ett sådant litet eller medelstort företag som avses i kommissionens rekommendation 2003/361/EG. Enligt rekommendationen utgörs kategorin mikroföretag samt små och medelstora företag av företag som sysselsätter färre än 250 personer och vars årsomsättning inte överstiger 50 miljoner euro eller vars balansomslutning inte överstiger 43 miljoner euro per år. Inom kategorin mikroföretag samt små och medelstora företag definieras små företag som sysselsätter färre än 50 personer och vars omsättning eller balansomslutning inte överstiger 10 miljoner euro per år.

För att förutsättningen ska vara uppfylld ska företaget sålunda i sin anställning ha färre än 250 personer och dess årsomsättning får inte överstiga 50 miljoner euro medan balansomslutningen inte får överstiga 43 miljoner euro per år. Förutsättningar ska vara uppfyllda under överträdelsen av konkurrensrätten.

En förutsättning för tillämpning av undantaget i punkt 2 är att företagets marknadsandel på en relevant marknad understiger 5 procent under hela den tid då överträdelsen pågick. Om kartellverksamheten omfattar flera relevanta nyttighetsmarknader och/eller geografiska marknader, ska marknadsandelen understiga 5 procent på samtliga relevanta marknader.

En förutsättning för tillämpning av undantaget i punkt 3 är att tillämpningen av de bestämmelser om solidariskt ansvar som nämns i 1 mom. oåterkalleligen skulle äventyra företagets ekonomiska bärkraft och medföra att dess tillgångar förlorade allt sitt värde. Direktivets ordalydelse hänvisar till kommissionens meddelande om betalningsoförmåga (Commission note on inability to pay under paragraph 35 of the 2006 Fining Guidelines and payment conditions pre- and post-decision finding an infringement and imposing fines, SEC(2010) 737/2)). Förutsättningen kan uppfyllas t.ex. vid konkurs men på villkor att andra företag inte köper upp och fortsätter med den affärsverksamhet som försatts i konkurs. Om förutsättningarna i punkt 3 inte uppfylls behöver det inte heller utredas om övriga förutsättningar föreligger, eftersom undantaget är tillämpligt endast om samtliga förutsättningar är uppfyllda.

Paragrafens 4 *mom.* är baserat på artikel 11.3. I momentet föreskrivs att undantaget gällande smi-företags solidariska ansvar dock inte ska tillämpas om detta hindrar den skadelidande från att få full ersättning för skadan eller om det företag som avses i momentet har lett överträdelsen av konkurrensrätten, tvingat andra företag att delta i den eller om det tidigare har befunnits skyldigt till överträdelse av konkurrensrätten. En tidigare konstaterad överträdelse av konkurrensrätten syftar på en när som helst konstaterad överträdelse av artikel 101 eller 102 i EUF-fördraget eller konkurrenslagens 5 eller 7 §.

5 §. Regressrätt. I denna paragraf föreskrivs om regressrätt och begränsning av regressrätt. Paragrafen är baserad på direktivets artiklar 11.5 och 11.6. Enligt direktivet kan en överträdare återkräva ett överbetalt bidrag från de andra överträdarna, varvid beloppet av detta bidrag ska fastställas med hänsyn till deras relativa ansvar för den skada som överträdelsen av konkurrensrätten har orsakat. Enligt 37 stycket i direktivets ingress ska fastställande av den andelen som det relativa ansvaret för en given överträdare och relevanta kriterier såsom omsättning, marknadsandel eller roll i kartellen ske enligt tillämplig nationell rätt under iakttagande av principen om ändamålsenlighet och likvärdighetsprincipen.

Enligt paragrafens 1 *mom.* ska beloppet av skadestånd fördelas mellan de skadeståndsskyldiga med beaktande av den skuld som ligger var och en av de skadeståndsskyldiga till last. Sålunda kan en skadeståndsskyldig som har betalat mera i ersättning än sin egen relativa andel, avkräva de övriga som är skyldiga till överträdelsen en andel som motsvarar var och en skyldigs relativa andel av skadan. I skadeståndslagens 6 kap. 3 § föreskrivs om inbördes ansvarsfördelning mellan de skadeståndsskyldiga (regressrätt). Artikel 11.5 stämmer i stort sätt överens med skadeståndslagens 6 kap. 3 §, med undantag i fråga om företag som beviljats sanktionsavgiftsbefrielse. I andra avseenden råder det ingen konflikt mellan artikel 11.5 och skadeståndslagens 6 kap. 3 §. Enligt den nämnda paragrafen i skadeståndslagen ska skadeståndsbeloppet fördelas mellan de skadeståndsskyldiga enligt vad som prövas skäligt med hänsyn till den större eller mindre skuld som ligger envar skadeståndsskyldig till last, den fördel skadefallet måhända medfört och övriga omständigheter.

Ett till överträdelse skyldigt men från påföljdsavgiften befriat företags andel får dock inte överstiga den skada som företaget förorsakat sina direkta eller indirekta köpare eller leverantörer.

Enligt paragrafens 2 *mom.* har den som betalat skadestånd utöver sin egen andel rätt att av var och en av de övriga skadeståndsskyldiga få det som den betalat för dennes del. Momentet är baserat på artikel 11.5.

I paragrafens 3 *mom.* föreskrivs om regressrätt i det fall att en överträdelse har orsakat skada för andra än de skadeståndsskyldigas direkta eller indirekta köpare eller leverantörer. Momentet är baserat på artikel 11.6. Den andel som eventuellt ska betalas till ett företag som befriats från påföljdsavgift till övriga som gjort sig skyldiga till överträdelsen motsvarar den skuld som ligger företaget till last. I direktivets ingress konstateras att i den mån en kartell har orsakat skada för andra än överträdarens kunder eller leverantörer bör den andel som företaget som beviljats sanktionsavgiftsbefrielse ska stå för inte överstiga dess relativa ansvar för den skada som kartellen orsakat. Den andelen bör fastställas enligt samma regler för att fastställa bidragen mellan överträdarna. Det företag som beviljats sanktionsavgiftsbefrielse bör förbli fullt ansvarigt gentemot övriga skadelidande parter utöver sina egna direkta eller indirekta köpare eller leverantörer endast om de inte kan få full ersättning från de övriga överträdarna. Momentet gäller inte företag vars påföljdsavgift har nedsatts.

Enligt direktivet kan kretsen av dem som är berättigade till skadestånd vara omfattande och till den kan höra också andra än direkta eller indirekta köpare eller leverantörer. Andra än avtalsrelaterade skador ska sålunda inte utestängas från direktivet och rätten till skadestånd.

6 §. Övervältring av överpris. Denna paragraf är baserad på direktivets artiklar 12.5 och 15.1. Syftet med paragrafen är att i likhet med direktivets artiklar 12 och 15 förhindra över- respektive underkompensation. Förhindrandet av överkompensation motsvarar till sitt syfte den nationella principen om berikningsförbud. Med överpris avses i detta direktiv och i den föreslagna lagen skillnaden mellan det faktiskt betalda priset och det pris som annars skulle ha betalats om konkurrensrätten inte hade överträtts.

Enligt paragrafen ska domstolen bedöma vilken del av det eventuella överpriset som har övervältrats på andra i distributionskedjan. I sin bedömning ska den ta hänsyn till skadeståndstalan som väckts på olika nivåer av distributionskedjan med anledning av samma överträdelse av konkurrensrätten och de domar dessa utmynnat i samt till offentliga uppgifter om den offentliga övervakningen av konkurrensrätten.

I direktivets ingress konstateras det att nationella domstolar i detta sammanhang, med hjälp av de medel som processrättsligt eller i sakfrågan tillåts enligt unionsrätten eller nationell rätt, bör kunna ta vederbörlig hänsyn till eventuella mål som har samband med varandra och de domar dessa utmynnat i, särskilt när de slår fast att övervältring har bevisats. Nationella domstolar bör ha tillgång till lämpliga processrättsliga medel såsom förening av anspråk för att säkerställa att ersättning för faktisk skada som betalas ut på någon nivå i försörjningskedjan inte överstiger skadan av den överprissättning som uppstått på den nivån. Enligt ingressen bör dessa medel stå till förfogande även i gränsöverskridande mål.

I stycke 43 i direktivets ingress konstateras det att överträdelser av konkurrensrätten ofta gäller de villkor på vilka varor eller tjänster säljs och deras pris, och leder till överprissättning och annan skada för kunderna till överträdaren. Överträdelsen kan också gälla leveranser till överträdaren. I sådana fall kan de faktiska skadorna uppstå till följd av ett lägre pris som överträdaren betalar sina leverantörer. Detta direktiv, och särskilt reglerna om övervältring, bör följaktligen tillämpas på de fallen.

Skadeståndstalan på olika nivåer i distributionskedjan kan ha samband t.ex. med ett fall där både en direkt och en indirekt köpare har väckt skadeståndstalan på grund av samma kartellrelaterade överpris. Det kan vara fråga om ett nationellt eller ett gränsöverskridande fall. För undvikande av över- respektive underkompensation kan domstolen beakta parallella och tidigare talan och avgörandena med anledning av dem på så sätt att varje kärke får ersättning för den slutliga skada som orsakats. I sådana fall då det är fråga om parallella talan kan tingsrätten t.ex. sammanslå dessa för att säkerställa att ersättningen på varje nivå i distributionskedjan inte överstiger den skada som orsakats av överpriset på nivån i fråga. Uttrycket offentliga uppgifter om den offentliga övervakningen av konkurrensrätten hänvisar bl.a. till beslut som publiceras av Konkurrens- och konsumentverket, marknadsdomstolen och högsta förvaltningsdomstolen.

Enligt artikel 16 ska kommissionen utfärda riktlinjer till nationella domstolar för uppskattningen av den del av översprissättningen som övervältrats på den indirekta köparen. Syftet med riktlinjerna är att bistå de nationella domstolarna med att uppskatta andelen övervältrad överprissättning. När denna proposition skrevs hade kommissionen inte ännu utfärdat riktlinjerna i fråga.

7 §. Bevisbördan för övervältring. Denna paragraf är baserad på artikel 13 som gäller invändning om övervältring (s.k. passing-on defence) samt på artikel 14 som gäller indirekta köpare. Artikel 13 om bevisbördan skiljer sig från de allmänna bestämmelser om bevisbördan som ingår i konkurrenslagen och rättegångsbalken. I paragrafens 1 mom. föreskrivs om svarandens bevisbörda. Paragrafens 2, 3 och 4 mom. gäller en motbevisbar presumtion som underlättar en indirekt köpares bevisbörda, dvs. att ett överpris under vissa förutsättningar övervältras på käranden.

I paragrafens 1 mom. föreskrivs att bevisbördan för övervältring av kostnaderna för överprissättning ligger på den svarande som gjort sig skyldig till överträdelse. Svaranden kan emellertid som en invändning åberopa det faktum att käranden övervältrat hela eller delar av det överpris som överträdelser av konkurrensrätten orsakat. Momentet är baserat på artikel 13.

Syftet med direktivet och den föreslagna paragrafen är att då en skadelidande part har minskat sin faktiska skada genom att helt eller delvis övervältra den på sina egna köpare och leverantörer, utgör den överförda skadan inte längre en sådan skada för vilken den skadelidande parten behöver betala ersättning.

Den distributionskedja inom vilken överpriset eller en del av detta övervältras kan vara längre än endast en direkt köpare och en indirekt köpare. Skadeståndstalan mot den som gjort sig skyldig till överträdelser kan väckas av en direkt köpare och/eller en indirekt köpare. En indirekt köpare behöver inte väcka talan mot sin egen avtalsparter dvs. mot en direkt köpare förrän han eller hon väcker talan mot den som gjort sig skyldig till överträdelser.

Det är svaranden som har bevisbördan för att överpriset övervältrats i distributionskedjan. Svaranden kan dock som en invändning åberopa att den direkta eller indirekta köpare som är kärande själv har övervältrat överpriset eller en del av det i distributionskedjan och sålunda inte för egen del över huvud taget har lidit någon skada eller endast lidit en mindre skada. Såväl käranden som svaranden kan åberopa bevis som domstolen på begäran av en part ber en annan part eller en tredje part lägga fram.

Enligt stycke 39 i direktivets ingress kan skada i form av faktisk skada uppstå till följd av pris skillnaden mellan vad som faktiskt betalades och vad som annars skulle ha betalats om ingen överträdelse hade begåtts. Om en skadelidande part har reducerat sin faktiska skada genom att helt eller delvis övervältra den på sina egna köpare, utgör den skada som övervältrats inte längre någon skada som den part som har övervältrat den måste kompenseras för. Det är därför i princip lämpligt att ge en överträdare möjlighet att åberopa övervältringen av faktisk skada som försvar mot ett skadeståndsanspråk. I direktivet föreskrivs att överträdaren, om denne åberopar argumentet om övervältring, måste bevisa förekomsten och omfattningen av övervältring av kostnaderna för överprissättning. Denna bevisbörda bör inte påverka möjligheten för överträdaren att använda annan bevisning än den som denne förfogar över, till exempel bevis som redan erhållits under förfarandet eller bevisning som innehas av andra parter eller tredje parter. Svaranden har möjlighet att framföra ett editionsyrkande mot övriga och tredje parter, vilket vid behov underlättar bevisningen om att övervältring skett.

Paragrafens 2 mom. är baserat på artikel 14.1. I momentet konstateras att när en indirekt köpare yrkar på skadestånd, ska denne visa att överpris övervältrats på honom eller henne samt överprisets belopp.

Paragrafens 3 mom. är baserat på artikel 14.2. Enligt momentet anses en indirekt köpare ha bevisat att ett överpris har övervältrats när denne har visat att tre kumulativa kriterier uppfylls.

En indirekt köpare anses ha bevisat att ett överpris har övervältrats då svaranden gjort sig skyldig till en överträdelse av konkurrensrätten, då överträdelsen av konkurrensrätten har lett till ett överpris för den direkta köparen i förhållande till svaranden, och när den indirekta köparen har köpt de varor som berördes av överträdelsen av konkurrensrätten, eller har köpt varor eller tjänster som härrör från eller innehåller dessa.

I ingressens stycke 41 som har samband med artikel 14 konstateras det att då förekomsten av ett skadeståndsanspråk eller det skadeståndsbelopp som ska tillerkännas är beroende av om eller i vilken grad ett överpris som betalats av en direkt köpare till överträdaren har övervältrats på en indirekt köpare, bör det föreskrivas att denna direkta köpare ska anses ha bevisat att ett överpris som betalats av denne har övervältrats på hans eller hennes nivå, om han eller hon kan visa prima facie att en sådan övervältring har skett. I artikeln definieras på vilka villkor den indirekta köparen ska anses ha lagt fram sådan prima facie -bevisning. Vad gäller beräkningen av övervältring bör nationella domstolar ha befogenhet att uppskatta vilken andel av kostnaderna för överprissättningen som har övervältrats på den indirekta köparnivån i den aktuella tvisten.

Enligt paragrafens 4 mom. kan svaranden dock visa att överpriset inte, eller inte helt och hållet, övervältrats på den indirekta köparen. Momentet är baserat på artikel 14.2. Enligt ingressens stycke 41 är det fråga om en motbevisbar presumtion. Presumtionen är tillämplig såvida överträdaren på ett trovärdigt sätt enligt domstolens önskemål kan visa att den faktiska skadan inte, eller endast delvis, övervältrats på den indirekta köparen.

8 §. Utlämnande av bevis och förbud mot användning av bevis. Denna paragraf är baserad på direktivets artiklar 5, 6 och 7. Artikel 5 gäller utlämnande av bevis på ett allmänt plan. Artiklarna 6 och 7 gäller utlämnande av bevis som finns i en konkurrensmyndighets ärendeakt samt begränsning av användningen av bevis. Enligt artiklarna 6 och 7 indelas ärendena i tre kategorier: i sådana som aldrig kan förordnas bli utlämnade, i sådana som kan förordnas bli utlämnade först då konkurrensmyndigheten avslutat sitt förfarande och i sådana som kan förordnas bli utlämnade när som helst under en skadeståndsrettegång. Direktivet ska inte tillämpas på utlämnande av konkurrensmyndigheters interna handlingar eller korrespondens mellan dem.

Enligt artikel 5.8 ska artikel 5 inte hindra medlemsstaterna från att behålla eller införa regler som möjliggör ett system för att lämna ut bevis i större omfattning. Syftet med den föreslagna lagen är emellertid inte att utsträcka skyldigheten att utlämna bevis längre än vad som avses i direktivet.

I vår gällande lagstiftning regleras inte på motsvarande sätt som i direktivet innehållet och målsättningen när det gäller olika typer av handlingar och skyddsnivån för dem. Direktivet innehåller mera detaljerade bestämmelser om tillgången till handlingar som ingår i en myndighets ärendeakt på basis av en domstols begäran om utlämnande och om begränsningar när det gäller användning av bevis då en handling har erhållits uteslutande för att få tillgång till en konkurrensmyndighets ärendeakt. I vår gällande lagstiftning finns inte heller sådana mot direktivet svarande bestämmelser om utlämnande av bevis som gäller en konkurrensmyndighet som yttersta källa för information, om bedömning av proportionaliteten med avseende på den offentliga övervakningens effektivitet samt om domstolens möjlighet att ta del av en företagsförklaring för att kunna göra bedömningen. I lagförslagets 8 och 9 § föreslås bestämmelser om de frågor som nämns ovan.

Nationella bestämmelser om utlämnande och användning av bevis samt om parternas rätt att få uppgifter och ta del av handlingar finns i konkurrenslagen, i lagen om offentlighet i myndig-

heternas verksamhet (621/1999, nedan offentlighetslagen), lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar (370/2007), lagen om offentlighet vid rättegång i förvaltningsdomstolar (381/2007) och i rättegångsbalken.

Enligt 10 § i lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar kan domstolen på begäran av en part eller av särskilda skäl förordna att en rättegångshandling ska hållas hemlig till behövliga delar, om handlingen innehåller uppgifter som enligt någon annan lag är sekretessbelagda och vilkas offentlighet sannolikt skulle medföra väsentlig olägenhet eller skada för de intressen till vilkas skydd sekretessen har föreskrivits.

Enligt konkurrenslagens 17 § 4 mom. får de uppgifter och bevis som har lämnats för erhållande av befrielse från eller nedsättning av påföljdsavgiften inte användas till annat ändamål än för sådana syften i anslutning till den offentliga övervakningen av konkurrensrätten som nämns i paragrafen. Uppgifter och bevis som utlämnats för befrielse från eller nedsättning av påföljdsavgiften får sålunda inte användas som bevis i skadeståndsärenden. Konkurrenslagens begrepp ”uppgifter och bevis” är inte i alla avseenden förenligt med en sådan företagsförklaring gällande befrielse från eller nedsättning av böter som avses i direktivet. I den gällande offentlighetslagen finns ingen särskild bestämmelse om skydd för leniency-handlingar. Enligt direktivets artikel 6 får nationella domstolar vid skadeståndstalen inte någonsin ålägga en part eller en tredje part att lämna ut förklaringar inom ramen för eftergiftsprogrammet eller förlikningsinlagor. På grund av det som nämns ovan föreslås att också konkurrenslagens 14, 15 och 17 § om befrielse från och nedsättning av påföljdsavgift ändras i detta sammanhang. De förslag som avser förenhetligande av direktivets och konkurrenslagens begrepp behandlas nedan i detaljmotiveringen till ändringarna i konkurrenslagen.

I konkurrenslagens 16 § föreskrivs om villkoren för befrielse av påföljdsavgift och nedsättning av påföljdsavgiften i kartellfall. Enligt paragrafens 1 mom. 4 punkten är ett villkor att sökanden hemlighåller innehållet i en ansökan och det faktum att sökanden har inlämnat en ansökan eller överväger att inlämna en ansökan. Bestämmelsen begränsar svarandens möjlighet att använda ett företags förklaring.

I vår gällande lagstiftning finns inte någon mot direktivet svarande reglering gällande handlingar som kan lämnas först då konkurrensmyndigheten har avslutat sitt förfarande. Ett nationellt skydd av motsvarande typ förekommer emellertid i rättspraxis i och med principen om s.k. utredningsfred. Högsta förvaltningsdomstolen har t.ex. i sitt beslut Metsäliitto Osuuskunta v. Kilpailuvirasto 12.4.2006/883 tagit ställning uttryckligen till tidpunkten för parternas informationsrätt. I beslutet konstateras det att utlämnande av uppgifter om utredning av en kartell till parterna innan utredningen var avslutad i det aktuella fallet skulle ha äventyrat syftet med utredningen och sålunda stridit mot ett synnerligen viktigt allmänt intresse.

Ett avslöjande av information i ett alltför tidigt skede kan orimligt försvåra en kartellutredning i sak och äventyra dess slutresultat. En förutsättning för att en utredning av konkurrensbegränsningar ska lyckas kan vara att inga uppgifter om saken lämnas till allmänheten eller parterna förrän utredningen är avslutad.

I sådana fall då ett framställnings- eller beslutsutkast upprättas i ett ärende som behandlas av en konkurrensmyndighet, har konkurrensmyndigheten i allmänhet ansett att utredningsfreden upphört att gälla då en part i enlighet med konkurrenslagens 38 § får yttra sig om utkastet. Enligt direktivet får nationella domstolar utfärda ett föreläggande om utlämnande av bevis som finns i en konkurrensmyndighets ärendeakt först då myndigheten har avslutat sitt förfarande t.ex. genom att fatta ett beslut.

Affärshemligheter som ingår i en konkurrensmyndighets ärendeakt skyddas i enlighet med offentlighetslagen när en begäran om en handling riktas till en konkurrensmyndighet. Enligt offentlighetslagens 22 § ska en myndighetshandling sekretessbeläggas, om det i denna lag eller i någon annan lag föreskrivs eller en myndighet med stöd av lag har föreskrivit att den ska vara sekretessbelagd eller om handlingen innehåller uppgifter för vilka tystnadsplikt föreskrivs genom lag.

I offentlighetslagens 24 § föreskrivs om sekretessbelagda myndighetshandlingar. Sekretessbelagda myndighetshandlingar är enligt paragrafen (om inte något annat föreskrivs särskilt), bl.a. sådana i 20 punkten nämnda handlingar som innehåller uppgifter om en privat affärs- eller yrkeshemlighet.

En part har mera omfattande rätt att få information än andra personer. Den vars rätt, fördel eller skyldighet ärendet gäller har sålunda rätt att hos den myndighet som behandlar eller har behandlat ärendet ta del av en myndighetshandling som kan eller har kunnat påverka handlingen. Parten har på denna grund rätt att få ta del också av sekretessbelagda handlingar. En part har dock inte rätt att ta del av alla typer av handlingar. Exempelvis andra företags affärshemligheter är alltid sekretessbelagda.

Rätten att få information begränsas också av följande bestämmelser. Sekretessbelagda är enligt offentlighetslagens 24 § 1 mom. 19 punkten handlingar som har upprättats eller skaffats av en myndighet i egenskap av delaktig i rättegång för en rättegång, om utlämnandet av uppgifter ur en sådan handling skulle strida mot det offentliga samfundets eller en i 4 § 2 mom. avsedd sammanslutnings, inrättnings, stiftelses eller persons intresse vid rättegången. I offentlighetslagens 5 § föreskrivs vad som inte ska betraktas som myndighetshandlingar. Högsta förvaltningsdomstolen konstaterade 14.8.2015 i sina skadeståndsbeslut i asfaltkartellärendet (liggare nr 2197, 2198 och 2199) att offentlighetslagen inte hade tillämpats på handlingar som innehöll uppgifter om möten med företrädare för Konkurrensverket. Handlingarna bedömdes vara sådana i offentlighetslagens 5 § 4 mom. avsedda handlingar som upprättats för myndighetens interna arbete.

De i sakligt hänseende viktigaste nya paragraferna i rättegångsbalken är de som trädde i kraft 1.1.2016 och behandlas nedan, dvs. 17 kap. 1, 2 och 9 § samt i synnerhet 38 och 40 §.

Enligt paragrafens 1 mom. ska på utlämnande av bevis och beviskategorier tillämpas bestämmelserna i 17 kap. och särskilt i 17 kap. 38 och 40 § i rättegångsbalken. De med tanke på utlämnandet av bevis enligt den föreslagna lagen viktigaste bestämmelserna är rättegångsbalkens 17 kap. 1, 2 och 9 § samt i synnerhet 38 och 40 §. Trots att det nationellt inte är brukligt att särskilt föreskriva om utlämnande av beviskategorier, föreslås att beviskategorier nämns i paragrafen så som förutsätts i direktivets artikel 5.

Enligt rättegångsbalkens 17 kap. 38 § kan som bevisning för domstolen läggas fram föremål och handlingar. Enligt paragrafen kan domstolen för att skaffa bevis förrätta syn av ett föremål som inte utan svårighet kan hämtas till domstolen eller av fast egendom eller en plats eller något annat objekt, trots att uppgifter som omfattas av sekretess eller av tystnadsrätt framgår av en handling eller ett föremål eller något annat syneobjekt, om beviset utan oskäligen olägenheter kan behandlas så att uppgifterna inte kommer fram.

Enligt rättegångsbalkens 17 kap. 40 § 1 mom. kan domstolen förordna att ett föremål eller en handling ska läggas fram för domstolen eller att syn ska hållas, om föremålet eller handlingen kan ha betydelse som bevis eller förrättandet av syn kan ha betydelse för att få bevis. Enligt

paragrafens 2 mom. ska personen i fråga, innan domstolen meddelar ett förordnande enligt 1 mom., ges tillfälle att bli hörd. Vid behov kan personen höras på det sätt som föreskrivs om förhör av en part eller hörande av ett vittne och även annan bevisning tas emot. I paragrafens 3 mom. föreskrivs att domstolen vid behov får ålägga personen i fråga att fullgöra sin skyldighet vid vite.

Enligt den ovan nämnda paragrafen får en part, käranden eller svaranden, kräva att domstolen utfärdar ett s.k. editionsförordnande varmed motparten eller en person som är utomstående i förhållande till rättegången åläggs att utlämna en handling som kan användas som bevis. Ett editionsförordnande kan utfärdas också för en myndighet. En förutsättning för ett sådant förordnande är att handlingen kan ha betydelse som bevis.

Enligt rättegångsbalkens 17 kap. 1 § 1 mom. har en part rätt att för den domstol som prövar målet lägga fram all den bevisning parten önskar och att yttra sig om varje bevis om har lagts fram i domstolen, om inte något annat föreskrivs i lag. Enligt paragrafens 2 mom. ska domstolen efter att ha prövat de framlagda bevisen och andra omständigheter som har kommit fram vid handläggningen av målet avgöra vad som har bevisats eller inte bevisats i målet. Domstolen ska grundligt och opartiskt bedöma bevisvärdet av bevisen och de övriga omständigheterna genom fri bevisvärdering, om inte något annat föreskrivs i lag.

Enligt rättegångsbalkens 17 kap. 2 § 1 mom. ska en part i ett tvistemål styrka de omständigheter som partens yrkande eller motsättande grundar sig på. För att en omständighet ska kunna läggas till grund för domen krävs det enligt 2 mom. att parten har lagt fram trovärdiga bevis för omständigheten. I paragrafens 3 mom. föreskrivs att om det inte går att få trovärdiga bevis om beloppet av en privaträttslig fordran, eller om sådana bevis kan fås endast med svårighet eller till kostnader och besvär som är oskäliga med beaktande av ärendets natur, ska domstolen uppskatta beloppet. I 4 mom. konstateras att bestämmelserna i 1 och 2 mom. ska iakttas, om det inte i lag föreskrivs något annat om bevisbördan eller styrkan av den bevisning som krävs eller om inte något annat följer av ärendets natur. Bestämmelserna i 3 mom. ska iakttas om inte något annat föreskrivs i lag.

Enligt rättegångsbalkens 17 kap. 9 § 1 mom. är var och en skyldig att infinna sig i domstolen för att höras i bevissyfte samt att överlämna föremål och handlingar till domstolen som bevis eller tillåta syn, om inte något annat föreskrivs i lag. Editionsbestämmelsen brukar nationellt tolkas så att editionsskyldigheten inte är obegränsad, vilket innebär att en part med en viss precision måste kunna ange vilken handling det är fråga om. Utgångspunkten är då att handlingen måste individualiseras med uppgift om bevisemat, vilken typ av handling det är fråga om och när handlingen är upprättad. Enligt tolkningspraxis behöver parten inte ge en fullständig beskrivning av handlingen. Det anses räcka att parten ber att få skriftväxlingen om ett visst avtal mellan två aktörer under en viss tid och att den anses vara relevant för bevisemat.

Direktivet förutsätter inte att det införs ett förfarande med s.k. pre-trial disclosure som innebär att domstolen kan förordna om edition av en handling redan före rättegången i ärendet. I Finland tillämpas inte något allmänt discovery -system. I lagförslaget föreslås till denna del ingen utvidgning av den nationella lagstiftningen eller förfarandet.

Avsikten med direktivet är att domstolarna ska kunna förordna om edition av närmare angivna enskilda bevis eller väsentliga beviskategorier, som definieras så exakt och snävt som möjligt. Om syftet med en editionsbegäran är att skaffa en viss kategori av bevis ska den kategorin anges med en hänvisning till gemensamma drag för delfaktorerna i kategorin, t.ex. karaktären av de handlingar som avses, syftet med handlingarna eller deras innehåll, tidpunkten då hand-

lingarna upprättats eller andra grunder, förutsatt att de bevis som hör till kategorin är relevanta i den bemärkelse som avses i direktivet. Sådana kategorier ska definieras så exakt och snävt som möjligt samt på basis av rimligen tillgängliga fakta. Enligt direktivets ingress följer det av proportionalitetskravet att utlämnande av bevis endast kan åläggas när en kärke på ett trovärdigt sätt, på grundval av de sakförhållanden som käreanden skäligen kan förväntas ha tillgång till, har visat att denne lidit skada som orsakats av svaranden.

Eftersom syftet med direktivet är att skaffa bevis och underlätta utlämnandet av bevis och eftersom rättegångsbalkens bestämmelser inte särskilt detaljerat reglerar utlämnandet av bevis, ska rättegångsbalkens paragrafer om utlämnande av bevis i rättegångar som gäller konkurrensrättsliga skadestånd tolkas med beaktande av direktivet. Direktivet gäller t.ex. utöver enskilda handlingar också beviskategorier. Enligt direktivets ingress bör kärke säkerställas rätt att få tillgång till sådana bevis som är relevanta för deras anspråk, utan att de behöver precisera vilka delar av bevismaterialet det rör sig om. Till följd av direktivtolkningens inverkan kan en nationell domstol i vissa fall med avvikelse från huvudregeln bli tvungen att godkänna ett mindre exakt editionsyrkande.

I direktivets ingress konstateras det att för att säkerställa ett effektivt skydd för rätten till ersättning behöver inte samtliga handlingar i förfarandet enligt artikel 101 eller 102 i EUF-fördraget lämnas ut till en kärke enbart därför att käreanden har för avsikt att väcka talan om skadestånd. Det är föga troligt att denna skadeståndstalan måste grunda sig på samtliga omständigheter i ärendet avseende de förfarandena.

I direktivets artikel 5.5 konstateras det att företagens intresse av att undvika skadeståndstalan till följd av överträdelse av konkurrensrätten inte ska utgöra ett intresse som motiverar skydd. Detta betyder att en vägran att lämna ut en handling inte kan motiveras med att handlingen skulle kunna användas som bevis i en skadeståndsrättegång.

De allmänna domstolarna ska enligt de nationella bestämmelserna se till att konfidentiella uppgifter skyddas, om en domstol förordnar om utlämnande av sådana uppgifter. I direktivets ingress konstateras det att relevanta bevis som innehåller affärshemligheter eller annan konfidentiell information i princip bör finnas tillgängliga vid skadeståndstalan, men sådan konfidentiell information måste vara tillräckligt skyddad. Nationella domstolar bör därför förfoga över ett antal åtgärder för att skydda sådan konfidentiell information från att lämnas ut under förfarandena. Enligt direktivet kan de åtgärderna omfatta möjligheterna till redigering av känsliga avsnitt i dokument, hörande bakom stängda dörrar, begränsning av de personer som har rätt att ta del av bevisen och anlitan av sakkunniga som kan sammanställa informationen i aggregerad eller annan icke-konfidentiell form. Åtgärder för att skydda affärshemligheter och annan konfidentiell information bör dock inte hindra utövandet av rätten till ersättning.

I lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar föreskrivs att huvudprincipen är att rättegångshandlingar är offentliga, men enligt lagens 10 § kan domstolen på begäran av en part eller av andra särskilda skäl förordna att en rättegångshandling ska hållas hemlig till behövliga delar, om handlingen innehåller uppgifter som enligt någon annan lag är sekretessbelagda och vilkas offentlighet sannolikt skulle medföra väsentlig olägenhet eller skada för de intressen till vilkas skydd sekretessen här föreskrivits.

Utöver en domstols editionsförordnande finns det också andra sätt att få tillgång till en handling. Man kan få tillgång till en handling genom att rikta en begäran om utlämnande till myndigheten. Affärshemligheter som ingår i konkurrensmyndighetens ärendeakt skyddas då i enlighet med offentlighetslagen.

I direktivets artikel 5.6 konstateras det att nationella domstolar ska ge full verkan åt rätten till förtrolig kommunikation mellan advokat och klient när de utfärdar förelägganden om utlämnande av bevismaterial. I rättegångsbalkens 17 kap. 13 § föreskrivs om domstolens skyldighet att beakta rättegångsombuds och rättegångsbiträdens rätt till förtrolig kommunikation med klienter.

Enligt direktivets ingress påverkar direktivet varken möjligheterna att överklaga ett föreläggande om utlämnande bevis eller villkoren för sådana överklaganden.

Med tredje parter avses i bestämmelserna om utlämnande av bevis också myndigheter, exempelvis Konkurrens- och konsumentverket. I artikel 6.3 konstateras det att denna artikel inte påverkar tillämpningen av regler och praxis i unionsrätten eller nationell rätt om skydd av konkurrensmyndigheternas interna handlingar och skriftväxling mellan konkurrensmyndigheter. Direktivet ska sålunda inte tillämpas på konkurrensmyndigheternas interna handlingar eller på skriftväxling mellan dem.

Paragrafens 2 *mom.* är baserat på artikel 6.10 där det föreskrivs att nationella domstolar ska begära att konkurrensmyndigheten lämnar ut bevis som finns i dess ärendeakt endast om ingen part eller tredje part rimligen kan tillhandahålla de bevisen. Enligt den föreslagna paragrafens 2 *mom.* kan domstolen förordna att Konkurrens- och konsumentverket lämnar ut bevis som finns i dess ärendeakt endast om ingen part eller tredje part rimligen kan tillhandahålla de bevisen.

Paragrafens 3 *mom.* är baserat på artiklarna 6.6 och 6.7. Enligt momentet får domstolen inte vid en rättegång som bevis använda sin kännedom om innehållet i en förklaring för kommissionen eller ett EU-medlemslands konkurrensmyndighet om befrielse från eller nedsättning av böter. I konkurrenslagen används begreppet påföljdsavgift om sanktioner som motsvarar böter. Förbudet mot användning av bevis gäller innehållet i en företagsförklaring till Konkurrens- och konsumentverket om befrielse från eller nedsättning av en påföljdsavgift samt innehållet i en förklaring för kommissionen eller ett EU-medlemslands konkurrensmyndighet om befrielse från eller nedsättning av böter. I momentet föreskrivs att om endast en del av bevisningen utgörs av en förklaring enligt detta moment, kan domstolen använda de övriga delarna som bevis.

Enligt direktivets artikel 2.16 avses med förklaring inom ramen för eftergiftsprogrammet en muntlig eller skriftlig redogörelse som lämnas av ett företag eller en fysisk person, eller för ett företags eller en fysisk persons räkning, till en konkurrensmyndighet, eller en uppteckning av denna, med beskrivning av vad det företaget eller den fysiska personen vet om en kartell och företagens eller personens roll i denna. Förklaringen ska lämnas till en konkurrensmyndighet som definieras i artikel 2.8. Med konkurrensmyndighet avses, beroende på sammanhanget, kommissionen eller den nationella konkurrensmyndigheten.

I momentet föreskrivs också att domstolen kan begära bistånd för bedömningen av förklaringens art endast av den konkurrensmyndighet för vilken förklaringen utarbetats. Domstolen kan sålunda be Konkurrens- och konsumentverket om bistånd för att säkerställa att en företagsförklaring som gäller befrielse från eller nedsättning av påföljdsavgifter uppfyller direktivets definition av en förklaring om befrielse från eller nedsättning av böter. Om förklaringen riktas till kommissionen eller till konkurrensmyndigheten i en annan EU-medlemsstat ska dessa konkurrensmyndigheter ombes bistå med bedömningen av förklaringens karaktär. Domstolen får inte ge andra parter eller tredje parter tillgång till bevisen i fråga.

I direktivets ingress konstateras det att för att säkerställa att företagen fortsätter att vara villiga att frivilligt vända sig till konkurrensmyndigheterna med förklaringar inom ramen för eftergiftsprogrammet och förlikningsinlagor, bör sådana handlingar undantas från utlämnandet av bevis. Det undantaget bör även gälla ordagranna citat ut en förklaring inom ramen för eftergiftsprogrammet eller förlikningsinlagor i andra handlingar. Enligt direktivets artikel 6.6 får nationella domstolar vid skadeståndstalan inte någonsin ålägga en part eller en tredje part att lämna ut beviskategorierna förklaringar inom ramen för eftergiftsprogrammet och förlikningsinlagor.

Enligt direktivets artikel 6.7 får en kärke lägga fram en motiverad begäran om att en nationell domstol ska få tillgång till förklaringar inom ramen för eftergiftsprogrammet eller förlikningsinlagor uteslutande i syfte att säkerställa att deras innehåll motsvarar definitionerna i artiklarna 2.16 och 2.18. Enligt artikel 6.7 får de nationella domstolarna begära bistånd endast av den behöriga konkurrensmyndigheten.

Paragrafens 4 mom. är baserat på artikel 6.5. I momentet föreskrivs om sådana uppgifter som domstolen inte får använda som bevis förrän Konkurrens- och konsumentverket har avslutat sitt förfarande. Härmed avses Konkurrens- och konsumentverkets beslut enligt konkurrenslagens 9–11, 30 c eller 32 § eller framställningar enligt konkurrenslagens 12 § eller också förfaranden som avslutats på något annat sätt. Innan ett förfarande avslutats får domstolen inte heller som bevis använda kännedom om svaret på Konkurrens- och konsumentverkets begäran om information eller annat material som beretts uttryckligen med tanke på konkurrensmyndighetens förfarande eller beslutsutkast eller annat material som Konkurrens- och konsumentverket under sitt förfarande samlat eller skickat till parterna.

I den föreslagna paragrafens 5 mom. konstateras det att trots 3 mom. får som bevis användas en förklaring som gäller parten själv och som parten åberopar som bevis. Domstolen ska uppmana Konkurrens- och konsumentverket att lämna ett utlåtande om huruvida förklaringen kan användas som bevis vid skadeståndsrättegång. Härmed avses verkets åsikt om huruvida en företagsförklaring kan användas som bevis vid en skadeståndsrättegång utan att effekten av den offentliga övervakningen av konkurrensrätten och konkurrensmyndighetens utredningar äventyras. Domstolens uppmaning förpliktar inte Konkurrens- och konsumentverket att ge ett utlåtande. Om en företagsförklaring har riktats till kommissionen eller till konsumentmyndigheten i ett annat EU-medlemsland, ska Konkurrens- och konsumentverket ge konkurrensmyndigheten i medlemslandet i fråga möjlighet att uttala sin åsikt om användningen av företagsförklaringen som bevis vid en skadeståndsrättegång och förmedla informationen till domstolen.

Paragrafens 6 mom. är baserat på direktivets artikel 7. I momentet konstateras det att andra bevis än sådana som avses i 2 eller 3 mom. och som har erhållits endast genom berättigad tillgång till Konkurrens- och konsumentverkets ärendeakt, kan vid skadeståndstalan åberopas endast av den som hade rätt att få tillgång till akten eller den på vilken denna rätt har överförts. Momentet gäller således begränsning av användningen av bevis som överlämnas när som helst. Med den som hade rätt att få tillgång avses en part. Parten, dvs. den vars fördel, rätt eller skyldighet ärendet gäller, har rätt att få tillgång till sådana myndighetshandlingar som kan eller har kunnat påverka behandlingen av partens ärende.

Syftet med bestämmelsen är att förhindra att det bedrivs handel med bevis som fås av en konkurrensmyndighet. Enligt direktivets ingress hindrar detta emellertid inte en nationell domstol från att förelägga om utlämnande av bevismaterial på de villkor som anges i direktivet. Enligt direktivets ingress bör varje fysisk eller juridisk person som erhåller bevis genom tillgång till en konkurrensmyndighets ärendeakt kunna använda det beviset vid en skade-

ståndstalan som denne är part i. En sådan användning bör också tillåtas för den fysiska eller juridiska person som tagit över dennes rättigheter och skyldigheter, bland annat genom att förvärva dennes anspråk. När beviset erhöles av en juridisk person som ingår i en företagsgrupp som utgör ett företag i den mening som avses i artiklarna 101 och 102 i EUF-fördraget, bör det vara tillåtet också för andra juridiska personer som tillhör samma företag att använda sådant bevis.

I lagförslaget föreskrivs inte om utlämnande av eller tillgång till kommissionens handlingar. I kommissionens förordning (EG) nr 773/2004 om kommissionens förfaranden enligt artiklarna 81 och 82 i EG-fördraget fastställs bland annat regler för rätten att få tillgång till kommissionens handlingar. Kommissionen har ändrat förordningen och sina meddelanden i anslutning till den så att de stämmer överens med direktivets krav. Kommissionen antog 3.8.2015 förordningen (EU) 2015/1348 om ändring av förordning (EG) nr 773/2004 om kommissionens förfaranden enligt artiklarna 81 och 82 i EG-fördraget. Samtidigt antog kommissionen ändringar av tillkännagivanden om reglerna för tillgång till kommissionens handlingar (2015/C 256/03), om immunitet mot böter och nedsättning av böter i kartellärenden (2015/C 256/01), om förlikningsförfaranden i samband med beslut enligt artikel 7 och artikel 23 i rådets förordning (EG) nr 1/2003 i kartellärenden (2015/C 256/02) och om samarbete mellan kommissionen och EU-medlemsstaternas domstolar (2015/C 256/04).

I direktivets artikel 8 föreskrivs om sanktioner t.ex. i det fall att parter underlåter eller vägrar att efterkomma en domstols föreläggande om utlämnande av bevis, förstör relevant bevisning, underlåter eller vägrar att uppfylla skyldigheter som ålagts genom ett nationellt domstolsbeslut om skydd av konfidentiell information, eller bryter mot bestämmelsen om begränsad användning av bevis. I lagförslaget föreslås ingen separat sanktionsparagraf eftersom dessa förfaranden redan är sanktionerade i vår nationella lagstiftning. Enligt vår gällande lagstiftning kan en domstol påföra parter, tredje parter och deras rättsliga företrädare påföljder enligt 17 kap. 40 och 6 § samt enligt strafflagens 15 kap. 7 § och 38 kap. 1 § i sådana situationer som avses i direktivets artikel 8. Dessutom föreskrivs i konkurrenslagens 16 § att befrielse från påföljdsavgift eller nedsättning av påföljdsavgiften inte kan beviljas om näringsidkaren har förstört bevis som omfattas av en leniency-ansökan.

I direktivets ingress konstateras det att för att förhindra att relevanta bevis förstörs och säkerställa att domstolsförelägganden om utlämnande av bevis följs bör nationella domstolar kunna påföra sanktioner med tillräckligt avskräckande verkan. Vad beträffar parterna i målet kan risken för att slutsatser som belastar dem dras in i skadeståndsförfarandet vara en särskilt effektiv sanktion och bidra till att förseningar undviks. På samma sätt bör sanktioner kunna påföras om information som erhållits genom tillgång till en konkurrensmyndighets ärendeakt missbrukas i skadeståndsmål.

I artikel 8.2 konstateras dessutom att de sanktioner som kan påföras av nationella domstolar ska vara effektiva, proportionella och avskräckande. De sanktioner som står till de nationella domstolarnas förfogande ska, vad avser en parts beteende i ett skadeståndsförfarande, omfatta möjligheten att dra slutsatser till förfång för den parten, genom att exempelvis presumera att den relevanta frågan bevisats eller att, helt eller delvis, avvisa anspråk eller invändningar, eller ålägga parten att betala rättegångskostnaderna.

I rättegångsbalkens 17 kap. 40 § 3 mom. föreskrivs att domstolen vid behov får ålägga personen i fråga att fullgöra sin skyldighet vid vite. Domstolen kan även förordna att en utmättningsman ska hämta handlingen eller föremålet till domstolen. Utmättningsmannen har rätt att få handräckning av polisen för att verkställa förordnandet.

Enligt rättegångsbalkens 17 kap. 1 § ska som bevis beaktas vad som har kommit fram vid handläggningen. Enligt kapitlets 6 § ska domstolen pröva vilken verkan en parts förfarande har som bevis, om parten utan godtagbart skäl inte infinner sig till rättegången eller avlägsnar därifrån utan lov, inte yttrar sig om motpartens yrkande eller grunderna för det, trots en uppmaning från domstolen, inte avger en berättelse eller svarar på frågor när parten hörs i bevis-syfte eller inte iakttar en uppmaning från domstolen om att komplettera eller förtydliga sin framställning.

I rättegångsbalkens 21 kap. 4 - 6 § föreskrivs om påförande av rättegångskostnader av på-följdskaraktär.

I strafflagens 15 kap. 7 § föreskrivs om bevisförvanskning. I paragrafens 1 mom. konstateras följande: ”Den som i syfte att få en oskyldig dömd till straff eller annars för att skada någon döljer, förstör, skadar, ändrar eller på något annat sätt förvanskar ett föremål, en handling eller något annat bevismaterial som behövs som bevis vid en domstol eller vid förundersökningen i ett brottmål, och som han vet ha betydelse i saken, skall för bevisförvanskning dömas till böter eller fängelse i högst två år.”

I strafflagens 38 § 1 mom. föreskrivs om sekretessbrott. I paragrafen konstateras att den som i strid med tystnadsplikt som anges i lag eller förordning eller som en myndighet särskilt har ålagt med stöd av lag röjer en omständighet som ska hållas hemlig och som han fått kännedom om på grund av sin ställning, i sin befattning eller vid fullgörandet av ett uppdrag, eller utnyttjar en sådan hemlighet till sin egen eller någon annans nytta ska för sekretessbrott dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

Den som inte iakttar en uppmaning från domstolen kan enligt rättegångsbalken också föreläggas ordningsbot.

9 §. Proportionaliteten vid utlämnande av bevis. Denna paragraf är baserad på direktivets artikel 5.3 samt på artiklarna 6.4 c och 6.11.

I vår nationella lagstiftning regleras proportionalitetsbedömningen i rättegångsbalkens 17 kap. 8 § enligt vilken domstolen ska avvisa bevisning som gäller en omständighet som inte inverkar på saken, som annars inte behövs, som kan ersättas med bevisning som kan föras med väsentligt mindre kostnader eller besvär, som kan ersättas med bevisning som är väsentligt mer tillförlitlig, eller som inte kan tas upp trots att behöriga åtgärder har vidtagits, om avgörandet inte bör fördröjas ytterligare.

Ovan nämnda 17 kap. 8 § i rättegångsbalken motsvarar i stort sett kraven i artikel 5.3, med undantag för punkt c) om konfidentiella uppgifter som skyddas med stöd av rättegångsbalkens 17 kap. 38 §. Artiklarna 6.4 c och 6.11 samt delvis artikel 5.3 förutsätter nationell reglering. I rättegångsbalken föreskrivs inte om bedömning av proportionaliteten uttryckligen med tanke på en effektiv övervakning av konkurrensrätten.

Enligt *paragrafens 1 mom.* ska domstolen begränsa utlämnandet av bevis till vad som står i rätt proportion till ändamålet med hänsyn tagen till alla parter och berörda tredje parter rättmätiga intressen. Momentet är baserat på artikel 5.3 och till den därtill anslutna artikeln 6.4 som gäller bedömningen av frågan om ett föreläggande om utlämnande av information är proportionellt. Enligt artikel 6.4 ska domstolen bl.a. överväga om begäran har formulerats särskilt med hänsyn till arten av, syftet med eller innehållet i sådana handlingar som lämnats till en konkurrensmyndighet eller som finns i dess ärendeakt eller om det snarare rör sig om en icke

närmare preciserad ansökan avseende handlingar som lämnats till en konkurrensmyndighet. Dessutom ska det övervägas om den part som begär utlämnande gör detta med avseende på en skadeståndstalan vid en nationell domstol.

Paragrafens 2 mom. är baserat på artikel 6.11. Enligt momentet kan Konkurrens- och konsumentverket på eget initiativ lämna ett yttrande till domstolen där det ger sin syn på huruvida begäran om utlämnande av bevis är proportionerlig.

Paragrafens 3 mom. är baserat på artikel 6.4 c. Enligt det föreslagna momentet ska domstolen vid sin bedömning av proportionaliteten av ett utlämnande av bevis beakta huruvida effektiviteten i den offentliga verkställigheten av konkurrensrätten tryggas då det är fråga om de omständigheter som nämns i paragrafen. En effektiv offentlig övervakning av konkurrensrätten ska beaktas då begäran om utlämnande gäller sådana handlingar som avses i lagförslagets 8 § 4 mom., dvs. Konkurrens- och konsumentverkets handlingar, som inte får användas som bevis förrän verket har avslutat sitt förfarande. Detsamma gäller situationer där begäran om utlämnande av en handling gäller bevis som finns i Konkurrens- och konsumentverkets ärendeakt eller om Konkurrens- och konsumentverket ger sin syn på frågan om huruvida begäran om utlämnande av bevis är proportionerlig.

Enligt direktivets ingress bör proportionalitetskravet bedömas omsorgsfullt om utlämnandet riskerar att omintetgöra en konkurrensmyndighets utredningsstrategi genom att avslöja vilka handlingar som finns i ärendeakten eller som riskerar att inverka negativt på företagens incitativ att samarbeta med konkurrensmyndigheterna.

Såsom konstateras i direktivets ingress bör särskild uppmärksamhet ägnas åt att förhindra s.k. fishing expeditions, dvs. icke-specificerade eller vagt formulerade sökningar efter information som sannolikt inte är relevant för parterna i förfarandet. En begäran om utlämnande av bevis bör därför inte anses vara proportionell om den avser allmänt utlämnande av handlingar ur en konkurrensmyndighets akt i ett visst ärende, eller om den avser allmänt utlämnande av handlingar som lämnats in av en part i samband med ett visst ärende. Sådana vittomfattande framställningar om utlämnande av bevis är inte förenliga med den begärande partens skyldighet att specificera bevisning eller beviskategorier så snävt och exakt som möjligt.

10 §. Preskription. Denna paragraf är baserad på direktivets artikel 10. Enligt artikeln får preskriptionsfristerna inte börja löpa förrän överträdelsen av konkurrensrätten har upphört och käranden fått kännedom om, eller rimligtvis kan förväntas ha fått kännedom om a) beteendet och det faktum att det utgör en överträdelse av konkurrensrätten, b) det faktum att överträdelsen av konkurrensrätten orsakat honom eller henne skada, och c) överträdarens identitet. Enligt artikeln ska preskriptionsfristerna för väckande av skadeståndstalan ha en löptid på minst fem år. Det är sålunda möjligt att nationellt ta i bruk också en längre preskriptionstid till förmån för kärandena.

Enligt artikel 10.4 ska en preskriptionsfrist tillfälligt upphöra att löpa eller, beroende på nationell rätt, avbrytas, om en konkurrensmyndighet vidtar åtgärder inom ramen för en utredning eller ett förfarande med avseende på en överträdelse av konkurrensrätten som skadeståndstalan avser. Med konkurrensmyndighet avses enligt artikel 2.8 kommissionen eller en nationell konkurrensmyndighet, eller båda om sammanhanget så kräver. Det tillfälliga avbrottet i preskriptionsfristen ska upphöra tidigast ett år efter att överträdelsebeslutet har blivit slutligt eller efter det att förfarandet avslutats på något annat sätt. Detta innebär att en medlemsstat inte utifrån sitt nationella rättssystem får välja att avbryta eller avsluta preskriptionstiden för en utredning eller ett förfarande som inletts av en myndighet.

Enligt konkurrenslagens gällande 20 § är preskriptionstiden tio år och den börjar löpa från det att överträdelsen upphörde. Enligt direktivet är preskriptionstiden fem år, men den börjar löpa senare än enligt konkurrenslagens 20 §. Enligt direktivet är en förutsättning för att preskriptionstiden ska börja löpa dels att överträdelsen upphört och dels också kännedom om överträdelseförfarandet och dess oförenlighet med konkurrensrätten, om att käranden åsamkats skada och om överträdaren. Det har inte ännu uppkommit någon vedertagen nationell rättspraxis i fråga om när den skadelidande kan anses ha fått kännedom om skadan. Kännedom föreligger i varje fall senast då överträdelsebeslutet har vunnit laga kraft.

Om skadestånd söks med stöd av lagen om konkurrensrättsligt skadestånd ska preskriptionsbestämmelserna i den föreslagna lagen tillämpas. Preskriptionslagens bestämmelser ska fortsättningsvis tillämpas i fråga om avtals- respektive överträdelsebaserat ersättningsansvar, oberoende av den föreslagna lagens preskriptionsbestämmelser. Om skadestånd söks t.ex. på grund av en avtalsöverträdelse ska preskriptionslagen tillämpas. Preskriptionslagens tidsfrister är sålunda inte tillämpliga parallellt med de frister för väckande av talan som föreskrivs i den föreslagna lagen om konkurrensrättsligt skadestånd.

Ersättningstalan efter överträdelsebeslut, följdatalan (s.k. follow on -talan), är betydligt vanligare än självständig ersättningstalan som inte är baserad på en konkurrensmyndighets eller domstols överträdelsebeslut (s.k. stand alone -talan). Av denna anledning skulle det i fråga om följdatalan vara ändamålsenligt att föreskriva om preskriptionstiden och dess början, upphörande och längd på ett så tydligt sätt som möjligt, dock med beaktande av direktivet. Sättet för beräkning av preskriptionstiden bör vara möjligast entydigt såväl från kärandens och svarandens synpunkt som från domstolens synpunkt. Direktivets artikel 10 förutsätter dels att överträdelsen upphört och dels också att käranden fått kännedom om saken.

Preskriptionsbestämmelsen består av flera element. Paragrafens 1 mom. motsvarar i stor utsträckning direktivets bestämmelse enligt vilken preskriptionstiden börjar löpa fem år efter att överträdelsen upphört och käranden fått kännedom om skadan samt om avbrottet i preskriptionstiden. Enligt paragrafens 2 mom. anses rätten till skadestånd dock inte ha preskriberats, om skadeståndstalan väcks innan det har förflutit tio år från den dag då överträdelsen skedde eller den fortsatta överträdelsen avslutades, eller ett år från det att saken har avgjorts genom en lagkraftvunnen dom eller behandlingen av ärendet i övrigt har upphört.

Enligt *paragrafens 1 mom.* är preskriptionstiden för ersättande av skador som orsakats av en överträdelse av konkurrensrätten fem år och den börjar löpa från det att den skadelidande kände eller borde ha känt till överträdelsen av konkurrensrätten samt skadan och den som var ansvarig för den. Preskriptionstiden börjar sålunda löpa först då alla tre villkor för att käranden ska anses ha fått kännedom är uppfyllda. Avsikten med uttrycket ”kände eller borde ha känt till” är att terminologin ska stämma överens med övrig nationell lagstiftning och de allmänna riktlinjerna för tolkningen av den. Om det inte finns särskilda skäl att anse något annat anses kännedom uppkomma då Konkurrens- och konsumentverket gör sin påföljdsframställning eller fattar sitt överträdelsebeslut. Bedömningen är i detta avseende sålunda densamma som i högsta domstolens avgörande 2016:11. Den skadelidande anses dock ha känt till överträdelsen senast då överträdelsebeslutet vann laga kraft. De på kännedomen baserade kriterierna i fråga om preskriptionstidens början kräver emellertid övervägande från fall till fall, åtminstone när det är fråga om en enskild talan. Enligt momentet avbryts preskriptionstiden genom att talan väcks.

I momentets andra mening konstateras det att om konkurrensmyndigheten har börjat undersöka en överträdelse eller inlett ett annat förfarande med anledning av en överträdelse, avbryts

preskriptionstiden till dess att det har förflutit ett år från det lagakraftvunna utslaget eller från det att behandlingen av ärendet annars har avslutats. Med konkurrensmyndigheten avses i momentet Europeiska kommissionen eller en nationell konkurrensmyndighet inom EU.

Med avbrytande av preskriptionstiden avses att det efter att ett avbrott upphört återstår så mycket av preskriptionstiden som inte ännu hade utnyttjats då avbrottet började. Avbrottet har betydelse då preskriptionstiden på fem år beräknas i det fall att domstolen anser att den skadelidande fått kännedom om skadan före det lagakraftvunna beslutet. Då domstolen anser att kännedom uppkommer och preskriptionstiden på fem år börjar löpa från det att Konkurrens- och konsumentverket gör sin påföljdsframställning, avbryts preskriptionstiden enligt momentet till dess att ett år har förflutit från det lagakraftvunna avgörandet. I praktiken återstår sålunda sex år av preskriptionstiden efter det lagakraftvunna beslutet.

I paragrafens 2 *mom.* föreskrivs att rätten till skadestånd inte anses ha preskriberats om skadeståndstalan väcks innan det har förflutit tio år från den dag då överträdelsen skedde eller den fortsatta överträdelsen avslutades, eller ett år från det att saken har avgjorts genom en lagakraftvunnen dom eller behandlingen av ärendet i övrigt har upphört.

Den skadelidande har rätt att väcka talan och söka skadestånd om någon av de alternativa preskriptionstider som nämns i 1 och 2 *mom.* inte ännu har löpt ut. Rätten till skadestånd preskriberas sålunda inte förrän den längsta alternativa preskriptionstiden i det aktuella fallet har löpt ut. Käranden har alltid minst ett år till sitt förfogande från det lagakraftvunna avgörandet eller från det att behandlingen annars avslutats till dess att talan väcks, även om de övriga preskriptionstiderna därförinnan har löpt ut.

När preskriptionstider beräknas enligt momentet tillämpas inte bestämmelsen i 1 *mom.* enligt vilken preskriptionstiden avbryts till dess att det har förflutit ett år från det lagakraftvunna avgörandet. Detta innebär att den tio års preskriptionstid som ska beräknas från det att överträdelsen upphört inte avbryts, trots att konkurrensmyndigheten och domstolen eventuellt har inlett en undersökning.

Preskriptionstiden på tio år är i likhet med preskriptionstiden på fem år enligt 1 *mom.* tillämplig också på självständig talan som avser en sådan misstänkt överträdelse av konkurrensrätten som konkurrensmyndigheten inte ens har börjat utreda eller då misstanken har undersökts i någon mån men fallet har avskrivits. En självständig talan kan avse en situation där Konkurrens- och konsumentverket inte har undersökt misstanken eftersom någon åtgärdsbegäran inte inkommit och verket inte heller har börjat undersöka saken på eget initiativ. Situationen kan också vara den att verket har undersökt misstanken åtminstone i någon mån, men avskrivit ärendet eftersom det inte har getts prioritet eller också har överträdelsen redan avskrivits eller verket har gett ett beslut enligt vilket överträdelsen inte har bevisats. En självständig talan kommer i fråga också då verket inte har fattat ett sådant i konkurrenslagens 10 § avsett åtagandebeslut vari det inte uttryckligen konstateras att en överträdelse föreligger.

En sådan ett års preskriptionstid som avses i momentet är tillämplig i en situation där en skadeståndstalan bygger på Konkurrens- och konsumentverkets lagakraftvunna överträdelsebeslut, marknadsdomstolens eller högsta förvaltningsdomstolens lagakraftvunna beslut eller på ett lagakraftvunnet överträdelsebeslut av kommissionen eller konkurrensmyndigheten i en annan medlemsstat. Den ettåriga preskriptionstiden är tillämplig också på en självständig talan i en situation där kommissionen, Konkurrens- och konsumentverket eller en annan medlemsstats konkurrensmyndighet har börjat utreda överträdelsen, men det inte föreligger något lagakraftvunnet materiellt avgörande i fallet.

11 §. *Inverkan av medlingsförhandlingar på preskription och på behandlingen av skadeståndstalan.* I denna paragraf föreskrivs om avbrytande av preskriptionstiden medan medlingsförhandlingar pågår och om avbrytande av domstolsbehandlingen av skadeståndstalan medan medlingsförhandlingarna pågår. I direktivets artikel 18 föreskrivs om tvistlösning i godo (concensual dispute resolution). Enligt direktivets definition avses med tvistlösning i godo samtliga mekanismer som gör det möjligt för parterna att utanför domstol lösa tvister om skadeståndsanspråk. Med medling avses sålunda alla former av frivilligt förfarande som syftar till överenskommelse om skadestånd. Enligt direktivets definition avses med uppgörelse i godo en överenskommelse som uppnås genom tvistlösning i godo. Som exempel på sådan uppgörelse nämns i direktivets ingress skiljedom (arbitration), medling och förlikning samt tvistlösning utanför domstol, inbegripet sådana fall där en domare kan förklara en uppgörelse bindande.

I nationell lag skiljer sig uttrycket medlingsförfarande från uttrycket medling, varmed vanligen förstås medlingsförhandlingar under ledning av en utomstående medlare. Parter i förfarandet kan utöver de skadelidande vara en eller flera skadevällare. Då förfarandet inleds har de skadelidande den fördelen att alla kända aktörer som orsakat skada deltar i förfarandet. Både för de skadelidande och för skadevällarna är det emellertid alltid frivilligt att delta i förfarandet.

Det vanligaste exemplet på ”tvistlösning i godo” enligt direktivet är förhandlingar mellan parterna och i paragrafen används sålunda begreppet medlingsförhandlingar. Förhandlingarna är inte formbundna och de baseras på någondera partens initiativ som syftar till en uppgörelse i godo. Det kan också vara fråga om förhandlingar som leds av en utomstående medlare som utsetts av parterna och vars uppgift uteslutande är att hjälpa parterna att nå en uppgörelse i godo. Medlingsförhandlingar förutsätter inte att ärendet hänskjuts till domstol – förhandlingarna kan i sin helhet föras utanför en domstol.

Om man når en uppgörelse i godo kan denna fastställas i domstol. I rättegångsbalkens 20 kap. föreskrivs att i en anhängig rättegång kan förlikningen fastställas i domstol. Också en tvist om en konkurrensbegränsning kan avslutas med en förlikning som fastställs av domstol, men det förfarande som avses i direktivet omfattar sålunda också alla andra förlikningssituationer.

De gällande bestämmelserna om ett uttryckligt medlingsförfarande finns i lagen om medling i tvistemål och stadfästelse av förlikning i allmänna domstolar (394/2011). I gällande lag finns bestämmelser om medling i domstol och också om stadfästelse av förlikning efter medling som skett utanför domstolen. Både tvistemål som inte behandlas i en rättegång och tvistemål som redan är anhängiga i en domstol kan tas upp till medling på ansökan av en eller flera parter i tvisten. En förutsättning för förfarandet är att alla parter har gett sitt samtycke. Medlingen i domstol avslutas då en förlikning fastställs i ärendet eller då parterna meddelar medlaren att de annars kommit överens om saken. Medlingen kan också sluta så att en part meddelar medlaren att han eller hon inte längre vill fortsätta med medlingen. Alternativt kan medlingen sluta så att medlaren efter att ha hört parterna beslutar att det inte längre är motiverat att fortsätta medlingen. Den nämnda lagen innehåller bestämmelser också om fastställelse av en sådan förliknings verkställbarhet som uppkommit vid medling utanför domstol. Tingsrätten kan fastställa att en förlikning eller en del av en förlikning som uppnåtts vid medling utanför domstol är verkställbar.

Den föreslagna paragrafen omfattar ovan nämnda förfaranden som syftar till en förlikning. Gemensamt för förfarandena är att de förutsätter samtycke av båda parter, vissa parter eller samtliga parter.

I paragrafens 1 mom. föreskrivs att medlingsförhandlingar avbryter preskriptionstiden för dem som deltar i förhandlingarna för den tid som medlingsförhandlingarna pågår, vilket innebär att den skadelidande inte behöver ha bråttom t.ex. med att väcka skadeståndstalan. Avbrytandet gäller sålunda dem som är eller har varit representerade vid medlingsförhandlingarna. Med avbrytande av preskriptionstiden avses ett avbrott i preskriptionen varefter återstår den del av preskriptionstiden som inte ännu utnyttjats. Preskriptionstiden kan sålunda upphöra vid olika tidpunkter för olika skadelidande, beroende bl.a. på om de deltar i tvistlösningsförfarandet eller inte.

Medlingsförhandlingarna gäller alla åtgärder som innebär att parterna börjar förhandla eller ett förfarande som syftar till en förlikning, sålunda också parternas interna förhandlingar, utan att en domstol eller någon annan utomstående aktör bistår vid medlingen. Med tanke på parternas rättssäkerhet är det av största vikt att förfarandet dokumenteras. I praktiken inleds förfarandet på initiativ av en part. Parten frågar motparten om denna är beredd att direkt börja förhandla om en förlikning eller att utse en gemensam medlare.

Det finns skadevällare som inte nödvändigtvis går med på medlingsförhandlingar. För dessas vidkommande avbryts preskriptionstiden inte av den anledningen att medlingsförhandlingar förs med andra skadevällare. Den skadelidande måste i fråga om sådana skadevällare se till att skadeståndsansvaret inte hinner preskriberas. När ärendet blir anhängigt kan kåranden be domstolen skjuta upp behandlingen av ärendet till dess att medlingsförhandlingarna har avslutats.

Med tanke på avbrytandet av preskriptionen är det viktigt att det av dokumentationen framgår att förfarandet syftar till en förlikning. Av dokumentationen bör framgå namnet på dem som deltar i förfarandet. För att en part – i praktiken den som yrkar på skadestånd – medan förfarandet pågår ska kunna räkna sig avbrottet till godo, bör inledandet av förhandlingsförfarandet dokumenteras. Det tydligaste sättet att göra detta är att alla som deltar i förfarandet undertecknar ett dokument varav framgår datum då förfarandet inleds respektive avslutas. I praktiken är det skäl att upprätta ett protokoll över hela förfarandet, med inlednings- och avslutningsdatum samt alla parter underskrifter. Förhandlingar som syftar till en förlikning kan inledas också genom e-postkorrespondens. Alla deltagare i förfarandet måste bekräfta att det är fråga om ett förfarande som syftar till förlikning.

Om ett ärende förs till medling i domstol blir det anhängigt med en ansökan varav framgår datum då förfarandet inleddes. Ärendet är anhängigt till dess att uppgörelsen har fastställts eller domstolen anser att medlingen avslutats utan förlikning. Om ett förfarande som syftar till förlikning avslutas utan uppgörelse i godo fortsätter preskriptionstiden att löpa från den dag då förlikningsförfarandet upphörde. Någon ny preskriptionstid börjar sålunda inte löpa från den tidpunkten. Under en och samma tvistlösningsprocess kan man försöka nå en förlikning fler än en gång och preskriptionstiden kan också avbrytas på motsvarande sätt.

I paragrafens 2 mom. konstateras det att när ärendet är anhängigt vid en allmän domstol kan domstolen avbryta behandlingen av skadeståndstalan för högst två år för dem som deltar i medlingsförhandlingarna. Den tid under vilken behandlingen av en skadeståndstalan vid domstol i fråga om ett och samma försök att nå en uppgörelse kan emellertid sammanlagt uppgå till högst två år. Om medlingsförfarandet inte har kunnat avslutas förrän behandlingen av skadeståndstalan i domstolen har varit avbruten i sammanlagt två år, ska domstolen fortsätta behandlingen. Med domstolsbehandling avses i momentet endast behandling i en allmän domstol, eftersom skadeståndsärendet inte samtidigt kan vara anhängigt både vid en allmän domstol och vid en skiljedomstol.

Parterna får i princip fritt bestämma utformningen av medlingen. En begränsning när det gäller innehållet i alla förlikningar som stadfästas av en domstol utgör emellertid förbudet i rättegångsbalkens 20 kap. där det föreskrivs att en förlikning inte får stadfästas om den strider mot lag eller är uppenbart oskäligen eller om den kränker en utomståendes rätt. Ändring får sökas i alla domsolsavgöranden om stadfästelse av förlikning, med iakttagande av vad som föreskrivs om sökande av ändring i respektive domstols domar. Detsamma gäller förlikning som ska stadfästas efter medling i domstol.

12 §. Förlikning och dess inverkan på skadestånd. I denna paragraf föreskrivs om en förliknings inverkan på skadestånd och om regressrätten mellan överträdare. Denna paragraf är baserad på artikel 19. Avsikten med att eftersträva en förlikning är att främja ett förfarande som på ett bindande sätt fastställer storleken av de i förfarandet deltagande parternas ersättningsandelar. Detta har betydelse i synnerhet i den situationen att en del av skadevållarna vägrar delta i medlingsförhandlingarna. Medlingsförhandlingar är emellertid det effektivaste och mest ändamålsenliga sättet i situationer där samtliga skadevållare samtycker till en förlikning. På så sätt löser man hela skadestandsfrågan.

Ett tvistemål som avser ett skadestandsanspråk är dispositivt, vilket innebär att parterna fritt kan komma överens om ersättningen. En part kan t.ex. avstå från en del av sina yrkanden för att få till stånd en uppgörelse i godo. Detta gäller också överenskommelser om ersättning för skada som orsakats genom en konkurrensbegränsning.

Artiklarna 19.1–19.3 gäller den situationen att en eller flera som varit delaktiga i överträdelsen har gjort upp i godo med en eller flera eller rentav samtliga skadelidande. Artiklarna gäller inte en situation där alla som varit delaktiga i överträdelsen har gjort upp i godo. De gäller den inverkan som en förlikning har på den skadelidandes återstående fordran mot de delaktiga i överträdelsen som inte har gjort upp i godo. Således har artiklarna 19.1–19.3 inte någon betydelse när det gäller de skadelidandes ersättningsanspråk mot överträdare som inte deltagit i uppgörelsen. Artikel 19.4 gäller den situationen att skadelidande som inte deltagit i en uppgörelse i godo, efter uppgörelsen kräver ersättning av någon av överträdarna.

Paragrafens *1 mom.* är baserat på artikel 19.1. I momentet föreskrivs att efter en förlikning reduceras den skadelidandes rätt till ersättning med den andel av skadan som den överträdande part som gör upp i godo har vållat den skadelidande parten. Efter uppgörelsen ska sålunda från den ersättning som döms ut dras av den överträdarens andel av skadan som deltagit i uppgörelsen.

Paragrafens *2 mom.* är baserat på artikel 19.2. Enligt momentet får andra som varit delaktiga i överträdelsen och som är ansvariga för det återstående skadeståndet inte regressrätt gentemot en överträdande part som gör upp i godo. För den återstående delen av den ersättning som ska betalas svarar sålunda endast de övriga som gjort sig skyldiga till överträdelsen och dessa kan inte kräva att en part som deltagit i uppgörelsen ska betala en större andel av ersättningen än vad som framgår av uppgörelsen.

I direktivets ingress förtydligas det att regeln om att inget bidrag ska lämnas är att den skadelidande partens skadestandskrav bör minskas med den andel av den vållade skadan som den överträdare som gör upp i godo står för, oberoende av om beloppet i förlikningen motsvarar eller avviker från den relativa andel av skadan som den medskyldiga överträdaren som gör upp i godo vållade den skadelidande part som gör upp i godo. Den relativa andelen bör fastställas enligt samma regler som annars används för att fastställa bidragen mellan överträdarna. Detta innebär att om ersättningen enligt uppgörelsen är mindre än den relativa andelen av ska-

dan enligt regressrätten, kan den skadelidande enligt huvudregeln inte kräva skillnaden mellan den relativa skadan och ersättningen.

En i en uppgörelse avtalad ersättningsandel, dvs. dens eller deras andel som deltagit i uppgörelsen, ska sålunda behandlas separat och den kan sålunda inte längre bli föremål för en annan skadeståndprocess i domstol. Andelen i fråga kan sålunda inte längre utkrävas i en skadeståndprocess och på motsvarande sätt ska den dras av från ersättning som fastställs i en dom. Hur stor denna andel är ska i sista hand fastställas i en process och domstolen ska uppskatta andelen i det enskilda fallet. Den som kräver ersättning ska i praktiken i samband med sitt yrkande lägga fram en utredning om sin syn på den totala skadan och vilken del som han eller hon fått ersättning för med stöd av uppgörelsen. Det ska inte vara möjligt att kräva dubbel ersättning.

Deltagarna i uppgörelsen behöver inte delta i den ersättning som fastställs genom en dom. För den del av ersättningen som fastställs genom domen svarar endast de övriga överträdarna och dessa kan inte kräva att en person som deltar i uppgörelsen ska betala sin andel av ersättningen, dvs. en större andel av ersättningen än den som anges i uppgörelsen.

Paragrafens 3 mom. är baserat på artikel 19.3. I momentet föreskrivs om undantag från huvudregeln. I 3 mom. konstateras att den överträdande part som gör upp i godo inte är ansvarig för det återstående skadeståndet, utom när de överträdande parter som inte gör upp i godo inte kan betala det återstående skadeståndet. Vidare föreskrivs i momentet att vid förlikning kan det bestämmas att en överträdande part som gör upp i godo inte är ansvarig för det återstående skadeståndet ens om de överträdande parter som inte gör upp i godo inte kan betala det återstående skadeståndet. Man kan således komma överens om saken och ett sådant villkor leder enligt huvudregeln till en situation där den som är part i en förlikning ska betala endast en ersättning enligt uppgörelsen, trots att de övriga överträdande parterna inte kan betala det återstående skadeståndet.

I direktivet motiveras undantaget med rätten till full ersättning. I ingressen föreskrivs att för att säkerställa rätten till full ersättning bör den överträdare som deltagit i överträdelsen och som gör upp i godo som undantag ändå betala skadestånd om det är den enda möjligheten för den skadelidande part som gör upp i godo att få ersättning för det återstående anspråket. En överträdare som deltagit i uppgörelsen kan emellertid inte avkrävas ersättning, trots att de övriga överträdarna inte skulle kunna betala till den skadelidande, om detta ersättningsansvar uttryckligen har uteslutits i den på medlingen baserade uppgörelsen.

Paragrafens 4 mom. är baserat på artikel 19.4 som gäller de överträdande parternas inbördes ersättningsansvar på grund av regressrätten. Efter uppgörelsen kan de skadelidande som inte deltagit i den kräva ersättning från vilken som helst överträdare och om en överträdare har ingått en förlikning med en skadelidande är överträdaren fortfarande ansvarig gentemot de övriga.

I momentet konstateras det att om en överträdande part som gör upp i godo på basis av 3 mom. betalar skadestånd utöver det som denne enligt uppgörelsen har förbundit sig till, får denne regressrätt gentemot andra överträdande parter på det sätt som föreskrivs i 6 kap. 3 § i skadeståndslagen. I skadeståndslagens 6 kap. 3 § konstateras det att den som har erlagt skadestånd utöver sin egen andel har rätt att av envar av de övriga skadeståndsskyldiga erhålla vad han för dennes del betalt. Dessutom konstateras i paragrafen att om någon av de skadeståndsskyldiga uppenbarligen har kommit på obestånd eller om hans vistelseort är okänd, ska envar av de övriga skadeståndsskyldiga betala sin andel av bristen.

Om den som deltagit i en uppgörelse sålunda med stöd av 3 mom. måste betala en del av eller hela den ersättning som de övriga ansvarar för, får han eller hon regressrätt i enlighet med skadeståndslagens 6 kap. 3 §. Regressrätten innebär att de övriga ersättningsskyldiga måste återbetala den andel som den som är delaktig i uppgörelsen har betalat utöver sin andel. Med överbetalning avses här en ersättningsandel som överskrider andelen enligt uppgörelsen. I en sådan situation ska en eller flera skadevällare som gjort upp i godo och som har betalat mer än vad som överenskommit i uppgörelsen, bli tvungna att genom en regresstalan hos dem som inte deltagit i uppgörelsen återkräva vad de betalat för mycket. I en sådan situation måste domstolen också förordna hur regressrätten i praktiken ska förverkligas, dvs. hur de övriga ersättningsskyldigas inbördes ansvar ska fördelas mellan dem när det gäller betalningen till en part som deltagit i uppgörelsen.

Enligt direktivets ingress bör sådana situationer undvikas där överträdare som deltagit i överträdelsen och som gör upp i godo, genom att betala ersättning till överträdare som deltagit i överträdelsen och som inte gör upp i godo för de skadestånd de betalat de skadelidande parter som inte gör upp i godo, betalar det sammanlagda beloppet av den ersättning som överstiger deras relativa ansvar för den skada som överträdelsen orsakat. Vidare konstateras det att om företag som deltagit i överträdelsen och gjort upp i godo uppmanas att bidra till skadestånd som senare betalats till skadelidande parter som inte gör upp i godo av företag som deltagit i överträdelsen men inte gör upp i godo, bör nationella domstolar beakta de skadestånd som redan betalats inom ramen för uppgörelsen i godo, med beaktande av att inte alla de företag som deltagit i överträdelsen nödvändigtvis är i lika hög grad inblandade i överträdelsen i hela dess fulla omfattning i materiellt, tidsmässigt och geografiskt hänseende.

I praktiken ska domstolen sålunda beakta en regresstalan när den behandlar överträdarens relativa andel av skadan och de ersättningar som har betalats med stöd av en förlikning.

13 §. Ikraftträdande. I lagförslagets 13 § som är baserad på artiklarna 21 och 22 föreskrivs om ikraftträdandet.

I paragrafens 1 mom. föreskrivs om ikraftträdandet. Det föreslås att lagen träder i kraft den 26 december 2016. Enligt direktivets artikel 21 ska lagarna om genomförande av direktivet träda i kraft den 27 december 2016.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs det att mål som är anhängiga vid domstolar när denna lag träder i kraft ska slutbehandlas med iakttagande av de bestämmelser som gällde innan denna lag trädde i kraft. På så sätt säkerställs det att samma bestämmelser tillämpas under hela processen. Huvudregeln när det gäller ikraftträdandet är att lagen ska tillämpas på skadeståndstalan vid överträdelse av konkurrensrätten då talan har väckts efter att lagen trätt i kraft, men i 3 mom. föreskrivs om undantag från huvudregeln.

Begreppet konkurrensrättsligt skadestånd avser ersättande av skador som orsakats genom överträdelse av artiklarna 101 och 102 i EUF-fördraget samt 5 och 7 § i konkurrenslagen. I samband med detta lagförslag föreslås det att konkurrenslagens 20 § ändras så att paragrafens innehåll ersätts med konstaterandet att på ersättande av skador som orsakats av överträdelse av konkurrensrätten ska tillämpas lagen om konkurrensrättsligt skadestånd.

I paragrafens 3 mom. föreskrivs det att lagens 2 § 1-3 mom., 4, 5, 10 och 12 § ska tillämpas endast till den del förfarande som avses i 1 § har vidtagits den 26 december 2016 eller därefter. Sålunda ska dessa bestämmelser tillämpas endast då den föreslagna lagen har trätt i kraft och dessutom då ett förfarande enligt 1 § helt eller delvis har skett den 26 december 2016 eller

därefter. Om förfarandet sträcker sig till tiden efter såväl den gällande lagstiftningen som den föreslagna lagens ikraftträdande, ska på den del av förfarandet som sträcker sig till den 25 december 2016 tillämpas den gällande lagstiftningens materiella bestämmelser, medan på den del av förfarandet som sker den 26 december 2016 och därefter ska tillämpas de materiella bestämmelserna i lagen om konkurrensrättsligt skadestånd. Den gällande lagstiftningens materiella bestämmelser finns i konkurrenslagens 20 § och i de bestämmelser som paragrafen hänvisar till.

Momentet är baserat på artikel 22.1 enligt vilken medlemsstaterna ska säkerställa att de nationella bestämmelser som antas i syfte att följa de materiella bestämmelserna i direktivet inte ska tillämpas retroaktivt. Som materiella bestämmelser i den föreslagna lagen betraktas 2 § 1-3 mom. om skada och ersättning av den, 4 § om solidariskt ansvar för skada, 5 § om regressrätt, 10 § om preskription samt 12 § om förlikning och dess inverkan på skadeståndstalan. De materiella bestämmelserna i 2 § 1-3 mom. gäller ränta, indirekt ägares rätt till ersättning, skadepresumtion och vem som har rätt till ersättning.

Enligt artikel 22.2 ska nationella bestämmelser utöver de bestämmelser som avses i punkt 1 inte tillämpas på skadeståndstalan som väckts vid en nationell domstol före den 26 december 2014. Bedömningen ska enligt momentet baseras på det förfarande som ligger till grund för ersättningsansvaret, dvs. den överträdelse av konkurrensrätten som orsakat skadan.

1.2 Konkurrenslagen

14 §. Befrielse från påföljdsavgift i kartellfall. I denna paragraf föreskrivs att en företagsförklaring utöver information och bevis är en förutsättning för befrielse från påföljdsavgift. Det föreslås att ordet företagsförklaring fogas till 1 och 2 punkten i 1 mom. Ändringen av paragrafen har samband med föreslagna 8 § 3 mom. om förbud mot användning av bevis i lagen om konkurrensrättsligt skadestånd. Momentet är baserat på direktivets artikel 6.6.

I konkurrenslagens 14-17 § föreskrivs om befrielse från påföljdsavgift och om nedsättning av påföljdsavgiften. Enligt konkurrenslagens 14 § kan befrielse från påföljdsavgift beviljas när det är fråga om en sådan i konkurrenslagens 5 § eller i artikel 101 i EUF-fördraget avsedd hemlig konkurrensbegränsning mellan konkurrenter genom vilken inköps- eller försäljningsvillkor eller andra affärsvillkor fastställs, produktion eller försäljning begränsas eller marknader, kunder eller inköpskällor delas upp. I konkurrenslagens 16 § föreskrivs om andra förutsättningar för befrielse från påföljdsavgift. När samtliga förutsättningar är uppfyllda ska verket inte göra en framställning om befrielse till marknadsdomstolen.

Den gällande konkurrenslagen känner inte till sådan förklaring inom ramen för eftergiftsprogrammet som avses i direktivet, dvs. begreppet företagsförklaring (leniency statement). Termen ”uppgifter och bevis” som används i konkurrenslagens 14, 15 och 17 § är mera omfattande än definitionen i direktivets artikel 2.16. I den gällande konkurrenslagen anses en företagsförklaring höra till kategorin uppgifter och bevis. I förarbetena till konkurrenslagen preciseras det att uppgifter och bevis avser bl.a. företagsförklaringar, skriftliga dokument, dataregistreringar samt data eller muntliga utsagor av företrädare för näringsidkaren eller av anställda hos näringsidkaren. Trots att företagsförklaringar inte uttryckligen nämns i konkurrenslagens 14 och 15 § utgör dessa en viktig del av de uppgifter och bevis som ska tillställas myndigheten. Konkurrens- och konsumentverket har sålunda i praktiken förutsatt att både näringsidkare som ansöker om befrielse från eller nedsättning av påföljdsavgiften ska lämna uppgifter som kan jämföras med en företagsförklaring.

En tydlig lagstiftning som har ett direkt eller indirekt samband med systemet för befrielse från eller nedsättning av påföljdsavgiften samt en enhetlig terminologi har en viktig betydelse för enskilda näringsidkare och likaså för hela systemets funktion. För att säkerställa enhetligheten i den terminologi som används i konkurrenslagen och i lagen om konkurrensrättsligt skadestånd föreslås det en sådan ändring i paragrafen att lämnande av en företagsförklaring utöver uppgifter och bevis ska vara en förutsättning för befrielse från påföljdsavgiften. Ändringen utesluter inte skyldigheten för den som ansöker om befrielse från påföljdsavgiften att utöver företagsförklaringen lämna också andra sådana uppgifter och bevis som avses i paragrafen och den ändrar inte heller samarbetskyldigheten enligt konkurrenslagens 16 §.

Avsikten är att begreppet företagsförklaring ska tolkas i enlighet med direktivets artikel 2.16. Enligt artikeln avses med förklaring inom ramen för eftergiftsprogrammet en muntlig eller skriftlig redogörelse som lämnas av ett företag eller en fysisk person, eller för ett företags eller en fysisk persons räkning, till en konkurrensmyndighet, eller en uppteckning av denna, med beskrivning av vad det företaget eller den fysiska personen vet om en kartell och företagets eller personens roll i denna, och som utarbetats särskilt för att lämnas in till konkurrensmyndigheten för att denna ska bevilja befrielse från eller nedsättning av sanktionsavgifter inom ramen för ett eftergiftsprogram; detta omfattar inte redan befintlig information. I direktivet avses med förklaring inom ramen för eftergiftsprogrammet endast förklaringar som lämnats i kartellfall.

Avsikten är att begreppet ”uppgifter och bevis” som används i paragrafen ska tolkas i enlighet med definitionen i direktivets artikel 2.17. Enligt artikeln avses med redan befintlig information sådana bevis som finns oberoende av en konkurrensmyndighets förfaranden, oberoende av om denna information finns i en konkurrensmyndighets ärendeakt eller inte.

15 §. Nedsättning av påföljdsavgiften i kartellfall. I denna paragraf föreskrivs att en företagsförklaring utöver uppgifter och bevis ska vara en förutsättning för nedsättning av påföljdsavgiften.

Det föreslås att ordet företagsförklaring ska fogas till *paragrafens 1 mom.* Denna ändring har samband med 8 § 3 mom. som föreslås i lagen om konkurrensrättsligt skadestånd och som är direkt baserat på artikel 6.6 i direktivet.

I den gällande konkurrenslagens 15 och 16 § föreskrivs om förutsättningarna för nedsättning av påföljdsavgiften. När samtliga förutsättningar är uppfyllda ska verket göra en framställning om nedsättningen till marknadsdomstolen. För att säkerställa enhetligheten och tydligheten i den terminologi som används i konkurrenslagen och i lagen om konkurrensrättsligt skadestånd föreslås att sådana ändringar i konkurrenslagens 15 § att lämnande av en företagsförklaring utöver uppgifter och bevis ska vara en förutsättning för nedsättning av påföljdsavgiften. Ändringen utesluter inte sökandens skyldighet att utöver företagsförklaringen lämna andra sådana uppgifter och bevis som avses i konkurrenslagens 15 § och den ändrar inte heller samarbetskyldigheten enligt konkurrenslagens 16 §.

Avsikten är att begreppet ”uppgifter och bevis” som används i paragrafen ska tolkas i enlighet med definitionen av begreppet ”redan befintlig information” i direktivets artikel 2.17 och att begreppet företagsförklaring ska tolkas i enlighet med direktivets artikel 2.16. De nämnda begreppen behandlas närmare ovan i motiveringen till 14 §.

17 §. Förfarandet vid befrielse från påföljdsavgift och nedsättning av påföljdsavgiften i kartellfall. I denna paragraf föreskrivs att en företagsförklaring inte kan användas som bevis i ett

skadeståndsärende, men att uppgifter och bevis kan användas också vid behandling av skadeståndstalan som väckts med stöd av lagen om konkurrensrättsligt skadestånd.

Det föreslås att ordet företagsförklaring tas in i *paragrafens 1, 2 och 4 mom.* Uppgifter och bevis som lämnats för att få befrielse från eller nedsättning av påföljdsavgiften skyddas i enlighet med 4 mom. i den gällande paragrafen. I momentet föreskrivs att en företagsförklaring, de uppgifter och de bevis som har lämnats till Konkurrens- och konsumentverket för erhållande av befrielse enligt 14 § eller nedsättning av påföljdsavgiften enligt 15 § inte får användas till annat ändamål än för behandlingen vid Konkurrens- och konsumentverket, i marknadsdomstolen eller i högsta förvaltningsdomstolen av ett ärende som gäller ett föreläggande om att upphöra med en konkurrensbegränsning eller en skyldighet att leverera en nytting enligt 9 §, ett beslut om åtagande enligt 10 §, återkallande av gruppundantagsförmån enligt 11 § eller en framställning om påföljdsavgift enligt 12 §.

I paragrafen föreslås en sådan ändring att förbudet mot förordnande att lämna bevis, på det sätt som direktivet förutsätter, ska gälla endast s.k. företagsförklaring (leniency statement), inte alla uppgifter och bevis. Det förbud mot användning som avses i 8 § 3 mom. i lagen om konkurrensrättsligt skadestånd ska sålunda gälla endast företagsförklaringen. Enligt nämnda 8 § 3 mom. får domstolen inte vid en skadeståndsrättegång som bevis använda sin kännedom om innehållet i en förklaring inom ramen för ett eftergiftsprogram för befrielse från eller nedsättning av sanktionsavgifter som utarbetats för kommissionen eller ett EU-medlemslands konkurrensmyndighet. Under de förutsättningar som behandlas i motiveringen till 8 § i den föreslagna lagen om konkurrensrättsligt skadestånd kan en part dock som bevis använda en företagsförklaring som avser parten. Föreslagna 8 § 3 mom. i lagen om konkurrensrättsligt skadestånd är baserat på artikel 6.6 i direktivet. Begreppet företagsförklaring som föreslås bli fogat till paragrafen ska tolkas i enlighet med direktivets artikel 2.16.

I paragrafen föreslås *ett nytt 5 mom.* Enligt momentet får de uppgifter och bevis som avses i 4 mom. dock användas också vid behandlingen av skadeståndstalan som väckts med stöd av lagen om konkurrensrättsligt skadestånd. I paragrafen nämns sålunda utöver uppgifter och bevis också företagsförklaring. Ändamålsbundenheten enligt 4 mom. förblir sålunda i övrigt oförändrad, men uppgifter och bevis ska kunna användas som bevis vid behandling av skadeståndstalan som väckts med stöd av lagen om konkurrensrättsligt skadestånd. En företagsförklaring kan däremot inte användas som bevis i ett skadeståndsärende. Avsikten är att begreppet ”uppgifter och bevis” som används i paragrafen ska tolkas i enlighet med begreppet ”redan befintlig information” i direktivets artikel 2.17.

20 §. Skadestånd. I denna paragraf hänvisas till lagen om konkurrensrättsligt skadestånd.

I den gällande konkurrenslagens 20 § föreskrivs om skadestånd. Eftersom det i fortsättningen ska föreskrivas om konkurrensrättsligt skadestånd i den föreslagna lagen föreslås att i paragrafen endast tas in en informativ hänvisning till lagen i fråga. I paragrafen föreslås sålunda en bestämmelse enligt vilken på skadeståndsansvar för en skada som orsakats av en överträdelse av förbudet i 5 eller 7 § eller förbudet i artikel 101 eller artikel 102 i EUF-fördraget ska tillämpas lagen om konkurrensrättsligt skadestånd.

Gällande 20 § i konkurrenslagen ska emellertid tillämpas på ersättningskyldigheten, ersättningsberättigade, ersättningens storlek och på preskription av ersättningen, till den del som förfarandet har skett innan lagen om konkurrensrättsligt skadestånd och ändringarna i konkurrenslagen har trätt i kraft. Om en konkurrensbegränsning helt eller delvis infaller efter att den föreslagna lagen och ändringarna i konkurrenslagen trätt i kraft, ska de materiella bestämmel-

ser i lagförslaget tillämpas på förfarandet eller på den del av förfarandet som sker efter ikraftträdandet.

2 Ikraftträdande

2.1 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

Lagförslagen innehåller inga från grundlagssynpunkt problematiska begränsningar av de grundläggande rättigheterna eller andra statsförfattningsrättsliga frågor. Det är sålunda motiverat att anse att lagförslagen kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Enligt grundlagens 3 § utövas den dömande makten av oberoende domstolar. Enligt 3 § i det första lagförslaget ska domstolen på tjänstens vägnar basera sin skadeståndsdom på en överträdelse av konkurrensrätten som fastställts i ett lagakraftvunnet beslut av Konkurrens- och konsumentverket, marknadsdomstolen eller högsta förvaltningsdomstolen.

En allmän domstol är bunden av avgörandet i ett ärende som gäller överträdelse av konkurrensrätten endast i fråga om den offentlighetsrättsliga bedömningen av konkurrensrätten. En allmän domstol har också i fortsättningen fri prövningsrätt när det gäller vem som tillfogats skada av en konstaterad konkurrensöverträdelse och hur stor skadan är. Det nämnda lagrummet kan inte anses vara problematiskt med avseende på grundlagens 3 § eftersom arrangementet har tillkommit till förmån för den skadelidande och den bindande verkan som är baserad på direktivet är klart och exakt avgränsad samt proportionell i förhållande till den målsättning som eftersträvas. Eftersom också en självständig talan kan väckas kan den skadelidande också med en sådan hänskjuta sitt ärende till en oberoende domstol. Domstolen har med iakttagande av principen om full ersättning fortfarande fri prövningsrätt när det gäller den skadelidande och skadebeloppet.

Enligt grundlagens 21 § har var och en rätt att på behörigt sätt och utan ogrundat dröjsmål få sin sak behandlad av en domstol eller någon annan myndighet som är behörig enligt lag samt att få ett beslut som gäller hans eller hennes rättigheter och skyldigheter behandlat vid domstol eller vid något annat oavhängigt rättskipningsorgan. När det gäller parterna i förvaltningsbeslut kan lagförslaget inte anses vara problematiskt med avseende på de rättigheter som tryggas i grundlagens 21 §, eftersom de myndighetsbeslut som det hänvisas till i bestämmelsen är överklagbara förvaltningsbeslut. Parterna har sålunda möjlighet att hänskjuta sådana besluts laglighet till en oberoende domstol för prövning. Den föreslagna bestämmelsen gäller närmast fördelning av behörigheten mellan olika domstolsförfaranden, som båda uppfyller de krav som nämns i grundlagens 21 §.

Regleringen är inte problematisk till följd av grundlagens 21 §, trots att den skadelidande inte har rätt att söka ändring i sådana myndighetsbeslut som räknas upp i det första lagförslaget 3 §. Den bindande verkan som beslut som avses i det första lagförslaget 3 § har för en allmän domstol gynnar den skadelidande på så sätt att denne i en skadeståndsprocess inte särskilt behöver bevisa att en konkurrensöverträdelse orsakat skada.

Främjande av konkurrens och reglering i anslutning till rättskipning är enligt 27 § 10 punkten i självstyrelselagen för Åland (1144/1991) frågor i vilka riket har lagstiftningsbehörighet.

Med stöd av det som anförs ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag

om konkurrensrättsligt skadestånd

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Tillämpningsområde

Denna lag tillämpas på ersättande av skador som orsakats av överträdelse av förbud i artiklarna 101 och 102 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt och i 5 och 7 § i konkurrenslagen (948/2011) (*överträdelse av konkurrensrätten*).

2 §

Skada och ersättande av den

Alla fysiska eller juridiska personer som har lidit skada som orsakats av en överträdelse av konkurrensrätten har rätt att från den näringsidkare eller sammanslutning av näringsidkare som orsakat skadan få full ersättning för den skada som orsakats. Också indirekta köpare och leverantörer till överträdaren har rätt till full ersättning för den skada som de lidit.

På skadestånd ska ränta betalas enligt 3 § 2 mom. i räntelagen (633/1982) från och med den dag då skadan orsakades.

En kartell presumeras ha medfört skada, om överträdaren inte visar annat.

När en domstol beslutar om skadestånd kan den be Konkurrens- och konsumentverket om ett utlåtande om grunderna för fastställande av skadebeloppet. Konkurrens- och konsumentverket lämnar utlåtande enligt egen prövning. Om Konkurrens- och konsumentverket inte lämnar något utlåtande ska det underrätta domstolen om saken så snart som möjligt.

3 §

Verkan av överträdelsebeslut på skadeståndsdomen

Domstolen ska på eget initiativ till grund för sin skadeståndsdom lägga en sådan överträdelse av konkurrensrätten som fastställts i ett lagakraftvunnet beslut av Konkurrens- och konsumentverket, marknadsdomstolen eller högsta förvaltningsdomstolen.

Om en överträdelse av konkurrensrätten har fastställts genom ett lagakraftvunnet beslut i någon annan medlemsstat inom Europeiska unionen, ska domstolen ta hänsyn till överträdelsebeslutet som en del av bevisningen för att det skett en överträdelse av konkurrensrätten.

4 §

Solidariskt ansvar för skada

RP 83/2016 rd

De näringsidkare som genom ett gemensamt beteende överträtt konkurrensrätten är solidariskt ansvariga för den skada som överträdelsen orsakat, om inte något annat föreskrivs i 2—4 mom.

En näringsidkare som befriats från påföljdsavgift är solidariskt ansvarig gentemot sina egna direkta eller indirekta köpare eller leverantörer. En näringsidkare som befriats från påföljdsavgift är solidariskt ansvarig gentemot andra skadelidande parter endast om dessa inte kan få full ersättning från andra näringsidkare som gjort sig skyldiga till samma överträdelse av konkurrensrätten.

Ett kommissionens rekommendation 2003/361/EG om definitionen av mikroföretag samt små och medelstora företag avsett litet eller medelstort företag som gjort sig skyldigt till överträdelse är solidariskt ansvarigt endast gentemot sina egna direkta och indirekta köpare om

1) företagets marknadsandel på den relevanta marknaden var under 5 procent under hela den tid då överträdelsen pågick, och

2) tillämpningen av de bestämmelser om solidariskt ansvar som nämns i denna paragraf oåterkalleligen skulle äventyra företagets ekonomiska bärkraft och medföra att dess tillgångar förlorade allt sitt värde.

Begränsningen enligt 3 mom. tillämpas dock inte om den hindrar den skadelidande från att få full ersättning för skadan eller om det företag som avses i det momentet har lett överträdelsen av konkurrensrätten eller tvingat andra företag att delta i överträdelsen, eller om företaget tidigare har befunnits skyldigt till överträdelse av konkurrensrätten.

5 §

Fördelning av ersättningsansvaret och regressrätt

Beloppet av skadestånd ska fördelas mellan de skadeståndsskyldiga med beaktande av den skuld som ligger var och en av de skadeståndsskyldiga till last. Den andel av skadeståndet som en näringsidkare som befriats från påföljdsavgift ska betala till övriga skadeståndsskyldiga är dock högst beloppet av den skada som dess egna direkta och indirekta köpare eller leverantörer har lidit.

Den som betalat skadestånd utöver sin egen andel har rätt att av var och en av de övriga skadeståndsskyldiga få det som den betalat för dennas del.

Om en överträdelse orsakat skada för andra än de skadeståndsskyldigas direkta eller indirekta köpare eller leverantörer, motsvarar den eventuella andel som ska betalas av den näringsidkare som befriats från påföljdsavgift till övriga skadeståndsskyldiga den skuld som ligger näringsidkaren till last.

6 §

Övervältring av överpris

När domstolen beslutar om skadestånd ska den bedöma vilken del av eventuella kostnader för överprissättning som har övervältras på andra i distributionskedjan. Vid denna bedömning kan den ta hänsyn till skadeståndstalan som väckts av andra i distributionskedjan med anledning av samma överträdelse av konkurrensrätten och de domar dessa utmynnat i samt till offentliga uppgifter om den offentliga övervakningen av konkurrensrätten.

7 §

Bevisbördan för övervältring

Om inte annat följer av 2 och 3 mom. ligger bevisbördan för övervältringen på den svarande som gjort sig skyldig till överträdelsen. Svaranden kan som en invändning mot ett skadeståndsanspråk åberopa det faktum att käranden övervältrat hela eller delar av det överpris som överträdelsen av konkurrensrätten orsakat.

En indirekt köpare som yrkar på skadestånd, ska visa att överpris har övervältrats på denna samt beloppet av överpriset.

En indirekt köpare anses ha bevisat att ett överpris har övervältrats denna, när denna har visat att

- 1) svaranden gjort sig skyldig till en överträdelse av konkurrensrätten,
- 2) överträdelsen av konkurrensrätten har lett till ett överpris för den direkta köparen till svaranden, och
- 3) den indirekta köparen har köpt de varor eller tjänster som berördes av överträdelsen av konkurrensrätten, eller har köpt varor eller tjänster som härrör från eller innehåller berörda varor eller tjänster.

Svaranden kan dock visa att överpriset inte, eller inte helt och hållet, har övervältrats på den indirekta köparen.

8 §

Utlämnande av bevis och förbud mot användning av bevis

På utlämnande av bevis och grupper av bevis tillämpas 17 kap. i rättegångsbalken.

Domstolen kan bestämma att Konkurrens- och konsumentverket ska lämna ut bevis som finns i dess ärendeakt om ingen av de parter som gjort sig skyldiga till överträdelse av konkurrensrätten eller någon tredje part rimligen kan tillhandahålla bevisen.

Domstolen får inte vid en rättegång som bevis använda sin kännedom om innehållet i en förklaring för kommissionen eller ett EU-medlemslands konkurrensmyndighet inom ramen för eftergiftsprogrammet för befrielse från eller nedsättning av sanktionsavgifter. Om endast en del av bevisningen utgörs av en förklaring enligt detta moment, får domstolen använda de övriga delarna som bevis. Domstolen kan begära bistånd för bedömning av förklaringens art endast av den konkurrensmyndighet för vilken förklaringen utarbetats.

Innan Konkurrens- och konsumentverket genom ett beslut enligt 9—11, 30 c eller 32 § i konkurrenslagen eller en framställning enligt 12 § i den lagen eller på något annat sätt avslutat sitt förfarande får domstolen som bevis inte heller använda kännedom om

- 1) svaret på Konkurrens- och konsumentverkets begäran om information eller annat material som beretts uttryckligen med tanke på konkurrensmyndighetens förfarande,
- 2) beslutsutkast eller annat material som Konkurrens- och konsumentverket under sitt förfarande samlat eller skickat till parterna.

Trots 3 mom. får som bevis användas en förklaring som gäller parten själv och som parten åberopar som bevis. Domstolen ska uppmana Konkurrens- och konsumentverket att lämna ett utlåtande om huruvida förklaringen får användas som bevis vid skadeståndsrättegång.

Om ett bevis har erhållits endast genom berättigad tillgång till Konkurrens- och konsumentverkets ärendeakt och det inte är fråga om ett i 2 eller 3 mom. avsett bevis, får endast den som fått rätt att ta del av akten eller den på vilken denna rätt har överförts åberopa beviset.

9 §

Proportionaliteten vid utlämnande av bevis

Domstolen ska begränsa utlämnandet av bevis till vad som står i proportion till ändamålet och med hänsyn till alla parter och berörda tredje parter rättmätiga intressen.

RP 83/2016 rd

Konkurrens- och konsumentverket kan på eget initiativ lämna ett yttrande till domstolen där det ger sin syn på huruvida begäran om utlämnande av bevis är proportionell.

Vid sin bedömning av proportionaliteten av ett utlämnande av bevis ska domstolen beakta huruvida effektiviteten i den offentliga verkställigheten av konkurrensrätten tryggas när

- 1) begäran om utlämnande av handling gäller handlingar enligt 8 § 4 mom.,
- 2) begäran om utlämnande av handling gäller ett bevis i Konsument- och konkurrensverkets ärendeakt, eller
- 3) Konkurrens- och konsumentverket ger sin syn på frågan om huruvida begäran om utlämnande av bevis är proportionell.

10 §

Preskription

Rätten till skadestånd enligt denna lag preskriberas fem år från det att den skadelidande fick eller borde ha fått kännedom om överträdelsen av konkurrensrätten och om skadan och den som var ansvarig för den. Om konkurrensmyndigheten har inlett undersökning av eller något annat förfarande som gäller överträdelsen, upphör preskriptionstiden att löpa till dess att det har förflutit ett år från det lagakraftvunna avgörandet eller från det att behandlingen av ärendet upphört av någon annan anledning.

Rätten till skadestånd har dock inte preskriberats om skadeståndstalan väcks

- 1) inom tio år från den dag då överträdelsen skedde eller den fortsatta överträdelsen upphörde, eller
- 2) inom ett år från den dag då saken avgjordes genom ett lagakraftvunnet avgörande eller behandlingen av ärendet upphörde av någon annan anledning.

11 §

Inverkan av medlingsförhandlingar på preskriptionen och på behandlingen av skadeståndstalan

Medlingsförhandlingar avbryter preskriptionstiden för dem som deltar i förhandlingarna för den tid medlingsförhandlingarna pågår.

När ärendet är anhängigt vid en allmän domstol kan domstolen avbryta behandlingen av skadeståndstalan för högst två år för dem som deltar i medlingsförhandlingarna.

12 §

Förlikning och dess inverkan på skadestånd

Efter en förlikning reduceras den skadelidandes rätt till ersättning med den andel av skadan som en överträdare som ingår förlikning har orsakat den skadelidande.

Andra som varit delaktiga i överträdelsen och som är ansvariga för det återstående skadeståndet får inte regressrätt gentemot en överträdare som ingår förlikning.

En överträdare som ingår förlikning är ansvarig för det återstående skadeståndet, bara om de övriga överträdare som inte ingår förlikning inte kan betala det återstående skadeståndet. I förlikningsavtalet kan det dock bestämmas att en överträdare som ingår förlikning inte heller är ansvarig för det återstående skadeståndet, om de övriga överträdarna inte kan betala det återstående skadeståndet.

En överträdare som ingått förlikning och som betalar skadestånd enligt 3 mom. utöver det som överträdaren har förbundit sig till i avtalet om förlikning, får regressrätt gentemot de öv-

RP 83/2016 rd

riga överträdarna på det sätt som föreskrivs i 6 kap. 3 § i skadeståndslagen (412/1974). Om en överträdare ingått förlikning, betraktas vid bestämmande av regressrätt det belopp som förlikningen avser som överträdarens andel av skadeståndet.

13 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 20 .

Behandlingen av ärenden som är anhängiga vid domstol vid ikraftträdandet av denna lag slutförs med iakttagande av de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

Till den del som ett förfarande som avses i 1 § har skett innan detta lag trätt i kraft, ska på behandlingen av ärendet, i stället för 2 § 1—3 mom. samt 4, 5, 10 och 12 § tillämpas de bestämmelser som gällde innan denna lag trädde i kraft, trots att ärendet väcks efter det att denna lag trätt i kraft.

2.

Lag

om ändring av konkurrenslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i konkurrenslagen (948/2011) 14, 15, 17 och 20 §, av dem 14, 15 och 20 § sådana de lyder delvis ändrade i lag 662/2012 samt 17 § sådan den lyder i lag 662/2102, som följer

14 §

Befrielse från påföljdsavgift i kartellfall

En näringsidkare som deltagit i en konkurrensbegränsning ska inte åläggas att betala någon påföljdsavgift när det är fråga om en sådan i 5 § eller i artikel 101 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt avsedd hemlig konkurrensbegränsning mellan konkurrenter genom vilken inköps- eller försäljningspriser eller andra affärsvillkor fastställs, produktion eller försäljning begränsas eller marknader, kunder eller inköpskällor delas upp, om näringsidkaren

1) lämnar en företagsförklaring samt uppgifter och bevis på basis av vilka Konkurrens- och konsumentverket kan förrätta en i 35 eller 36 § avsedd inspektion, eller

2) efter en i 35 eller 36 § avsedd inspektion lämnar en företagsförklaring samt uppgifter och bevis på basis av vilka Konkurrens- och konsumentverket kan konstatera att en överträdelse av 5 § eller artikel 101 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt har skett.

I de situationer som avses i 1 mom. förutsätter befrielse från påföljdsavgift dessutom att näringsidkaren har lämnat företagsförklaringen, uppgifterna och bevisen enligt 1 och 2 punkten innan Konkurrens- och konsumentverket fått uppgifterna via andra kanaler.

En näringsidkare som har utövat påtryckningar mot en annan näringsidkare för att denna ska delta i en kartell kan inte beviljas befrielse från påföljdsavgiften.

15 §

Nedsättning av påföljdsavgiften i kartellfall

Andra näringsidkare som har deltagit i en i 14 § 1 mom. avsedd konkurrensbegränsning än de som beviljats befrielse från påföljdsavgift enligt 14 §, får nedsättning i påföljdsavgiften om de lämnar Konkurrens- och konsumentverket en företagsförklaring, uppgifter och bevis som är betydelsefulla med tanke på konstaterandet av att det föreligger en konkurrensbegränsning eller av dess hela vidd eller natur. En förutsättning är dessutom att uppgifterna lämnas innan Konkurrens- och konsumentverket får dem via andra kanaler. Påföljdsavgiften sänks:

1) med 30—50 procent för den näringsidkare som är den första att lämna uppgifter,

2) med 20—30 procent för den näringsidkare som är den andra att lämna uppgifter,

3) i andra fall än de som avses i 1 och 2 punkten med högst 20 procent.

En näringsidkare som beviljats villkorlig befrielse från påföljdsavgiften enligt 17 § 2 mom. kan inte beviljas nedsättning i påföljdsavgiften enligt 1 mom. i ett ärende som gäller samma konkurrensbegränsning.

17 §

Förfarandet vid befrielse från påföljdsavgift och nedsättning av påföljdsavgiften i kartellfall

RP 83/2016 rd

Ansökan om befrielse från påföljdsavgift enligt 14 § och nedsättning av påföljdsavgiften enligt 15 § ska göras hos Konkurrens- och konsumentverket. Konkurrens- och konsumentverket kan fastställa en frist inom vilken sökanden ska lämna Konkurrensverket den företagsförklaring, de uppgifter och bevis som avses i 14 §.

Konkurrens- och konsumentverket beviljar näringsidkaren villkorlig befrielse från påföljdsavgift efter det att näringsidkaren har lämnat företagsförklaringen, uppgifterna och bevisen enligt 14 § till Konkurrens- och konsumentverket. Konkurrens- och konsumentverket tar inte ställning till andra ansökningar enligt 14 § i samma ärende innan verket har avgjort huruvida en villkorlig befrielse från påföljdsavgiften ska beviljas den näringsidkare som först inlämnat en ansökan. Om näringsidkaren har inlämnat eller har för avsikt att inlämna en ansökan om befrielse från påföljd i samma ärende enligt 14 § 1 mom. 1 punkten till Europeiska kommissionen eller den behöriga myndigheten i en annan av Europeiska unionens medlemsstater, kan villkorlig befrielse beviljas på basis av en förkortad ansökan.

Förfarandet avslutas med att Konkurrens- och konsumentverket meddelar ett skriftligt beslut om huruvida näringsidkaren uppfyller samtliga förutsättningar enligt 14 eller 15 och 16 §.

Den företagsförklaring, de uppgifter och de bevis som har lämnats till Konkurrens- och konsumentverket för erhållande av befrielse enligt 14 § eller nedsättning av påföljdsavgiften enligt 15 § får inte användas till annat ändamål än för behandlingen vid Konkurrens- och konsumentverket, i marknadsdomstolen eller i högsta förvaltningsdomstolen av ett ärende som gäller ett föreläggande om att upphöra med en konkurrensbegränsning eller en skyldighet att leverera en nytthet enligt 9 §, ett beslut om åtagande enligt 10 §, återkallande av gruppundantagsförmån enligt 11 § eller en framställning om påföljdsavgift enligt 12 §.

De uppgifter och bevis som avses i 4 mom. får dock användas också vid behandlingen av skadeståndstalan som väckts med stöd av lagen om konkurrensrättsligt skadestånd (/).

20 §

Skadestånd

Bestämmelser om ersättningsskyldighet för skada som orsakats genom överträdelse av förbudet i 5 eller 7 § eller förbudet i artikel 101 eller artikel 102 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt finns i lagen om konkurrensrättsligt skadestånd (/).

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

Helsingfors den 19 maj 2016

Statsminister

Juha Sipilä

Justitie- och arbetsminister Jari Lindström

2.

Lag

om ändring av konkurrenslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras 14, 15, 17 och 20 § i konkurrenslagen (948/2011) som följer:

Gällande lydelse

14 §

Befrielse från påföljdsavgift i kartellfall

En näringsidkare som deltagit i en konkurrensbegränsning ska inte åläggas att betala någon påföljdsavgift då det är fråga om en sådan i 5 § eller i artikel 101 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt avsedd hemlig konkurrensbegränsning mellan konkurrenter genom vilken inköps- eller försäljningspriser eller andra affärsvillkor fastställs, produktion eller försäljning begränsas eller marknader, kunder eller inköpskällor delas upp, om näringsidkaren

1) lämnar uppgifter och bevis på basis av vilka Konkurrens- och konsumentverket kan förrätta en i 35 eller 36 § avsedd inspektion, eller

2) efter en i 35 eller 36 § avsedd inspektion lämnar uppgifter och bevis på basis av vilka Konkurrens- och konsumentverket kan konstatera att en överträdelse av 5 § eller artikel 101 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt har skett.

I de situationer som avses i 1 mom. förutsätter befrielse från påföljdsavgift dessutom att näringsidkaren har lämnat uppgifterna och bevisen enligt 1 och 2 punkten innan Konkurrens- och konsumentverket fått uppgifterna via andra kanaler.

En näringsidkare som har utövat påtryckningar mot en annan näringsidkare för att

Föreslagen lydelse

14 §

Befrielse från påföljdsavgift i kartellfall

En näringsidkare som deltagit i en konkurrensbegränsning ska inte åläggas att betala någon påföljdsavgift när det är fråga om en sådan i 5 § eller i artikel 101 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt avsedd hemlig konkurrensbegränsning mellan konkurrenter genom vilken inköps- eller försäljningspriser eller andra affärsvillkor fastställs, produktion eller försäljning begränsas eller marknader, kunder eller inköpskällor delas upp, om näringsidkaren

1) lämnar *en företagsförklaring* samt uppgifter och bevis på basis av vilka Konkurrens- och konsumentverket kan förrätta en i 35 eller 36 § avsedd inspektion, eller

2) efter en i 35 eller 36 § avsedd inspektion lämnar *en företagsförklaring* samt uppgifter och bevis på basis av vilka Konkurrens- och konsumentverket kan konstatera att en överträdelse av 5 § eller artikel 101 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt har skett.

I de situationer som avses i 1 mom. förutsätter befrielse från påföljdsavgift dessutom att näringsidkaren har lämnat företagsförklaringen, uppgifterna och bevisen enligt 1 och 2 punkten innan Konkurrens- och konsumentverket fått uppgifterna via andra kanaler.

En näringsidkare som har utövat påtryck-

Gällande lydelse

denna ska delta i en kartell kan inte beviljas befrielse från påföljdsavgiften.

15 §

Nedsättning av påföljdsavgiften i kartellfall

Andra näringsidkare än de som på basis av 14 § beviljats befrielse från påföljdsavgift och som har deltagit i en konkurrensbegränsning som avses i 14 § 1 mom., får nedsättning i påföljdsavgiften om de lämnar Konkurrens- och konsumentverket uppgifter och bevis som är betydelsefulla med tanke på konstaterandet av att det föreligger en konkurrensbegränsning eller av dess hela vidd eller natur innan Konkurrens- och konsumentverket fått uppgifterna via andra kanaler. Påföljdsavgiften sänks enligt följande:

- 1) med 30–50 procent för den näringsidkare som är den första att lämna uppgifter,
- 2) med 20–30 procent för den näringsidkare som är den andra att lämna uppgifter,
- 3) i andra fall än de som avses i 1 och 2 punkten med högst 20 procent.

En näringsidkare som beviljats villkorlig befrielse från påföljdsavgiften enligt 17 § 2 mom. kan inte beviljas nedsättning i påföljdsavgiften enligt 1 mom. i ett ärende som gäller samma konkurrensbegränsning.

17 §

Förfarandet vid befrielse från påföljdsavgift och nedsättning av påföljdsavgiften i kartellfall

Ansökan om befrielse från påföljdsavgift enligt 14 § och nedsättning av påföljdsavgiften enligt 15 § ska göras hos Konkurrens- och konsumentverket. Konkurrens- och konsumentverket kan fastställa en frist inom vilken sökanden ska lämna Konkurrens- och konsumentverket de uppgifter och bevis som avses i 14 §.

Konkurrens- och konsumentverket beviljar näringsidkaren en villkorlig befrielse från på-

Föreslagen lydelse

ningar mot en annan näringsidkare för att denna ska delta i en kartell kan inte beviljas befrielse från påföljdsavgiften.

15 §

Nedsättning av påföljdsavgiften i kartellfall

Andra näringsidkare som har deltagit i en i 14 § 1 mom. avsedd konkurrensbegränsning än de som beviljats befrielse från påföljdsavgift enligt 14 §, får nedsättning i påföljdsavgiften om de lämnar Konkurrens- och konsumentverket *en företagsförklaring*, uppgifter och bevis som är betydelsefulla med tanke på konstaterandet av att det föreligger en konkurrensbegränsning eller av dess hela vidd eller natur. *En förutsättning är dessutom att uppgifterna lämnas* innan Konkurrens- och konsumentverket får dem via andra kanaler. Påföljdsavgiften sänks:

- 1) med 30—50 procent för den näringsidkare som är den första att lämna uppgifter,
- 2) med 20—30 procent för den näringsidkare som är den andra att lämna uppgifter,
- 3) i andra fall än de som avses i 1 och 2 punkten med högst 20 procent.

En näringsidkare som beviljats villkorlig befrielse från påföljdsavgiften enligt 17 § 2 mom. kan inte beviljas nedsättning i påföljdsavgiften enligt 1 mom. i ett ärende som gäller samma konkurrensbegränsning.

17 §

Förfarandet vid befrielse från påföljdsavgift och nedsättning av påföljdsavgiften i kartellfall

Ansökan om befrielse från påföljdsavgift enligt 14 § och nedsättning av påföljdsavgiften enligt 15 § ska göras hos Konkurrens- och konsumentverket. Konkurrens- och konsumentverket kan fastställa en frist inom vilken sökanden ska lämna Konkurrensverket *den företagsförklaring*, de uppgifter och bevis som avses i 14 §.

Konkurrens- och konsumentverket beviljar näringsidkaren villkorlig befrielse från på-

Gällande lydelse

följdsavgift efter det att näringsidkaren har lämnat uppgifterna och bevisen enligt 14 § till Konkurrens- och konsumentverket. Konkurrens- och konsumentverket tar inte ställning till andra ansökningar enligt 14 § i samma ärende innan verket har avgjort huruvida en villkorlig befrielse från påföljdsavgiften ska beviljas den näringsidkare som först inlämnat en ansökan. Om näringsidkaren har inlämnat eller har för avsikt att inlämna en ansökan om befrielse från påföljd i samma ärende enligt 14 § 1 mom. 1 punkten till Europeiska kommissionen eller den behöriga myndigheten i en annan av Europeiska unionens medlemsstater, kan villkorlig befrielse beviljas på basis av en förkortad ansökan.

Förfarandet avslutas med att Konkurrens- och konsumentverket meddelar ett skriftligt beslut om huruvida näringsidkaren uppfyller samtliga villkor enligt 14 eller 15 och 16 §.

De uppgifter och bevis som har lämnats till Konkurrens- och konsumentverket för erhållande av befrielse enligt 14 § eller nedsättning av påföljdsavgiften enligt 15 § får inte användas till annat ändamål än för behandlingen vid Konkurrens- och konsumentverket, i marknadsdomstolen eller i högsta förvaltningsdomstolen av ett ärende som gäller ett föreläggande om att upphöra med en konkurrensbegränsning eller en skyldighet att leverera en nyttighet enligt 9 §, ett beslut om åtagande enligt 10 §, återkallande av gruppundantagsförmån enligt 11 § eller en framställning om påföljdsavgift enligt 12 §.

20 §

Skadestånd

En näringsidkare eller en sammanslutning av näringsidkare som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot något av förbuden i 5

Föreslagen lydelse

följdsavgift efter det att näringsidkaren har lämnat *företagsförklaringen*, uppgifterna och bevisen enligt 14 § till Konkurrens- och konsumentverket. Konkurrens- och konsumentverket tar inte ställning till andra ansökningar enligt 14 § i samma ärende innan verket har avgjort huruvida en villkorlig befrielse från påföljdsavgiften ska beviljas den näringsidkare som först inlämnat en ansökan. Om näringsidkaren har inlämnat eller har för avsikt att inlämna en ansökan om befrielse från påföljd i samma ärende enligt 14 § 1 mom. 1 punkten till Europeiska kommissionen eller den behöriga myndigheten i en annan av Europeiska unionens medlemsstater, kan villkorlig befrielse beviljas på basis av en förkortad ansökan.

Förfarandet avslutas med att Konkurrens- och konsumentverket meddelar ett skriftligt beslut om huruvida näringsidkaren uppfyller samtliga förutsättningar enligt 14 eller 15 och 16 §.

Den företagsförklaring, de uppgifter och de bevis som har lämnats till Konkurrens- och konsumentverket för erhållande av befrielse enligt 14 § eller nedsättning av påföljdsavgiften enligt 15 § får inte användas till annat ändamål än för behandlingen vid Konkurrens- och konsumentverket, i marknadsdomstolen eller i högsta förvaltningsdomstolen av ett ärende som gäller ett föreläggande om att upphöra med en konkurrensbegränsning eller en skyldighet att leverera en nyttighet enligt 9 §, ett beslut om åtagande enligt 10 §, återkallande av gruppundantagsförmån enligt 11 § eller en framställning om påföljdsavgift enligt 12 §.

De uppgifter och bevis som avses i 4 mom. får dock användas också vid behandlingen av skadeståndstalan som väckts med stöd av lagen om konkurrensrättsligt skadestånd (/).

20 §

Skadestånd

Bestämmelser om ersättningsskyldighet för skada som orsakats genom överträdelse av förbudet i 5 eller 7 § eller förbudet i artikel

RP 83/2016 rd

Gällande lydelse

eller 7 § eller i artikel 101 eller 102 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, är skyldig att ersätta den skada som har orsakats av konkurrensbegränsningen.

På ersättningskyldigheten tillämpas också bestämmelserna i 2 kap. 1 § 2 mom. och 6 kap. i skadeståndslagen (412/1974).

Rätten till skadestånd preskriberas om skadeståndstalan inte har väckts inom tio år från den dag då överträdelsen inträffade, eller vid fortsatt överträdelse inom tio år från den dag då överträdelsen upphörde. Om skadeståndskravet baserar sig på en konkurrensbegränsning som Konkurrens- och konsumentverket genom sitt beslut konstaterat strida mot förbudet enligt 1 mom. eller om vilken verket har gjort en framställning till marknadsdomstolen för bestämmande av påföljdsavgift, anses rätten till skadestånd dock inte ha preskriberats förrän ett år har förflutit från det att det beslut som meddelats i ärendet vunnit laga kraft.

Föreslagen lydelse

101 eller artikel 102 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt finns i lagen om konkurrensrättsligt skadestånd (/).

Denna lag träder i kraft den 20 .